De hofnar van Gelre

J.C. Homoet

bron
J.C. Homoet, *De hofnar van Gelre*. J.H. Kok, Kampen 1924

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/homo004hofn01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

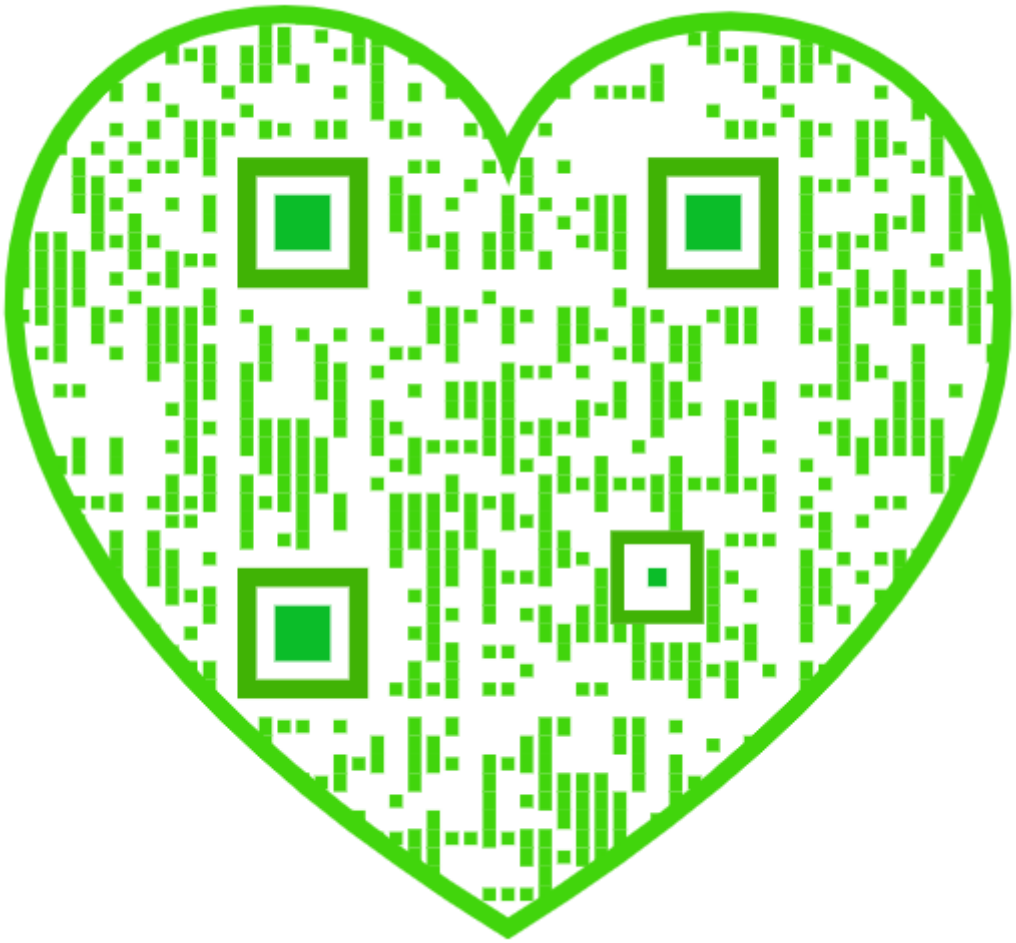

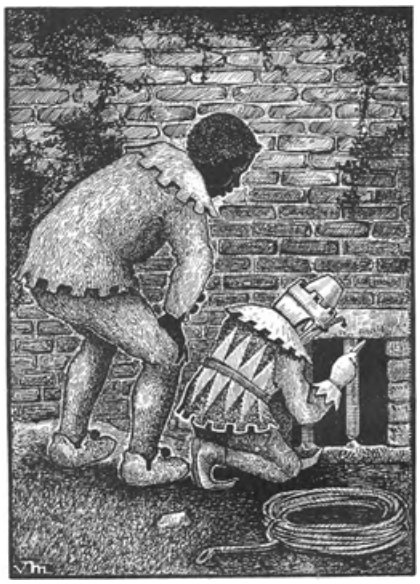

En hoor.... knarst en vijlt en schuifelt het niet daarboven?....
pag. 76

Voorrede.

Er is in onze dagen hier te lande een ontwaking van het Protestantsch volksbewustzijn waar te nemen. Om deze reden besloot ik een handschrift, dat ik al jaren half afgewerkt in portefeuille had en waarvan indertijd een verkort hoofdstuk werd opgenomen in het Nederlandsch leesboek van de H.H. Wouters en Andrée onder den titel 'De Hofnar', af en om te werken en den Heer Kok aan te bieden. Zoo verschijnt nu 'De Hofnar van Gelre'.

Men beschouwe dit werkje op de eerste plaats als een stukje historie van het oude hertogdom Gelre in de laatste levensdagen van zijn Heer Karel van Egmond, den vorstelijken avonturier. Maar dan ook als een stukje Hervormings-geschiedenis in Gelre, waar de vervolging van de aanhangers der 'nije leer' wel minder rigoreus was dan b.v. in Vlaanderen, Utrecht en Holland, doch de Hertog niettemin op zijn ouden dag strengere maatregelen ging nemen, om den voortgang der 'heresie' tegen te gaan. Dit laatste komt vooral uit in de beschreven lotgevallen van twee huisgezinnen, families ook, waarvan de een de andere boosaardig veel verdriet berokkende, doch wier kinderen, onbewust, veel vergoedden wat hun ouders hadden misdaan.

Dr Böhl in zijn uitgave van Genesis zegt: 'De draad door het verhaal, die telkens schijnt afgebroken te zijn (Adams val, Kaïns moord, uitroeiïng der menschen door den zondvloed) wordt toch steeds voortgezet.' Dit is ook eenigszins van toepassing op 'De Hofnar van Gelre'.

DE SCHRIJVER.

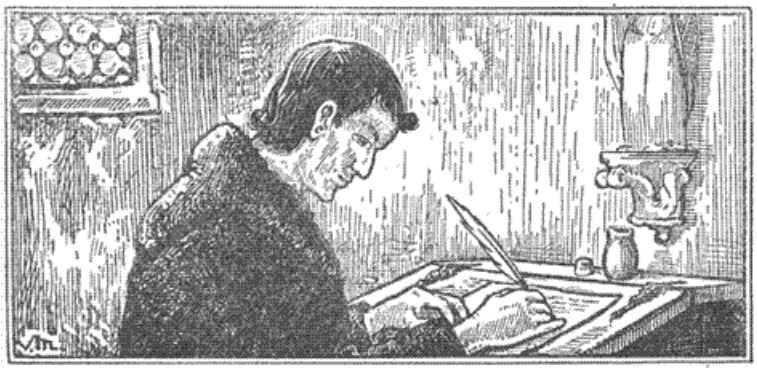

Hoofdstuk I.
Broeder Bernardus.

‘.... Zouden al die ketters vermaledijd zijn?.... en hun leer zóó vervloekt?.... Maar - hoe kalm, ja, hoe blijmoedig vaak gaan velen van hen den dood niet tegemoet! worden niet afgeschrikt door de gruwelijkste tormenten!.... Invloed van den Booze? Men beweert het, en 't kan ook wel zoo wezen, maar als ik.... zou *ik* dan....? Als 't er voor mij op aankwam om m'n geloof te toonen.... zou ik dan zóó,.... zóó....? Eilacy....’

Het klinkt als een sombere klacht, die opzucht uit het diepst der ziel, dit halfluide gemijmer van den jongen monnik. En als afgemat buigt hij 't hoofd en laat het dan rusten in de palm van zijn linkerhand, terwijl zijn rechter krampachtig een ganzepen vasthoudt, waarmee hij op het voor hem liggend perkament eenige regels heeft neergekrabbeld met onzekere letterteekens.

Hij zit voor een houten lessenaartje met een lomp inktkruikje ter rechterzijde, in een kloostercel, als een gevangenis zoo kil en somber. Enkel door een getralied raampje, ter hoogte van derdehalven meter in een der vier wanden aangebracht, zeeft maar even een bewijsje van daglicht naar binnen. Groezelig en als schurftig door een korst van salpeteruitslag hier en daar staren de kale muren hem aan, terwijl de loodkleurige plavuizen, overal vocht uitzweetend, hem met een duffe kelderlucht zoeken te benauwen.

Niets doet hem echter aan. Als afwezig met zijn gedachten rusten zijn oogen een poos op het perkament; dan heft hij zuchtend het hoofd een weinig omhoog en kijkt met een smeekenden blik naar het Madonna-beeldje in de nis, vlak voor zich. En voor de zooveelste maal voelt hij zich tot de heilige Moeder Gods heengetrokken, die aldoor maar met stille devotie en deemoed zich vermeit in de beschouwing van het Kindeke in haar armen.

‘O, Moeder Gods! Gebenedijde!....’ zucht hij, en kijkt daarop als zoekend om zich heen.

Vasten en zielelijden hebben het gelaat van den jongen man uitgeteerd en er vroege rimpels ingeploegd, zoodat hij in zijn zwarte pij en sombere omgeving meer op een geestverschijning, dan op een mensch van vleesch en bloed gelijkt. Geestelijke benauwenis schijnt hem thans ongedurig te maken en te doen snakken om zijn overkropt gemoed eens uit te storten voor een, die met hem mee kan voelen, die hem althans verstaat. Want, ofschoon pas even in de twintig, is zijn geest reeds als van iemand, die staat aan 't eind van zijn leven.

Weer laat hij 't hoofd in de palm der linkerhand rusten, en opnieuw begint het droef gemijmer.

Voor de zooveelste maal laat hij zijn leven in al zijn phasen aan z'n geestesoog voorbijgaan, niet omdat hij het wil, doch als moeizaam er toe gedwongen.

Daar is zijn jeugd in Harderwijk. Vader, meester in het gilde der droogscheerders of lakenbereiders. Een ernstig man evenals zijn moeder een devote vrouw. Hij, als kind van zulke ouders, ook ernstig; vol liefde van zijn jeugd af voor de Hemelkoningin, en vol heiligen eerbied. Pater Boudewijn komt vaak in hun woning en prijst hem om zijn godsvrucht, en versterkt zijn verlangen om monnik te worden. Toen in de kloosterschool, daarop noviet, met een proeftijd van een jaar, en eindelijk - o! zijn wensch van jaren vervuld! - opgenomen als broeder in de orde der Conventualen, en op last van den bisschop gezonden naar het klooster dier orde binnen Arnhems wallen.

Een wijle kende hij nu een benijdbaar geluk. Tusschen de aloude muren van dit eerbiedwaardig klooster moest het wel heerlijk zijn; moest hem wel een vrede wachten, die voorbode was van de hemelsche zaligheid! Helaas, zijn toevluchtsoord, dat hem zoo lieflijk had toegelachen als een zalig vredehuis, bleek hem weldra, toen een nieuwe prior in het klooster zijn intrek nam, een kweekplaats van zonden.

En daarop is zijn lijden begonnen.

Een goddeloos leven leiden ze, de meesten zijner klooster-broeders. Hoe walgt hem hun brassen en dobbelen, vloeken en spotten. 't Heeft hem aldoor angst aangejaagd, als hij hun zondige vermaken aanziet. Gelukkig mag hij werken in de klooster-bibliotheek. Daar althans heeft hij het rustig. Ook zoekt hij vaak zijn toevlucht in zijn cel zooals nu en leest er met vrome aandacht zijn brevier. Of hij knielt voor zijn Madonna-beeldje, de Moeder Gods vurig biddend om voorbidding voor zich zelf en - voor de anderen, die 's Hemels vloek over het klooster zullen brengen.

Lacy! al zijn brevier-lezen en bidden heeft niet geholpen: het leven in het klooster is niet veranderd, maar wel zijn onrust en lijden met den dag vergroot.

Vaak heeft hij zich op zijn blooten rug gegeeseld en zich andere tormenten toegediend, in zijn koortsige verbeelding meenend, het hart van Maria daardoor tot meelijden te dwingen, en ook, ja ook voor zichzelven, om nl. zijn opkomende zondige gedachten te fnuiken. Want hij vreest de wraak des Hemels over zijn klooster en dus ook over zich zelf.

Maar voldoening heeft hij niet genoten. Het komt hem dikwijls voor, dat de Moeder Gods toornig op hem neerziet, wanneer hij in slapelooze nachten in zijn sombere cel met oogen wijdopen naar boven ligt te staren; en als hij in 't uur der metten, in den nanacht, met de anderen meezingt in de kloosterkerk, lijkt het hem vaak, alsof de heiligenbeelden een spottend gezicht trekken.

Toen - in 1524 - is er iets gebeurd, dat 'm nog meer de ziel deed schokken: 't klooster had bezoek ontvangen van een reizend monnik uit Brussel, en deze had in schelle kleuren het toenemen der ketterij in die stad geschilderd; hoe de Inquisitie daar in 't vorige jaar een afschrikwekkende straf had voltrokken aan een tweetal monniken, Voes en Esch, bijna nog knapen, doch verstokte afvalligen. Dat waren de eersten geweest in de Nederlanden, die om hun wangeloof waren gedood. - En dat alles kwam eenig en alleen door dien duivelstrawant, ginds in Wittenberg, die door zijn vermaledijde ketterij de kerk in de heele wereld in beroering had gebracht. Hij had dien afvallige met de vuigste taal hooren belasteren, en vervloeken als een creatuur van de hel en een handlanger van den Booze.

In 't geheim had hij daarop ook iets van dien man gelezen en -.... zich tot hem aangetrokken gevoeld!

Hoe?.... hij ook al in 's Boozen bekoring?....

Heftiger heeft hij zich gekastijd, doch wat hij ook deed, telkens en telkens zijn hem weer de woorden van dien

Luther voor den geest komen zweven, en kwijtraken kòn hij ze niet meer.

Toen zijn hem ook allerlei plakkaten in handen gekomen, die in Holland en 't Sticht in verschillende steden waren aangeplakt, om 't lezen, drukken en verspreiden van boeken der ‘nyeuwe verdoempte secte ende ketterije van Martin Luther des verloopen monnix’ bij doodstraf te verbieden. En in zijn ijver voor de heilige Kerk en ook om de gedachte aan Luthers woorden voor goed uit te bannen, heeft hij vaak voor de Inquisitie gebeden, opdat zij in staat gesteld zou worden, de plakkaten toch ten strengste uit te voeren.

Als hem evenwel ter oore kwam, hoe in 1525 in Utrecht, Willem Dirks, ‘de roye cuper,’ om zijn geloof was verbrand; hoe eveneens een paar maanden later de vroegere pastoor van Woerden, Jan de Bakker, dien gruweldood had ondergaan, (van wien verhaald werd, dat hij, nadat hem voor de traliën zijn medegevangenen hadden toegezongen, luide den 31^{en} Psalm had aangeheven); - toen is zijn bewogene ziel langzamerhand door medelijden voor die ongelukkigen aangegrepen, ja, heeft hij zelfs oogenblikken van afgunst gekend op den vrede en de blijmoedigheid, waarmee deze martelaars den gewelddadigen dood tegemoet zijn gegaan. -

Maar hoe zijn nu zulke daden, in naam der Kerk gepleegd, te rijmen met de bekende uitspraak: ‘Ecclesia non sitit sanguinem’?[1)]

En sinds dien tijd heeft zijn hart vuriger naar vrede gezocht.

Er zijn echter nog weer drie jaar verloopen en nog steeds heeft hij geen gemoedsrust gevonden. Zeker, hij gelooft het nu stellig: 't zal niet rustig in zijn ziel worden, zoolang hij zich hier tusschen de kloostermuren bevindt, en toch -

1) De Kerk dorst niet naar bloed.

heengaan durft hij niet, màg hij niet, al hebben zijn ouders, die kort geleden ook ‘Lutheranen’ zijn geworden, hem reeds tweemaal doen bidden en smeeken, de monnikspij uit te trekken; want - is zijn kloostergelofte niet afgelegd voor God en al de Heiligen, en kan hij zoo'n duren eed breken en - onschuldig zijn?....

Veertien dagen geleden ontving zijn klooster bezoek van een bedelmonnik uit Den Haghe. Bernardus - zoo is de kloosternaam van den jongen monnik - voelde zich aanstonds tot den vreemden broeder aangetrokken en deze tot hem. Menig uurtje sleten zij samen in Bernardus' cel. En tot hun voldoening merkten beiden, dat zij op 't stuk van de ‘nye leere’ ongeveer hetzelfde dachten en gevoelden.

‘O, mijn jonge vriend,’ zeide de oudere broeder eens; ‘ik heb vaak innig medelijden met de ongelukkigen, die om hun eerlijke overtuiging worden vervolgd en dikwijls zoo vreeselijk getormenteerd. Hier in Gelderland is die vervolging nog niet zoo streng: hertog Karel heeft dat venijn nog niet zoo ingezogen, omdat hij zich weinig met godsdienstzaken inlaat, een en al soldaat die hij is; ook in 't Sticht wordt men er nog niet zoo erg mee gebruid; maar flus zal het daar ook anders worden, nu keizer Karel van zijn HoogEerwaarde het wereldlijk gezag over het bisdom en het Oversticht heeft gekocht. Want waar hij de schepter zwaait, och lacy! daar gaat het met de Lutheranen op een ‘verganc’; want daar wordt de heilige Inquisitie ingevoerd, al schendt hij ook de privilegiën des lands. Och, arme, die Inquisitie! Hollanders en Vlamingen weten wat die beduidt!

Maar hoe men ook over die ketters moge denken, ze hebben moed en geloofsvertrouwen: enkelen uitgezonderd, gaan ze als tot een ‘chier’ de wreede tormenten en de dood tegemoet.

Laat ik u een sprekend voorbeeld vertellen.

In 't laatst van November van verleden jaar werd een weduwe uit Monnikendam, Wendelmoet Claesdochter geheeten, gevankelijk naar Den Haghe overgebracht. Zij was van ketterij beticht en werd daarom tot de vuurdood verwezen. Toen ze op de brandstapel stond, hadden de priesters, die haar begeleidden, medelijden met de jonge vrouw. Ze knielden voor haar neder en smeekten: ‘Zeg, dat ge in bekoring van de Booze zijt gevallen, en herroep de ketterij! Vrees toch den dood, want die is zoo catijvig!’ Maar kalm antwoordde zij: ‘Ik vreeze de dood niet; in eeuwigheid zal ik die niet smaken, want Christus heeft die voor mij geleden. Die heeft immers gezegd: ‘Zoo iemand mijn woord houdt, die zal de dood niet zien in eeuwigheid.’

Daarop noodigde men haar uit, nog eenmaal te biechten, maar ook dat vond zij niet noodig. ‘Ik ben reeds gestorven,’ sprak zij, ‘maar Gods Geest maakt mij levend. Intusschen heb ik penitentie gedaan aan mijn lieve Heere Jezus Christus, die mij genadig van al mijne zonden absolutie heeft gegeschonken. Is er iewers een van mijn naasten, die ik moge beleedigd hebben, dan bidde ik ootmoedig, dat hij mij vergeving schenke.’

Nu hielden de priesters haar het kruisbeeld voor. Zij wendde echter het gelaat af, en zeide: ‘Ik erken dien houten Zaligmaker niet, wel Hem, die in de Hemelen zit aan de rechterhand Gods, des Almachtigen Vaders.’

Toen liep zij vromelijk op de worgpaal toe, deed zichzelve het koord om de hals en stak zonder schroom het zakje met buskruit in haar boezem. Haar laatste woorden waren: ‘Vroeger heb ik gedwaald, nu ben ik op den rechten weg en blijf bij God.’

‘Zie, waarde broeder, dat noem ik geloofsvertrouwen, wat anderen er ook van zeggen mogen. Wat dunkt u: zouden

zulke ketters niet geruster voor God en de Heiligen kunnen verschijnen dan menig broeder onzer orden?'

Die woorden hebben op Bernardus' ontvankelijk gemoed diepen indruk gemaakt. Telkens en telkens weer ziet hij in den geest de martelares van Monnikendam voor zich staan met haar bezield geloof en hoogen moed; en in diepe verslagenheid heeft hij zich eens op de verzuchting betrapt, liever dan aldoor onrustig, zoo'n ketter te zijn.

Ook nu heeft hij weer over alles nagedacht en onwillekeurig de ganzepen opgenomen, die voor hem lag. Als vanzelf heeft hij de pen in den inkt gedoopt en op het perkament gebracht, en kijk - in weinige oogenblikken heeft hij zijn rhythmische zielsberoering in maat en rijm neergeschreven.

Dan vervolgt hij zijn luid gemijmer.

'Ja, zij hebben moed en geloofsvertrouwen, die mannen en vrouwen, al werpt de Kerk hen ook uit! - O, 'k wenschte wel evenveel vertrouwen te bezitten!.... Maar wie mag hun wel die moed schenken?.... De Booze?.... Maar dat kàn toch niet; daarvoor is hun einde te zalig!.... Wie dan?.... God zelf?.... Maar dan is hun dood Hem niet welgevallig, al leeren de voorgangers der Kerk het tegendeel; dan is hun dood dierbaar in zijn oogen; dan moeten hun martelingen de heilige Drievuldigheid vertoornen en de Heiligen bedroeven; dan zou de Kerk - want alle inquisitie geschiedt toch in haar naam - onschuldig bloed vergieten, ja, zelf Heiligen dooden!!....'

Hij legt de ganzepen neer en neemt het perkament op.

'Wat schreef ik daar neer? Och, enkele onbeduidende verskens maar; doch bij nadere beschouwing, ja, zij rieken naar de mutsaard. Als de prior het te weten kwam, er volgde wis een zware penitentie, of.... Maar laat ik het gerijmel nog eens overlezen.

Op weyntjen clæs.

De Heere moet zijn gepresen
Van zijn goedertierenheyt,
Dat hij altijt wil wesen
Bij die nieu zijn verresen,
En hebben 't quaet afgeleyt.

Dit mag men clærlich sporen
Aan de vrouwe Weynken Clæs,
Uit God zijnde geboren,
Wiens woort sy had vercoren,
Tot hærder troost en solæs.

Gevæn liet men hær bringen
In den Hæch voer de Overheyt,
Met vragen sy hær ænghingen,
Oft sy bleef bij de dingen,
Die sy voorheen had geseyt.

't Geen, dat ick heb gesproken,
Blyf ick vast by, heeft sy verclært;
Sy mochten 't vuyr wel stoocken,
Om branden ende roocken,
Sy was dær niet voer vervært.

Men seyde: ghy moet sterven
Ist sæk dat ghy hierby blyft,
Mær om 't ryck Gods te erven
En de croon te verwerven,
Was sy door Gods cracht gestijft.

Dus ist oordeel gegeven,
Dat sy sou worden verbrant,
Mær, door Gods geest gedreven,
Gaf sy willich hær leven
Over des Heeren hant.

Sy holp den pulver steken
   Selfs tot haren bosem in;
Siet wat dær is gebleken,
Van selfs is sy gestreken
   Tot den pæl, als een heldin.

Sprack: sal ick niet afvallen,
   En stæt de banck oock vast? -
Dær ginck de monnick rallen,
En had, met syn loos callen,
   De vrouwe noch geern verrast.

De beul tradt æn om worgen,
   Doen sloot sy haer oogen fyn,
Hebbende in 't hert verborgen,
Een trooster, niet om sorghen,
   Verlanghende thuys te zijn.

Dus lieffelick ontslapen
   Is Wendelmoey in den Heer;
.....

Plotseling - een hevige bons op de deur.

Verschrikt laat hij 't perkament uit zijn hand vallen. Doch begrijpend, hoe dit geschrift hem kan aanklagen, raapt hij het met een vlugge handbeweging op en bergt het in zijn pij.

Oogenschijnlijk bedaard wacht hij af, of er iemand zal binnenkomen, want de deur is ongesloten.

Niemand; - dus weer een flauwe grap van een der kloosterbroeders, denkt hij. En hierin wordt hij versterkt door 't hooren van een onderdrukt gelach en een zich verwijderenden voetstap.

‘Ook in m'n cel laat men mij niet met rust,’ klinkt het zuchtend. ‘Ook hier vervolgt mij de spot van die.’

En knielend voor het Madonna-beeldje steekt hij zijn gevouwen handen smeekend omhoog.

‘Eilacy!.... heilige Moedermaagd, help mij....’

Lang duurt het geprevel, dat op deze bange zieleklacht volgt....

Daar klepelt plotseling het vesperklokje. Het roept de monniken tot het avondmaal.

De biddende richt zich moeizaam op.

Och neen, het bevreemdt hem in 't geheel niet, dat het vesperklokje eerst thans wordt geluid: hij weet immers wel, dat de kloosterbroeders, weinig aan tucht meer gewend, niet steeds al de regelen van 't convent in acht nemen, en gewoonlijk de vesperklok maar een paar uur later luiden, om dan meteen samen te komen voor het avondeten.

O, hoe gaarne zou hij heden in zijn nu al duister vertrek blijven! Want hij weet maar al te goed, dat hij aan den avondmaalsdisch weer veel zal zien en hooren, dat hem pijnigen zal.

Wegblijven durft hij evenwel niet. De prior toch wil, dat, behalve in de metten, alle monniken minstens éénmaal per dag samenkomen, en dat moet altijd 's avonds zijn, in het refectorium.

Zuchtend neemt hij kruikje en ganzepen op en bergt ze in de lade van het lessenaartje; dan trekt hij zijn gordel wat vaster aan, strijkt met de handen zijn verwarde haren eenigs- zins glad en opent daarna de deur.

Met looden stap verdwijnt hij in de schemerdonkere gang.

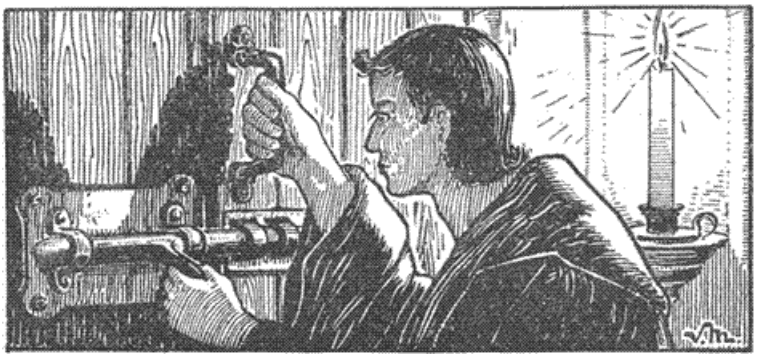

Hoofdstuk II.
Zielestrijd.

't Is een ruime zaal, het refectorium in 't Arnhemsche klooster, gewoonlijk door de broeders kortweg refter genoemd. Eenige groote kaarsen op sierlijke luchters van gepolijst koper verspreiden er, nu de avond is gevallen, een zacht, doezelig licht, dat de fresco's aan de wanden, door een broeder-kunstschilder vóór vele jaren gepenseeld, een diepe tint geeft en slechts bij lang turen de schoonheid van de beelden schijnt te doen opgloren. Daar op den voorwand een primitieve voorstelling van het laatste Avondmaal en de Bruiloft te Kana; rechts en links en aan den achterwand allerlei voorstellingen uit de levens der Heiligen: St-Hieronymus, die een doorn uit den poot van een leeuw trekt; St-Maarten, met het zwaard zijn mantel doorsnijdend, om de helft er van aan een arme te geven; St-Veronica, aan vriendinnen het doek toonend

met het ingedrukte, bloedige aangezicht des Heilands, enz.

In 't midden der ‘sale’ staat het avondmaal reeds klaar. Op drie lange tafels, bedekt met reusachtige witlinnen ammelakens, prijken verscheidene schotels en schalen: hier een teljoor met dampende rijst, daar een ander met heerlijk gebakken melkbrood; ginds een schotel met forellen, er naast een met gekookte schelvisch. Op het einde van de derde tafel een schaal met vette paling; er naast een assiette met look en een kom met gembersaus; elders....

Maar - de meeste broeders, achteloos op bankjes rondom de tafels neergezeten, zijn reeds aanwezig en wachten met blijkbaar ongeduld.

Eindelijk - daar verschijnen de pater Cellarius en een helper met enkele groote flesschen wijn, en plaatsen die dicht bij den prior, die in 't midden van de middelste tafel is gezeten, in een stoel met hooge rugleuning.

De prior klingelt met een koperen sierlijk geciseleerde tafelschel en vraagt dan, terwijl hij onderzoekend rondkijkt:

‘Wie der broeders ontbreekt nog?’

‘Broeder Bernardus, Eerwaarde,’ zegt een der aanzittenden.

‘O!’ roept schalks lachend een klein, gezet monnikje halfluid, terwijl zijn zwarte kraaloogjes guitig om zich heen kijken; ‘die biecht zeker aan de heilige Moedermaagd weer z'n zonden!’

‘Nou, jij moest daarover maar liever zwijgen, broeder Bernulf,’ zegt op denzelfden toon een overbuurman van den kleine, en geeft tegelijk een knipoogje aan de anderen; ‘jij biecht zelf nog veel meer dan hij.’

‘Zoo?!’ kraait Bernulf uitdagend; ‘dan weet jij zeker ook wel wààr?!’

‘Ja, zeker weet ik dat.’

‘Nu?’

‘Wel, in 't “Vergulde Aapje,” bij kastelein Kerkhoven.’

Een vrij luid gelach der naast aanzittende broeders volgt in alle toonaarden op dit antwoord. Zelfs den prior, schoon hij stellig de woordenwisseling der twee niet heeft opgevangen, komt een glimlach om den strakken mond spelen, als hij uit zijn gepeins opziende, bemerkt, om wien men zich zoo vroolijk maakt.

‘Al goed, al goed, lacht maar,’ zegt het kleine manneke, blijkbaar een weinig kregelig om de algemeene vroolijkheid, waarvan hij 't voorwerp is. ‘St-Bernardus, onze beschermheilige, weet ook wel, aan wie jelui liever biecht dan aan hem of een anderen Sant.’

‘Zoo, Bernulfje,’ klinkt het spottend van een andere zijde; ‘dus jij weet het niet, of veinst het niet te weten, anders zou je het immers terstond zeggen. Bij de tanden van Sint Petrus, je houdt je goed! Je wilt ons stellig daarmee niet bruien uit dankbaarheid voor wat wij korts voor je gedaan hebben.’

‘Hoe? Wat dan?!’ vraagt men, rekhalzend naar den spreker, van verschillende kanten.

‘Och,’ herneemt deze, ‘korts had broeder Bernulf weer wat lang bij genoemden Kerkhoven gebiecht, toen wij, broeder Paulus en ik, juist dezelfde taveerne binnenkwamen, zeker wel, omdat we er een voorgevoel van hadden, dat onze kleine broeder van 't lange biechten zijn tramontane kon verloren hebben. Nu, 't was gelijk we gevreesd hadden: hij was zóó verward en afgemat, zag er zoo catijvig uit, dat wij 't grootste meelij met hem hadden, zooals hij daar van de bank gevallen op de steenen neerlag, gansch en al bevuild over zijn geheele habijt. We riepen den jongen van Kerkhoven en beloofden hem een carolus-gulden, als hij den doodelijk vermoeiden broeder goed en wel op de een of andere manier in 't klooster bracht. Dragen kon de borst

hem wel niet, daarom legde hij hem met één snap op een kruiwagen en reed het vrachtje, toen het donker was, naar huis.'

Zóó vermakelijk vinden de hoorders het verhaal, dat hun gelach nu luide opklinkt. Van alle kanten roept men Bernulfus toe, en deze, niets durvende loochenen, uit vrees, dat er anders wellicht nog meer zal openbaar worden dan hem lief is, weet niet beter te doen dan maar hartelijk mee te lachen.

Daar gaat de deur open en broeder Bernardus treedt binnen. Met duidelijken weerzin op zijn vermagerd gelaat neemt hij tusschen de nog lachende broeders plaats.

Thans is de vergadering voltallig.

De prior staat van zijn zetel op, welk voorbeeld door allen gevolgd wordt, en na een teeken gegeven te hebben, dat men zwijgen zal, spreekt hij met zijn monotone stem, als stond hij voor het outer:

'Edent pauperes!'[1)]

In koor antwoorden allen, als gold het een verheven beurtzang:

'Et saturabuntur![2)]

Nauwelijks is hierop de zegen uitgesproken, of de maaltijd neemt een aanvang.

Ook de prior geeft zich allengs geheel aan het tafelgenot over. Is hij zooeven afgetrokken geweest bij de ruwe scherts van enkelen, thans zet hij allen, ook de zwijgzamen, door woord en voorbeeld tot ongedwongen vroolijkheid aan.

Van alle zijden klinken kwinkslagen over den disch of vermaakt men zich met spottende, zoutelooze taal; maar het hoogtepunt der leute wordt bereikt, als de broeder Cellarius

1) De armen zullen eten.
2) En zullen verzadigd worden.

op een wenk van den prior van gindsch dressoir, waarop verscheidene kruiken, kannen, spuiten[1] en kroezen staan, een overvloed van wijn ter tafel brengt, en allen uitgenoodigd worden een beker te ledigen ter eere van het jaarfeest des kloosters. Als echte kenners brengt men de gevulde kroezen, spuiten en kopetassen[2] aan de lippen en drinkt op alles en nog wat.

Bernardus gruwt van dit alles. Slechts enkelen, meer ingetogen en ernstiger, ziet hij den beker weigeren, hij zelf weigert ook. Wel wordt hem spottend een kroes voorgezet, doch hij doet, of hij niets bemerkt.

O, hier zóó onder een troep spotters en ijdelheidsmenschen te moeten verkeeren! Mocht hij maar heengaan! Heengaan voor goed, ver weg! Maar, neen, aan heengaan mag hij nog niet denken: ginds staat de lessenaar; het is deze week *zijn* beurt om daar des avonds den broeders wat voor te lezen. Hij overlegt, of hij dezen avond maar niet de stoute schoenen zal aantrekken en het botweg weigeren; doch telkens verwerpt hij die gedachte: hij *wil* onderdanig en gehoorzaam blijven, tot....

‘Broeder Bernardus!’ roept opeens de prior.

Als uit een droom ontwaakt de aangesprokene.

‘Broeder Bernardus,’ gaat de prior voort, ‘gij hebt uw maal reeds genuttigd, naar ik zie; wees zoo goed terstond uw leesbeurt te vervullen.’

Zwijgend en met neergeslagen blik staat de jonge monnik moeizaam op en begeeft zich naar den lessenaar.

Wat zal 't nu zijn? De prior heeft hem niets opgegeven. Verscheidene boeken liggen hier bij de hand. Hij zoekt. Zal 't een mirakel zijn van den heiligen Antonius? Neen, dat

1) Bijzondere soort glazen met breeden buik en langen hals.
2) Overdekte glazen kelken.

niet. Iets uit het leven van St-Joris, of St-Christoffel, St-Catharina of St-Crispijn? - Wacht, daar vindt hij iets; 't is een klein boekske, hem welbekend: ‘de Navolging Christi’ van den Zwolschen monnik Thomas à Kempis; 't is een Hollandsche overzetting van ‘De imitatione Christi.’

Hij bladert en bladert. Weldra wordt een hoofdstuk gevonden, voor dezen avond uitnemend geschikt.

O! hoe vurig wenscht, ja, bidt hij, dat deze eenvoudige, ernstige en gevoelvolle woorden de verstokte harten der broeders mogen treffen!

Hij kijkt op en wacht. Dan, als om op eens de vroolijkheid van nog enkelen uit te bannen, begint hij met duidelijke stem en bijzonderen nadruk: ‘Over het oordeel en de straffen der zondaren.’

't Treft doel. Ook de laatste lachers zien op eens onthutst op. Die taal is dan ook wat vreemd voor de broeders. Meestal is 't maar de beschrijving van het een of ander mirakel, door een heilige verricht of met zekere reliquie voorgevallen, dat als voor de leus met raffelstem wordt opgelezen. En nu dit!

Bernardus, wel bemerkend, hoe groot de indruk dezer woorden op zijn toehoorders is, neemt zich voor dien indruk nog te versterken, en met heiligen ernst en bedaarde stem gaat hij voort:

‘Let bij alle dingen op het einde en op hoedanige wijze gij zult staan voor den rechtvaardigen Rechter, voor wien niets is verborgen; die niet gepaaid wordt door geschenken en geen verontschuldigingen aanneemt; maar oordeelen zal, wat rechtvaardig is. O, catijvige en onverstandige zondaren, wat zult gij God antwoorden, die al uw zonden kent; gij, die somwijlen vreest voor het gelaat van een toornig mensch? Waarom dan zijt gij niet bezorgd voor u zelven tegen den dag des gerichts, wanneer niemand door een ander zal

kunnen verontschuldigd of verdedigd worden, maar elk zijn eigen pak zal dragen?'

Tot zoover hebben de monniken den lezer rustig laten vervolgen, hoewel 't hun duidelijk is aan te zien, dat zulke woorden op dezen tijd hun allerminst aanstaan.

Ook de prior, eenigszins door den wijn verhit, wil zijn kloppend geweten tot zwijgen brengen. Nauwelijks is dan ook de laatste zin over den dag des oordeels voorgelezen, of op bestraffenden toon roept hij Bernardus toe:

'Maar, broeder Bernardus, is dat nu lectuur op een feestavond! 't Schijnt wel, dat ge ons allen de les wilt lezen! Kom, zeg nu maar basta: we weten genoeg.'

Die taal bevalt de meeste monniken beter.

'Ja, ja, hoû maar gauw op, meester boetprediker! 't Zal toch wel niet zoo erg zijn, als ge daar voorleest,' spot men toornig van alle kanten.

Hierop heffen enkelen hun kroezen omhoog en zingen, als om alle ernstige en sombere gedachten te verdrijven, het welbekende liedje:

'Nog een glacie
Na de gracie
Naar de les van Bonifacie!'

De pater Cellarius is terstond bereid om aan dit verzoek te voldoen, te meer daar hij ziet, dat de prior over den moedwil der zangers maar glimlachend het hoofd schudt.

Bernardus staat ontzet over dit toppunt van goddeloosheid. Heilige toorn doet zijn geelbleek gezicht rood worden; de aderen op zijn voorhoofd zwellen, en met schrijnende stem, nu inderdaad als van een boetgezant, roept hij:

'Vreeselijk! Vreeselijk! Wacharme! Zou God Zich zóó laten bespotten!?....'

Daarop ijlt hij als een waanzinnige de zaal uit.

Hij voelt zich een schuldige, medeplichtig met hen daar! Voelt zich als voortgejaagd door Gods toorn, als voortgezweept door de roede des Almachtigen.... Voelt zich door een benauwing van bovenaardschen angst aangegrepen tusschen deze muren van vervloeking. Voelt....

Maar voort jaagt hij,.... voort....

Hol en als sarrend klinkt zijn wilde stap in de gangen op.... 't Is of er achter hem gelachen wordt, of hij booze geesten om zich heen voelt, die spotten, en hem vloeken....

Zoo komt hij hijgend en benauwd, en zweetend als een afgebeuld karrepaard, aan de voorpoort.

Bij 't fletse schijnsel van een ongesnoten ongelkaars, die in een nis staat te flakkeren, ziet hij even als schuw, doch ook spottend op naar dat schrift aan de overzijde, die bekende uitspraak van den heiligen Bernardus, zijn naamgenoot. Hoe menigmaal heeft hij dat prachtige Gothische schrift niet gelezen en dat Latijn bij zichzelven vertaald:

> ‘Het is goed hier te zijn;
> Want de mensch leeft hier reiner;
> Hij rust veiliger;
> Hij valt zeldzamer;
> Hij staat gemakkelijker weer op;
> Hij wandelt voorzichtiger;
> Hij sterft met grooter betrouwen;
> Hij wordt spoediger gereinigd;
> Hij verwerft overvloediger loon.’

‘Lacy! Neen, neen, dat 's alles onwaarheid!’ mompelt hij gejaagd, nog eens een vluchtigen blik op deze lofrede werpend. ‘Zóó is het niet! Hier - geen rust; althans niet voor mij!’....

Haastig opent hij de poort en komt buiten.

Als de zware deur achter hem dichtvalt, is 't hem, of hij voorgoed met zijn kloosterbroeders en het kloosterleven gebroken heeft.

Waarheen thans?.... Plotseling gaat hem een licht op. O ja, dàt, 't is waar ook: alsof 't zoo moest wezen!

Dezen morgen heeft het zoontje van den waard uit ‘de blauwe Hen,’ een neefje van broeder Bernulf, hem een briefje in de hand gestopt, waarin niets anders stond, dan dat ‘een goed vriend’ hem verzocht zoo spoedig mogelijk in de taveerne op de Groote Markt te komen, ten einde gewichtige zaken te hooren. Met verontwaardiging heeft hij het libelletje verscheurd en de snippers weggeworpen, in de meening, dat de een of andere spotboef met hem een grap wilde uithalen; want wie toch zou hem, den armen, jongen monnik, over zaken van eenig belang hebben te spreken? Bovendien, had hij niet de wereld vaarwel gezegd om voor immer voor den Hemel te leven? En zoo men hem wilde spreken, waarom dan niet in het klooster?

Thans evenwel, niet wetende, waarheen hij zich in zijn onrust en verlatenheid zal wenden, komt hem dit geheimzinnig schrijven weder in de gedachte. 't Is toch een geringe moeite, mij even in ‘de blauwe Hen’ te vervoegen, denkt hij. Wie weet wat men mij heeft mee te deelen. 't Kon wel iets zijn met betrekking tot ons klooster. Bij die overlegging is 't hem zelfs, of een geheimzinnige macht hem aandrijft aan het verzoek van den vreemde gehoor te geven. Dus op weg.

't Is donker in Arnhems straten, ofschoon in den vooravond van een zomerdag, want de noodige straatverlichting ontbreekt, terwijl de hemel van horizont tot horizont met roetzwarte, hier en daar gelig gerande, wolken bedekt is. Een onrustige wind steunt bij tusschenpoozen door de kruinen der hooge iepen langs den weg en drijft een afmattende zwoelte voor zich uit. Daar vallen reeds enkele groote druppels als voorboden van een opkomend onweer.

Bernardus let er niet op, maar loopt met gezwinden pas een paar nauwe kronkelstraten door.

Daar breekt de bui los. Het hemelvuur speelt reeds om den hoogen Eusebius-toren heen; de donder gromt en rommelt....

Nu begrijpt onze monnik, dat hij zich moet haasten, om vóór 't erger wordt, onderdak te zijn.

Gelukkig, daar is reeds de Groote Markt. Kijk, bij dien bliksemstraal kan hij in éénen duidelijk al de hooge gebouwen bij en op het marktplein onderscheiden: aan die zijde het Hof van Gelre, ginds het Duivelshuis. Vlak bij 't Duivelshuis moet hij wezen.

Nog doet hij eenige stappen en....

Eensklaps schiet een oogverblindende bliksemstraal neer, alles in 't rond als in toover uit de duisternis tot helle klaarheid oproepend, vooral dat Duivelshuis met zijn afzichtelijke, grijnslachende steenen monsters boven de ramen. Een oogenblik ziet Bernardus hun gegrijns, en hij huivert. Dan - eene knett'rende ratelslag, zóó hevig, of de hooge Eusebius-toren op de stad neerstort....

Van hevigen schrik als verlamd blijft Bernardus met knikkende knieën staan. Onwillekeurig keert hij zich om en....

‘Als eens....!’ stamelt hij ontzet.

Meteen hoort hij een verward gejoel en er boven uit een benauwend geroep van ‘Brand!’; straks met de bijvoeging: ‘Ginds, in 't klooster der Conventualen!’

Dat is te veel voor het door vasten en bidden en martelende onrust verzwakte lichaam des jongen monniks.

‘Bij alle Heiligen, o God!.... Uw straf!....’ kreunt hij, en zinkt dan bewusteloos op het marktplein neer.

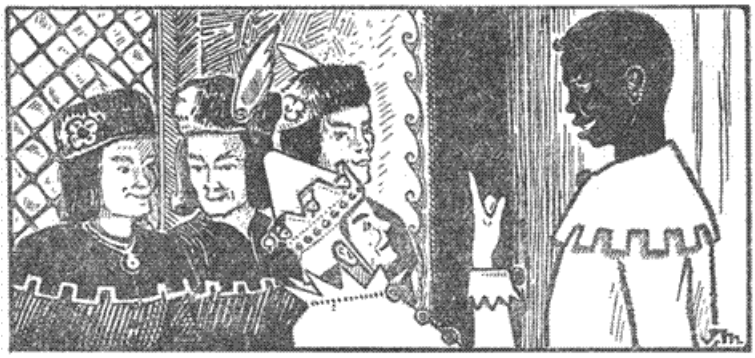

Hoofdstuk III.
Een geestige nar.

Gelres[1)] geschiedenis kent ook haar schandvlekken. Een er van is opgeteekend uit het jaar 1465.

In den nacht van 9 Januari werd de toenmalige hertog Arnold door zijn zoon Adolf in zijn slot te Grave opgelicht. De ontaarde vorstentelg voerde den ouden man, wien hij 't zelfs niet vergunde de onderkleeren aan te trekken, vier uur ver bij strenge vorst over het ijs naar Lobith en liet hem door gewapende handlangers den nacht daarop naar het kasteel te Buren overbrengen. Hier sloot hij den grijsaard in een nauw kamertje op en hield hem er gevangen - zes jaren lang. Inmiddels nam hij de teugels van 't bewind in handen.

't Verging echter den wreeden zoon slecht.

1) Gelre = oude naam voor een deel van 't tegenwoordige Gelderland.

Karel de Stoute, de machtige Bourgondische hertog, koos ten laatste, mogelijk wel uit medelijden met den vader, misschien ook uit staatkundige berekening, partij tegen den gewetenloozen barbaar; hij dwong Adolf den ouden man op vrije voeten te stellen, en liet daarop den zoon, die ongenegen bleek om met den grijsaard vrede te sluiten, gevangen zetten. Kort daarop (1472) verpandde de oude, nietswaardige, maar zeker ook door seniele aftakeling en lange opsluiting versufte, Arnold het hertogdom Gelre en het graafschap Zutfen voor de som van 300000 gulden aan den machtigen Bourgondiër.

In 1477 sneuvelde Karel de Stoute in een gevecht tegen de Zwitsers bij Nancy.

Thans herkreeg hertog Adolf de vrijheid, maar genoot van deze slechts kort; weldra viel hij in een strijd tegen de Franschen bij Doornik, zonder, na zijn gevangenschap, zijn land teruggezien te hebben.

De berooide man liet twee kinderen na: een dochter Filippa en een zoontje, Karel geheeten.

Beiden waren reeds tijdens Adolfs gevangenschap in handen van den hertog van Bourgondië gekomen. Toen hertog Arnold toch kwam te sterven, zonder de ontvangen pandsom ingelost te hebben, meende Karel de Stoute gerechtigd te zijn Gelre en Zutfen in bezit te nemen. Dit ging echter niet gemakkelijk: bijna het geheele hertogdom had zich reeds van den ouden Arnold afgekeerd en vond het een gruwelijke zaak verkocht te zijn aan een vreemde; men wilde vrij en onafhankelijk blijven en met alle kracht den vreemden indringer weren. Doch men was niet tegen den strijddegen, Karel den Stoute, opgewassen; deze veroverde in korten tijd stad op stad, ook het sterke Nijmegen, waarin zich de jeugdige Geldersche vorstenkinderen bevonden. Hij liet beiden oplichten en naar Gent voeren. Hier

ontvingen Filippa en de kleine Karel met Maria, de eenige dochter van den Bourgondischen hertog, een vorstelijke opvoeding. Filippa groeide op tot een fiere, aanminnige jonkvrouw en haar broer tot ‘een kloeke, forsch gebouwde jongeling, fraai van voorkomen en schrander van gelaat, die ieder op het eerste gezicht voor zich innam.’

Maria volgde haar vader in 1477 als hertogin op. Zij trouwde met Maximiliaan, aartshertog van Oostenrijk, later keizer van Duitschland.

Toen zij in 1482 op haar sterfbed lag, deed zij haar gemaal beloven, de Geldersche vorstentelgen naar hun vaderland terug te zenden. Aan haar laatsten wensch werd evenwel niet voldaan: de jonge Karel van Gelre bleef als edelknaap aan het hof van zijn heer, waar hij zich bekwaamde in allerlei ridderlijke oefeningen, en vergezelde daarna Maximiliaan van Oostenrijk op diens krijgstochten.

In den voor Maximiliaan ongelukkigen slag bij Bethune gevangen genomen, werd de jeugdige Karel op hoog losgeld gesteld.

Hoewel de keizer geen lust betoonde, dit losgeld te betalen, liet men den jongeling toch niet aan zijn lot over. De Gelderschen, het Bourgondische juk moede, hadden reeds lang het oog geslagen op den eenigen nakomeling uit hun oud vorstenhuis. Zij koesterden een vurig verlangen om den dapperen jongeling als heer in hun midden te zien. Daarom kwamen zij hem nu te hulp. Gesteund door Filippa, die inmiddels gehuwd was met Réné, hertog van Lotharingen, brachten zij het grootste deel van het reusachtige losgeld van 80000 goudguldens bijeen. Karel bekwam de vrijheid, doch moest een jong Geldersch edelman, den graaf van Meurs, als gijzelaar achterlaten. De laatste zou in Karels plaats gevangen blijven, tot het gansche losgeld zou voldaan zijn.

De jeugdige Karel, sinds dezen tijd Karel van Egmond of Karel van Gelre geheeten, kwam nu, na negentienjarige ballingschap, in zijn vaderland terug, met een hart vol wrok tegen keizer Maximiliaan.

Groot was de vreugde en geestdrift, waarmee de kloeke jongeling door zijn Geldersche vrienden werd ontvangen. En weldra bezat hij vele dappere volgelingen, die hem als den rechtmatigen erfgenaam van Gelre, Gulik en Zutfen trouw zwoeren, en was menig Gelderschman bereid onder zijn aanvoering de Bourgondische benden uit het land te drijven.

Toen ving de jarenlange strijd van den armen vorstenzoon met het machtige Bourgondië aan. Wel was het voor den jongen man een gewaagd spel, om zonder geld de vijandelijke troepen het hoofd te bieden, doch - hij had niets te verliezen en kon veel winnen, en dat avontuurlijke trok hem aan. Bovendien streed hij voor zijn recht, was overtuigd van den moed en de aanhankelijkheid zijner vrienden en vertrouwde, vurig van zin en overmoedig, op zijn zwaard en zijn aangeboren slimheid.

Het geluk was hem gunstig. Wel werd hij meermalen in 't nauw gebracht en door machtige vijanden gedrukt, maar nooit geheel vernietigd: na een nederlaag was hij zelfs nog moediger en gevaarlijker dan te voren. Voor den reuzenstrijd scheen hij opgewassen èn door zijn onverdelgbare geestkracht en aldoor vaardige slimheid, èn door de liefde zijner onderdanen en de hulp van Frankrijk, zoodat hij na weinige jaren een afhankelijk hertogdom bezat, benevens legers en vloten, en daarbij talrijke veroveringen maakte.

Wel was hij in de oogen van Maximiliaan een oproermaker, en noemde deze hem nooit anders dan *Sire de Gheldres*, doch met recht mocht Karel, de groote middeleeuwsche ridder en avonturier, de brieven aan zijn onder-

danen beginnen met dezen aanhef: *Wij Kairle, vander genaiden Gaitz, hertoughe van Gelre ind van Guylick ind greve van Zutphen, heer van Gruenynghenen, der Omlanden, to Couoirden ind vander Drenthe, doin kondt*.

Tot zijn ongeluk evenwel werd de rustelooze strijder op zijn ouden dag trotsch, heerschzuchtig, bemoeiziek en trouweloos. Daardoor verloor hij allengs weer zijn buitenlandsche bezittingen, en wat erger was - de liefde zijner onderdanen.

't Is in dit tijdperk zijns levens, waarin zijn gloriezon langzaam ter kimme neeg, dat voorviel, wat in het vorige hoofdstuk beschreven werd.

De Hertog bevindt zich heden in zijn paleis, ‘het Hof van Gelre,’ te Arnhem.

't Is in den voormiddag.

In de ruime ridderzaal is het wegens het vroege uur nog vrij stil.

Door de ramen met in loodgevatte, veelkleurige ruitjes gloriëert de jonge morgenzon aan één zijde naar binnen en komt de deftige hal kinderlijk vervroolijken, terwijl zij op den vloer hier en ginds haar wemelend licht neerplekt in een als levend rood en geel en groen en blauw mozaïk.

Op bijzondere pracht of weelde kan deze ‘sale’ niet bogen. Niettemin bestaat de vloer uit kunstig ingelegd en gladgewreven eikenhout, en pronkt zelfs vlak voor de hooge schouw met een Smyrnaasch tapijt. De wanden in het rond zijn behangen met veelkleurige gobelins, jachtvermaken voorstellend, of tooneelen uit de Grieksche fabelleer, waartegen hier en daar glinsterende wapens, schilden en banieren hangen; de laatste versierd met het wapen van Gelre: een leeuw met twee staarten.

Een tweetal lompe eikenhouten tafels en enkele zware

stoelen, sierlijk gebeeldhouwd en van het Geldersche wapen voorzien, pogen de groote ruimte ietwat te vullen.

Over alles ligt echter - en de naar binnenlachende zon doet het duidelijk uitkomen - een waas van vervallen ouderdom.

Hiervan zijn alleen uitgezonderd het groote ebbenhouten kruisbeeld boven tegen de schouw; de fluweelen vouwstoeltjes, ginds bij dien deftigen, breeden armstoel; de drie zilveren spiegels, hier en daar tegen de gobelins opgehangen, alsook het tweetal reusachtige koperen luchters in 't midden der zaal, zóó glanzend geschuurd, als waren zij zoo juist door den vervaardiger afgeleverd.

Op dit oogenblik is de ridderzaal niet ledig. In een der diepe vensternissen bevinden zich een drietal personen, die fluisterend een gesprek voeren. Een er van is, naar zijn zwarten tabberd te oordeelen, een geleerde; de tweede een monnik; de derde een krijgsman.

In een kleinere zaal naast de groote, een weinig hooger dan deze gelegen, bevindt zich nog een ander gezelschapje, dat nu en dan een onderdrukt gelach en gesmoorde pretuitroepen laat hooren. Zij kunnen als ze willen een blik in de ‘sale’ werpen, want de toegang tot deze staat open en een tusschendeur ontbreekt.

Dit groepje bestaat uit vijf personen. Een drietal hunner herkent men dadelijk als hertogelijke pages. Zij dragen de kleuren van Gelre: rood, geel en blauw, en zitten, smakelijk lachend, op de houten bank in de vensternis van het geopende raam, dat op den tuin uitziet.

De voorwerpen hunner vroolijkheid zijn twee vreemde personages: een klein, gedrochtelijk manneke, ook in Gelres kleuren, met den narrenkap op een hoofd, dat eenige gelijkenis vertoont met den kop van een baviaan; en een reusachtige, gespierde neger, eveneens grillig uitgedost.

Dat manneke is 's Hertogen hofnar, terwijl de neger eveneens tot den hofkring behoort: op een zijner verre reizen heeft Karel van Gelre den man opgedaan en naar zijn residentie meegevoerd, tegelijk met een paar leeuwen, die in een stevig hok, ginds in den tuin, zijn opgesloten.

'Kom, kom, broer Ebbenhout,' beveelt de nar, zijn gezicht allerdwaast vertrekkend; 'zeg het mij tot straf voor je catijvige luiheid na:

'Groote platelen,
Lecker morselen,
Vroech aan de bank,
Dat sijn de drinkebuicken van Holland.'

Meteen plaatst hij zich met een kwansuis streng gelaat en dreigende, potsierlijke gebaren voor den grooten Afrikaan, en schudt daarbij zijn hoofd, dat de bellen van zijn kap luid rinkelen.

Wederom schateren de pages het uit, en de neger lacht genoeglijk mee, zoodat zijn glimmend gelaat nog glanzender wordt, terwijl zijn breede mond zich zóó wijd opent, dat het is, of hij den dwergachtigen nar in eens tusschen de breede rij ivoorwitte tanden wil doen verdwijnen.

'Nou, houd je knoopsgaatje maar gesloten, broer kroeskop,' bromt de nar.

'Hihi!' grinnikt de neger. 'Ik niet kunnen mond dicht houden en spreken. Hihi!'

Dit snedige antwoord doet de vroolijkheid der pages nog toenemen.

Onverstoorbaar kalm vervolgt de nar:

'Doet er niet een brui toe. Zeg het, schreeuw het, balk het, brul het, wat je maar wilt, maar obedieeren zul je, of

ik zal Neef Karel flus je koppigheid melden en je bengelt van avond nog aan de trapscheer.'[1)]

Dit schijnt op den neger te werken. In een vreemden tongval begint hij zangerig:

'Groote pleele,
Lek morse,
Vroek....'

Hihi!.... weet niet meer! Hihi!'

'Wacharme! je zult wel nimmer een flink Gelderschman worden,' gromt de nar, meewarig het hoofd schuddend en tegen de pages knipoogend; 'je hebt zeker zwart bloed in je aderen. 'Wien Geldersch bloed door d' ad'ren vloeit....'

'Neen, ik rood bloed hebben,' grinnikt de neger.

'Zwart bloed, zeg ik je,' herneemt de nar, parmantig zijn kleine borst opzettend en zijn hoofd in den nek werpend. 'Zwart bloed en koud evenals ginds de Rijn, wanneer het acht maanden aaneen gevroren heeft en hij van louter ontzetting een droge, harde halfvisch[2)] wordt. Zwart, zeg ik, en koud! Want anders zou je wel voor je heer opkomen en die Hollandsche vijanden kunnen smalen.

Maar kun je dan heelemaal niets? Niets dan luieren, eten en slapen? Ken je niet eens het lijfdeuntje van mijn dappere wapenbroeders, dien ik zoo vaak moed heb ingeblazen? Want, weet wel, als ik er niet geweest was, Gelre zou zeker nog een voetwisch van die laffe Hollanders en Bourgondiërs zijn. Men noemt Neef Karel de bevrijder van ons vaderland, doch dat is maar de halve waarheid. Wat zou Neef Karel met zijn 'Zwarte Bende'[3)] en ridders hebben uitgericht, als *ik* hen niet dat vooiske op de Hol-

1) galg.
2) stokvisch.
3) Zoo werd Karel van Gelre's leger wel genoemd.

landers had geleerd en nog zoo menig ander liedeke niet er bij? Niets, zeg ik je, bij Sint Joris, niets! Daarom, reus uit het apenland, beschouw mij als de eerste bevrijder van Gelre; als een held, de grootste held ter wereld; grooter nog dan Alexander de Groote, die, geloof ik, in één dag een heel rijk veroverde; grooter dan Cesar, dan Charlemagne; dan de dappere degen Roland, die stervend op zijn wonderhoorn Olifant blies, zóó hard, dat het zeven mijlen ver rondschalde. Als *ik* op een hoorn wou blazen, zou het zeker tot heel in jouw land gehoord worden, maar ik laat dat, want het zou de wereld al te erg verschrikken.

Dan, och lacy! waartoe kraam ik ook al die geleerdheid uit: je zult maar duizelen van mijn ontzaglijke kennis in oude en nieuwe historie. 't Eenige, waarop ik je slechts wil wijzen is, dat je voor mijn persoon respect moet hebben. Daarom nog eens: zeg mij na:

> ‘Hooghe peerden,
> Blancke sweerden,
> Rasch van der hant,
> Dat sijn de snaphanen van Gelderlant.’

Hiermede besluit de nar, een afwachtende houding aannemend, zijn lange redevoering, die wel af en toe onzinnig lijkt, doch niettemin blijk geeft, dat de spreker in ontwikkeling en kennis ver boven de meeste zijner Geldersche tijdgenooten uitsteekt en zeker door zijn grappige zetten de lachers wel op zijn hand zal hebben, als hij er zich op toelegt.

De neger, nog steeds grinnekend, schijnt ietwat verbaasd over het gehoorde en ook wel een weinig ontzag gekregen te hebben voor het nietige persoontje, dat met zooveel nadruk spreekt over allerlei dingen en personen. Tenminste, hij doet thans inderdaad zijn best, om het zoogenaamde lijfdeuntje der Geldersche wapenknechten na te zeggen:

‘Hooghe peren,
Blancke sweren,
Rask....’

Ach! ik al weer vergeten hebben!.... Niet kunnen meer!....’

Verslagen en half smeekend ziet de groote man den nar aan.

Èn om het radbraken der woorden èn om de ongeveinsde verlegenheid van den reus, wien het heden onmogelijk schijnt, in het optreden van den nar iets anders dan ernst te zien, stijgt de jongensachtige vroolijkheid der pages ten top. Uitgelaten klappen zij in de handen.

‘Bij Sint Maarten!’ roept een hunner; ‘die zot is onbetaalbaar!’

‘Stil, stil, jonker, roep dien Heilige niet aan!’ waarschuwt de kleine man op ernstigen toon, hoewel zijn tintelende oogjes zijn ernst duidelijk logenstraffen. ‘Noem dan liever een anderen Sant, al was het Sint Nepomuk! Want het zal tegenwoordig nog gevaarlijk worden bij die Heiligen te zweren, sinds die monnik in Duitschland - je kent hem immers wel? - met die nieuwe ketterij is begonnen. Maarten heet hij, Maarten Luther, naar den heiligen Martinus. - Neen, kijk nu maar niet zoo boos, omdat ik je waarschuw, want ik weet heel goed, dat er ook wel eens een suspect boeksken van dien goddeloozen monnik in uw handen is verzeild; maar ik zal het niemand vertellen, niemand, zelfs gindschen pater niet, al wou hij me bij den Heiligen Vader en den Keizer voordragen tot bisschop van het Sticht! Want, eilacy! ik ben toch bang, dat ik niet voor bisschop zou deugen. Dan moet je tegenwoordig witte gal hebben, weet u. Jelui schijnt wel gele gal te bezitten, want dan is men altijd gezond en goed geluimd, zei korts een heel geleerd doctoor. Met mij is het anders gesteld: nu eens is mijn gal geel, dan weer

zwart, dat voel ik wel, want soms ben ik heel vroolijk als het haantje van de Eusebius-toren, wanneer het als een eekhoorntje ronddraait, en dan weer erg ontstemd en treurig, als een haring, die levend gekookt wordt.

Dus nog eens: ik zou niet voor bisschop deugen, heelemaal niet; want dan moet je zuiver witte gal hebben, d.w.z. je moet niets dan goeds denken, altijd de waarheid zeggen, iedereen goed behandelen, en geen logen of heresie dulden. Nu, zoo braaf ben ik niet: als ik voelde, dat op een moment m'n gal geel was, ik zou geen enkelen ketter een haar kunnen deren. Fij! hoe malicieus en vileijnig zou dat wezen!

Maar die Eerwaarde en HoogEerwaarde Vaders zijn *wel* altijd zoo; ten minste, zoo zeggen ze, en dan moeten de leeken het wel gelooven. Daarom vervolgen zij alles wat naar ketterij riekt. En daar hebben ze wel gelijk in. Zij *moeten* de booze wereld wel van onkruid zuiveren. Maar *dit* zeg ik jelui in vertrouwen: als ze goed aan 't zuiveren gingen en alles op een heel groot zeeft wierpen en er dan op 't laatst zelven bij gingen zitten - ik bedoel op het zeeft, dan.... haha!.... wellicht vloog er menig hoog en minder hoog prelaatjen met het kaf mee!....'

'Ho-ho, man!' roept thans een der jonkers; 'laat dat je biechtvader niet hooren!'

'Mijn biechtvader? - Maar wat miszeg ik dan? Ge moet nog het verstand krijgen, en eerst zooveel karrepap[1)] gegeten hebben als ik, om over zulke ingewikkelde zaken goed te kunnen oordeelen, begrijp ik. Daar heb je sinjeur Maurits Mauritsz Pannekoek[2)], die zou me beter verstaan, dat's ook iemand met zuiver gele gal. Die zou zeggen:

1) Karnemelkspap.
2) Een rentmeester en gunsteling van Karel van Gelder. Hij prees bij zijn medeburgers de werken van Luther aan en werd hierom door zijn vorst schriftelijk berispt.

‘Begrepen, compaan.’ Want heb ik niet zelf gezegd, dat het zeker goed zal zijn, om die vermaledijde ketters te vervolgen? En heb ik gisteren nog niet gezegd, toen die twee zotten hier in Arnhem om den geloove werden gevangen gezet: ‘Haha! sapristi! dat is nu eens een recht vrome daad verricht, veel dapperder werk dan toen voor enkele jaren Maarten van Rossem, die ginds zoo grimmig naar ons staat te kijken, met eenige snorrebaarden van de “Zwarte Bende” diep in 't vijandelijke land toog en Den Haghe in brand ging steken? En....’

Maar eensklaps gaat achter den spreker een deur open en komt met groote sprongen een mooie jachthond op het vijftal toespringen. Als een goede bekende richt hij zich, bij 't gezelschap gekomen, in zijn volle lengte op en zet beide voorpooten onverwachts tegen de schouders van den neger. Deze, op zoodanige begroeting niet in het minst verdacht, wankelt en valt, met de handen in de lucht grijpend, languit op den vloer, in zijn val den verbluften nar meesleepend.

Als een verward kluwen rollen nu neger, nar en hond over en door elkander, onder de angstkreten van den grooten en de kwaadaardige uitroepen van den kleinen man; terwijl het rumoer nog vermeerderd wordt door het vroolijk geblaf van den speelschen aanvaller en het aanhoudend rinkelen van de bellen der narrenkap.

De pages proesten het uit: hun jubelkreten daveren op en overstemmen nog het zoo plotseling ontstane lawaai. En zóózeer gaan zij in hun luidruchtige pret op, dat zij er niets van gewaar worden, hoe enkele personen door de open deur naar binnen treden en even verbluft het vreemde tooneel zwijgend gadeslaan.

‘Hier, Wolf!’ klinkt het eensklaps op gebiedenden toon.

De dartele hond houdt terstond van neger en nar af en sluipt druipstaartend naar de deur.

Thans kijken de pages, nog verhit van uitgelatenheid, om. Nauwelijks worden zij de naderende personen gewaar, of opeens verdwijnt de lach van hun gelaat en staan zij eerbiedig op.

‘Wat beteekent deze dorperheid hier?’

Met deze vraag richt zich een gebiedende gestalte tot de beschaamde jongelingen.

Voor dezen nog kunnen antwoorden, komt er van een anderen kant bescheid. De nar toch, die zich, evenals de nog geheel verblufte neger, eindelijk heeft overeind gewerkt en zijn pijnlijke ledematen op koddige manier aan't wrijven is, treedt vrijmoedig op den vrager toe en spreekt onbeschroomd:

‘Bijlo! Neef Karel! 't Werd tijd, dat je hier kwam! Daar viel me die ruwe gast op mijn ebbenhouten broer, en deze weer tuimelde op mijn gewichtige persoon, zoodat het mij was, of ik door een geweldigen smak tien voet in den grond gehijd en levend begraven werd. Och, lacy! wat een onheil heeft Gelre boven 't hoofd gehangen! Wat zou er van 't land geworden zijn, indien eens werkelijk gebeurd was, wat ik eerst waande! Het was zijn redder, zijn beschermer kwijt en....’

‘Zwijg, zot!’ wordt den kleinen man nurksch toegesnauwd. ‘Verwijder je!’

De nar gehoorzaamt echter niet. Schijnbaar geraakt herneemt hij:

‘Ei, ei, Neef Karel, is dat nu de dank voor mijn hulp Gelre en jou bewezen? Is jouw gal ook al zwart? Wreek dan je ontstemming op dien verraderlijken hazenjager, en doe hem voor alles boeten. Wil ik mijn goeden vriend Maarten van Rossem, ginds, maar opdragen als scherprechter op te treden? Zijn hand heeft immers al zoo vaak met bloed kennis gemaakt. Of zal ik het liever aan pater Stefanus

vragen? Die schijnt toch tuk te zijn op ketterbloed. Dan kan hij dezen sinjeur als een echten ketter behandelen. Mogelijk komt hij dan nog op een bijzonder soort van marteling, die nog niemand heeft uitgedacht, en.... dan zullen de ketters mij nog dankbaar zijn op den koop toe, want die houden heel veel van tormenten, o zoo veel!....'

Tot zóóver heeft de radde tong des nars doorgerateld. Doch bij de laatste zinspeling op het vervolgen van ketters vertrekt de hooge gebieder zijn gelaat in hittigheid van toorn.

'Nog eens, zwijg, zot! - En gij, jonkers, brengt hem in de achterzaal en gebiedt den hopman der wacht, den onbeschaamden knaap een dag op zwart brood en water te zetten.'

Aan dit bevel wordt terstond voldaan.

De nar laat zich willig meevoeren, doch schudt onder 't heengaan voortdurend het hoofd, terwijl hij bromt:

'En dat noemt men nu dankbaarheid, Geldersche dankbaarheid! En dat moet ik dan lijden voor de ketters! Lacy! die gele gal speelt mij weer parten en verbruit me alles! Maar pas op! die zwarte gal van Neef Karel en die witte van de Eerwaarden zullen het op de gele toch niet winnen. Dat voorspel ik. Lacy! had iedereen in Gelre maar gele gal!'

Hoofdstuk IV.
Karel zonder baard.

't Is geen wonder, dat de luide lach der pages op het zien van het stuursche gelaat der hooge, gebiedende gegestalte zoo plotseling is verstomd, want in hun uitgelatenheid zijn de jonkers door niemand minder betrapt dan door hun heer Karel van Gelre, die in buien van gemelijkheid, gelijk thans, voor het geringste vergrijp tegen de hofgewoonten zwaar doet boeten.

Een oogenblik staart de hertog, als in zwaarmoedige overpeinzing verzonken, naar de gesloten deur, waar achter de nar en de anderen zoo pas zijn verdwenen. Dan herneemt hij dezelfde trotsche, gebiedende houding van zooeven en schrijdt, niettegenstaande zijn zestigjarigen leeftijd, met nog forschen stap de ridderzaal in en loopt op den grootsten zetel naast de schouw toe. Bedaard zet hij zich daarop neer en noodigt vervolgens met een enkele hand-

beweging, de drie mannen, die hem vergezellen, alsmede de drie fluisteraars in gindsche vensternis, uit, bij hem op de ledige stoelen plaats te nemen. Diep buigend naderen de laatsten en voldoen zwijgend aan de uitnoodiging van hun heer.

Nu de wijd en zijd vermaarde en gevreesde Karel daar neerzit, de linkerhand spelend met het gevest van zijn slagzwaard, hetwelk hem in zijn avontuurlijk leven reeds zoovele diensten heeft bewezen en zich daarom in een bijzondere voorliefde zijns eigenaars mag verheugen, is de vorst goed op te nemen.

Zijn gelaat, hoewel reeds op het voorhoofd vol rimpels en aan de oogen vol kraaienpootjes, is niet afstootend. Hoog is dat voorhoofd en gewelfd, spits en lang de neus, eveneens de kin. Sluwheid en wantrouwen spreken uit zijn oogen, vastberadenheid teekent de gesloten mond; ontstemmingen wrevel verraden de rechtstaande rimpels boven den neus; de als ingekorven grimlach om zijn mondhoeken geeft een onbedwingbaren trots te kennen.

Zoo is thans het portret van dien Karel van Gelre, dien de Gelderschen voor ruim dertig jaren met zooveel gejuich als hun redder begroetten; dat is er geworden van den eertijds zoo vurigen jonkman, die, met zooveel heldenmoed bezield, kwam strijden voor zijn patrimonium, en door zijn innemend voorkomen iedereen op het eerste gezicht aantrok.

Dat hij ook aan de Bourgondische mode offert, blijkt duidelijk aan zijn baardeloos gelaat, waarvan elk haartje met een nijpijzertje is uitgetrokken.

Van zijn hoofdhaar is niets te ontdekken. Niet, wijl hij deze natuurlijke bedekking mist, maar wel, omdat het kortgeknipt en met een mutsje, uit gouddraad geborduurd, bedekt is. Boven die muts prijkt nog een fraaie hoed, van boven versierd met struisveeren en van binnen, aan den

rand, bezet met zeven gouden rozen, die ieder een kostbaar edelgesteente insluiten.

Voorts bestaat zijn kleeding uit een donkerblauw samijt of overkleed en roodfluweelen kousen. Bovendien is hij versierd met een halsband, met goud bewerkt, en een menigte ringen aan de vingers.

Wie mocht meenen, dat deze ringen tot sieraad moeten dienen, vergist zich. Neen, Karel, de stoutmoedige, schrandere hertog, draagt ze enkel uit.... bijgeloovigheid. In een dezer ringen prijkt een smaragd, volgens het volksbijgeloof een uitstekend middel om zich voor koorts te vrijwaren. Een ander houdt een opaal gevat tegen.... vergiftiging. Een derde siert een saffier.... om de oogen te beschermen. In een vierde ziet men een vuurgelen topaas om.... het geheugen te versterken. Enz.

Ja, zijn bijgeloovigheid beheerscht in dezen tijd zoozeer zijn aangeboren schranderheid, dat hij zelfs een kwakzalver, een zeker meester Hermanus Venraet, aan zijn hof heeft ontboden, om door hem een verjongingskuur te ondergaan. Deze man toch geeft zich uit voor een groot geleerde en zegt de samenstelling te kennen van een drank, die den ouden gebruiker zijn jeugdige kracht en frischheid weer hergeven zal. Maar, natuurlijk, deze drank wordt niet in een enkelen dag bereid en.... kost onnoemlijk veel geld.

Nu, om zich wederom in jeugdige frischheid aan zijn onderdanen te kunnen vertoonen en hun verloren vertrouwen er door te herwinnen, daarvoor heeft de bijgeloovige hertog wel duizenden, ja, tienduizenden goudguldens over.

Helaas, de vorst zal het te laat ondervinden, dat de geleerde meester hem schandelijk bij den neus heeft gehad.[1)]

1) Toen eindelijk de groote dag gekomen was, waarop de drank gereed zou zijn, was de geleerde meester spoorloos met al het goud verdwenen, zonder iets achter te laten.

Aan de rechterhand des hertogs zit een oudachtig ridder; 't is zijn erfhofmeester en vertrouwde raadsman, Hendrik van Gent.

Aan de linkerzijde is 's vorsten geheimschrijver gezeten, Johan Virssen, met schrijfgereedschap voor zich.

Van de overige heeren is er een, die na den hertog wel de belangrijkste persoon is van dit gezelschap. Zijn hoofd is groot en staat stevig op zijn forsch-gebouwd lichaam. Een lange baard, met twee punten over zijn borst hangend, en dikke knevels, geven hem een krijgshaftig voorkomen. Zijn groote, heldere oogen zien vurig en fier in 't rond. Deze man is met wijlen ‘Langen Pier,’ den beruchten Frieschen zeeroover, tot nog toe Karels voornaamste steun geweest in zijn aanhoudende oorlogen, nl. zijn maarschalk, de befaamde Maarten van Rossem.

Even moedig en onverschrokken als zijn heer, is hij in 't rond bij al de vijanden van Gelre gevreesd. Voor sommigen heeft de man iets duivelsch. Branden en blaken en bloedvergieten is zijn lust en zijn leven, zeggen ze. Enkelen weten zelfs te verhalen, dat ze gezien hebben, hoe zich zijn knevels, als hij ten strijde trekt, bewegen en overeind gaan staan, als een bewijs van 's mans niet te verkroppen blijdschap. Toch, niettegenstaande zijn ruwheid en onmeedoogendheid, kent de maarschalk ook wel oogenblikken van menschelijk medelijden.

Daar juist heeft hij den hertog een tweetal perkamenten brieven overhandigd, en, ofschoon hij wel aan 't fronsen van Karels voorhoofd opmerkt, dat de inhoud het humeur van zijn meester niet betert, klinkt het toch onbeschroomd van zijn lippen, als de vorst met een boos gebaar de brieven aan zijn geheimschrijver toewerpt:

‘Zooals uw vorstelijke Genade uit dit schrijven van den graaf van Meurs wel kan opmaken, hebben onze troepen

het in de stad Utrecht minder fortuinlijk dan zij wel wenschen zouden. Men schijnt er elkander wederkeerig vrees in te boezemen: onze mannen de poorters, en die weer onzen mannen. Van Meurs kan het op die manier niet lang meer uithouden en vraagt dringend, of ik hem met eenige Geldersche troepen kan te hulp komen. Hij gelooft, dat de poorters in verstandhouding staan met den bisschop, die, naar ik hoor, thans in Dorestad moet zijn. Als er niet spoedig hulp komt, zal Utrecht en weldra het heele Sticht uw zijde hebben verlaten. Men begrijpt wat dit beteekent: de zwakke Hendrik van Beieren, - hij heeft immers het wereldlijk gezag aan den keizer verkocht - komt zich weder in Utrecht vestigen, en - Karel van Oostenrijk heeft voor goed het Sticht in zijn macht. Dus....'

Al meer en meer heeft de vorst zich bij de woorden van den maarschalk opgewonden: de rechtopstaande rimpels boven zijn grooten neus zijn dieper en langer geworden. Plotseling valt hij toornig en heftig uit:

'Ik laat u in geen geval naar Utrecht trekken, hoort ge, in geen geval, heer van Rossem: gij kunt in Gelre niet gemist worden! Bovendien, graaf van Meurs heeft reeds mijn laatste ordonnantie ontvangen: zoo de stad oproerig blijft, moet hij ze met zijn troepen verlaten, maar niet vóór ze in de asch te hebben gelegd. Dat zal haar straf zijn, bij St-Eusebius, dat zal! Ik zal haar leeren, wat het beteekent, eerst onze hulp tegen den bisschop in te roepen en daarna weer met dienzelfden bisschop en Karel van Oostenrijk te gaan heulen!.... Branden zal ze, die vermaledijde stad! branden!!....'

Van Rossem schudt bijna onmerkbaar het hoofd en waagt nog te zeggen:

'Maar uwe vorstelijke Genade bedenke, dat ook uw krijgslieden binnen Utrecht niet altijd gehandeld hebben, zooals

het betaamt, en dat er ook nog vele poorters en leden der vroedschap benevens enkele kapittelheeren u welgezind zijn. Waarom dus zulk een straf? Ik bid u: spaar de stad;misschien zal zij nog tot inkeer komen....'

De aderen aan de slapen des hertogs zwellen. Gramstorig en wantrouwend ziet de vorst zijn vrijmoedigen dienaar aan. Dan barst hij plotseling uit:

'Ik *wil*, hoort ge, heer van Rossem, ik *wil*, dat Utrecht gestraft worde, en exemplaarlijk ook!.... Geldt mijn wil dan niet meer? Zijn dan al mijn aanhangers en dienaren oude kwenen geworden, die, zonder moed en eergevoel in 't lijf, rustig aan 't spinrokken zitten, en ondertusschen nog met den vijand onder één hoedje spelen bovendien?!.... Verbeeld je: eerst zie ik mij door Karel van Oostenrijk Friesland ontnemen, en nu bijna 't heele Oversticht; flus zal het Sticht volgen; dan Groningen en Ommelanden; en ten laatste, bon ciel! welzeker, ten laatste zullen mijn eigen onderdanen den vijand Gelre en Zutfen in handen spelen en mij aan hem overleveren, waarom ook niet?! In trouwe, zóó schijnt het te moeten gaan! Maar ik, Karel van Gelre, zweer bij dit zwaard' (en een geweldige slag met de vlakke hand tegen het gevest van zijn zijgeweer moet zijn eed bekrachtigen), 'dat zulks niet zoo gemakkelijk zal gebeuren! Zoolang ik dit lemmet nog kan zwaaien - en ik ben nog niet impotens, zooals ge ziet, - zal Karel van Oostenrijk niet over mijn rijk heerschen!!....'

De nar had zooeven wel gelijk, toen hij de gal van zijn heer zwart noemde, want bitterheid en opstormende wrevel vervult zijn hart.

De gemelijke, bijtende taal mist haar uitwerking niet. De oogen van den maarschalk zijn bijna zwart geworden en hebben een vreemden glans gekregen; zijn gezicht kleurt zich donker, en onwillekeurig vat zijn rechterhand den linker

handschoen, om dien den hertog voor de voeten te werpen. Dan, hij bedwingt zich, want, trots alles, blijft hij Karel om zijn dapperheid en moed eeren en liefhebben.

Oogenschijnlijk bedaard, doch met een trilling in zijn stem, klinkt het een weinig schor:

'Uwe Genade doet mij en uw andere dienaren ongelijk aan. Ik althans heb u trouw gezworen en zal nimmer uw zijde verlaten, wat er ook gebeure. Maar ik deed slechts een beroep op uw gevoel van humaniteit voor een ongelukkige stad, die....'

'Al genoeg! al genoeg, heer van Rossem! Ik zal in deze mijn eigen weg bewandelen. U naar het Sticht zenden, gaat op 't oogenblik allerminst. Gij kunt niet in Gelre gemist worden, nu de vijanden het zelfs wagen op ons grondgebied te komen. Morgen verwacht ik u op het kasteel te Rozendaal. We zullen dan beraden, hoe we het belegerde Hattem nog tijdig kunnen ontzetten, en wat er nog meer te doen valt om den voortgang der Oostenrijkers te stuiten. - En nu, Eerwaarde broeder', - dus keert de hertog zich tot den monnik - 'thans zullen we even de zaak van die twee gevangenen behandelen. Het is een zaak, die de heilige Kerk, maar ook òns aangaat. - Virssen, wees zoo goed den hopman van de wacht te gelasten, den oudste der twee gevangenen in de ridderzaal te brengen.'

Maarten van Rossem, begrijpend, dat voor hem de audientie is verstreken, maakt voor zijn heer een hoofsche buiging en verlaat de ridderzaal.

Zonder marren voldoet de geheimschrijver aan de opdracht en keert welhaast terug, bijna op den voet gevolgd door twee soudeniers, die een eenvoudig gekleeden poorter in de ridderzaal binnenleiden.

Op een wenk des geheimschrijvers voeren zij den gevangene - dit toch schijnt de poorter te zijn, al is hij

ongeboeid - voor de tafel tegenover den hertogelijken zetel en verwijderen zich daarop naar de zaal, waar zoo even de nar zich met den neger vermaakte.

Onbeschroomd ziet de gevangene den kring der aanwezigen rond en vestigt dan een vragenden, schoon eerbiedigen blik op den hertog.

Zooals de man daar staat, onverschrokken en toch niet uittartend, neemt hij dadelijk voor zich in. 't Is onmogelijk in hem slechts een eenvoudig poorter te zien. Al is zijn kleeding niet van dezen onderscheiden, zijn merkwaardig hoofd verraadt niettemin bij den eersten aanblik een man van hoogeren stand en meer ontwikkeling. Zijn gelaat komt veel overeen met dat van Melanchton, doch zijn blik is vuriger en doordringender dan die van Luthers vriend.

Al de aanwezigen, de hertog niet uitgezonderd, zijn een wijle onder den indruk dezer moedige verschijning. Dan begint de laatste:

‘Hoe is je naam, sinjeur?’

‘Henricus Rees of Resius, heer.’

‘Vanwaar?’

‘Uit Oost-Friesland, uwe Genade.’

‘Per Jago! dan toch een spion! Precies zooals ik dacht!’

Dit gezegde gaat vergezeld van een hoofdknik tegen broeder Stefanus.

‘Ja, precies zooals ik gedacht heb,’ vervolgt de vorst grijnslachend. ‘Bourgondiër, Oostenrijker, Hollander of Oost-Fries, welzeker, neem maar, wie je wilt, maar je hebt een vijand bij de staart. - Mijn dienaren hebben je korts opgevangen, sinjeur, toen je hier als een dief rondsloop, zeker met geen al te beste intenties tegen ons en ons land. - Wie heeft je hierheen gezonden om te spionneeren? Je graaf Enno?’

‘Niemand, heer hertog. Ik ben geen spion, ik bemoei mij niet met landszaken,’ is het bedaarde antwoord.

De hertog stampvoet van toorn.

‘Maar is het dan ook niet waar,’ gaat hij met booze stem voort, ‘dat gij een der broeders uit het klooster der Conventualen hier, door ik weet niet welke suspecte bedrijven, verleid hebt om de Kerk afvallig te worden en tot opstand hebt aangezet tegen zijn wettigen heer, zeg?’

Een lichtrood kleurt de wangen van den Oost-Fries.

‘Niet aangezet tot opstand, noch verleid door vulgaire middelen, heer, neen, dat niet, maar wel zijn dwalende gangen geleid op het pad des vredes; hem gewezen op den eenigen weg van behoud voor ons, zondaren, - meer niet.’

't Wordt waardig en ernstig uitgesproken en schijnt op een paar heeren indruk te maken. Op den hertog evenwel niet, die het groote, bolle hoofd van broeder Stefanus heeft zien schudden en diens mond, verachtelijk geplooid, het woord ‘ketter’ heeft hooren sissen. Op barschen toon herneemt hij:

‘Maar hoe dan? Kwam je louter daarvoor van zoover? alleen daarvoor, catijf?!’

‘Neen, heer, zonder omwegen gesproken, niet daarvoor. Maar toen ik eenmaal binnen de poorten van Harderwijk was om redenen van persoonlijk belang, werd mij verzocht, ook Arnhem te gaan bezoeken, ten einde te pogen mijn neef hier in het klooster der Conventualen met 's Heeren hulp de blinde oogen te openen voor de zuivere Waarheid Gods.’

‘Wat je maar al te wel lukte!’ stoot de hertog gramstorig uit. ‘Maar hoe wou jij, een slecht dorper, een geleerden monnik onderwijzen?!’ vervolgt hij spottend.

De gevangene richt zich nu in zijn volle lengte op. Dan antwoordt hij met duidelijke stem:

‘Heer, wat dwaas en slecht is bij de menschen, is door God uitverkoren; wat de wijzen en verstandigen ver-

borgen is, heeft Hij zijn kinderkens geopenbaard. Bovendien, ook ik droeg eens de monnikspij. Ik las vele boeken, van oude kerkvaders en geleerden uit Parijs; ik zocht zielevrede in den schoot der Kerk, maar vond die niet. Ik predikte als Dominikaner te Norden, maar kende zelf, hoe verstandig ik ook was in eigen oog en schatting, de Waarheid niet, totdat het Gode behaagde in zijn ondoorgrondelijke genade mijn blinde oogen te openen voor het nieuwe licht, dat thans weder alom in zijn gemeenten opgaat, en ik voor mijn onrustig, schuldig zondaarshart vrede leerde vinden bij God door het geloof in de kruisverdienste van den Heiland, en daardoor alleen. Nog voor korten tijd droeg ik het habijt, maar toen mij het volle licht opging en mijn ziel de zaligmaking uit genade alleen erkende, toen wierp ik pij en rozenkrans van mij, en thans ben ik voor mijn landslieden een prediker van het zuivere Evangelie.

Hoe dankbaar ben ik den Heere mijn God, dat Hij mij daartoe verwaardigt!

Och, edele, grootmachtige hertog! Mocht de Geest des Heeren door mijn woorden uw hart voor de Waarheid ontsluiten! De avond van uw leven is reeds aangebroken. Nòg is het voor u het heden der genade, nòg brengt u de Heiland zijn bede: ‘Wend u tot Mij en word behouden!’ Wie weet, hoe spoedig gij zult opgeroepen worden voor de Goddelijke vierschaar! Wat zult gij Hem dan antwoorden, als Hij u rekenschap vraagt van uw daden, woorden en gedachten?’

Stellig nog nooit is een taal als deze in de weidsche ridderzaal vernomen, en nooit voorheen heeft een prediker zoo onomwonden Karel zonder Baard[1)] op den droeven staat zijner ziel gewezen. 't Is juist dit ongewone, dat den

1) Onder dien naam stond hij vrij algemeen onder zijn tijdgenooten bekend.

hertog een poos tot luisteren heeft gedwongen. Want, hoe weinig de vorst zich gedurende zijn onrustig en avontuurlijk leven ook om God en zijn dienst moge bekreund hebben, nu hij zoo ernstig en met nadruk gewezen wordt op den naderenden dood en de wachtende eeuwigheid, begint hem een oogenblik 'n wakker geschud geweten te kwellen. Want, zeker, die man daar, hij zij dan wat hij wil, spreekt een groote waarheid uit, die al zijn hovelingen en vrienden steeds verbloemen, en die hij zich zelven zoo vaak uit het hoofd heeft gepraat: dat hij, Karel van Gelre *oud* wordt en weldra.... weldra....

Maar hieraan mag hij niet denken!.... Dood, eeuwigheid, oordeel! - o, neen, daarvan wil hij liefst niet hooren! Neen, hij wil leven en heerschen en zich jeugdig blijven gevoelen evenals zijn vijand Karel van Oostenrijk, die nog in de fleur van zijn jeugd is!.... Hij heeft immers geld genoeg om dien geleerden doktoor den drank te laten bereiden voor zijn verjongingskuur!.... Neen, hij *wil* niet aan sterven denken!....

'Hoû op, hoû op, met je vermaledijde taal, verloopen monnik!' valt hij eensklaps woedend uit, een woede nog te heftiger, omdat hij zijn angst moet verbergen. 'Denk je ons met zulken zotteklap te bruien?! 't Ware beter geweest, dat je catijvige heer, graaf Edzard, jou en alle zulke verloopen klerken in 't harnas gestoken had, dan overal in zijn land zulk duivelsch zaad te strooien!'

En om geheel zijn bitter, boos-onrustig gemoed te luchten, laat hij er op volgen:

'Maar een aartsketter was die Edzard zelf, een ellendige satansknecht!....'

De gevangene kleurt tot achter de ooren. Hij maakt met zijn rechterhand een bestraffend gebaar en stoot dan in verontwaardiging uit:

‘Heer, laster den grooten doode niet!.... De Hemel hoort het en zal het wreken!.... Hij juicht reeds daar boven, de edele graaf, voor den troon van het Lam! Nog eens: laster hem niet, keer liever tot uzelven in en bekeer u. Zie, de vijand omringt en perst u, hij dringt zelfs in uw land. 't Is een bezoeking Gods voor uw daden, voor uw oorlogen zonder maat, voor uw onrecht, uw bloedvergieten, uw branden en blaken, uw woordbreuk, uw vergeten van zijn Naam, uw vervolgen van onschuldigen. Wie weet, hoe spoedig u alles ontnomen wordt, wat u dierbaar is; hoe snel uw onderdanen u den rug toekeeren en gij een belaching wordt voor uw vijanden! Als gij dan voor God moet verschijnen, hoe groot zal uw vare zijn!....’

Het gansche gezicht van den hertog schijnt in zenuwachtige trilling. Zijn heftige woede doet hem een pooze de woorden in de keel stokken, en juist deze gelegenheid heeft de Oost-Fries waargenomen, om met de strengheid van een boetgezant en in den toon van een van Israëls oude profeten, Karel van Gelre zijn verkeerdheden onder 't oog te brengen.

Eensklaps springt de hertog van zijn zetel op, driftig en op niets lettend, zoodat zijn prachtige hoed, met de groote flonkersteenen aan den binnenrand, hem half van 't hoofd glijdt en zijn geweldige sabel luid rinkinkelt. Vreeselijk is zijn blik. Zijn rechterhand omklemt krampachtig het gevest van zijn slagzwaard. Hij trekt het halverwegen uit de scheede, alsof hij er een oogenblik aan denkt, om met eigen hand den vermetelen prediker neer te slaan. Dan buldert hij:

‘Ook dat nog!.... Een waarschuwing, een bedreiging! tegen mij! mij!.... Voert hem weg!.... Eer een etmaal verstreken is, zul je als een eerlooze spion aan de trapscheer bengelen! - Maar, hoor, hoor, hoor, vóór je dit overkomt, vermetele dwaas! Bij St-Joris, evenmin zal jouw

voorspelling uitkomen, als dat Hattem zich thans aan Oostenrijk zal overgeven! Dat zweer ik! - Voort nu, voort, uit mijn oogen!....'

Reeds voeren de soudeniers den Oost-Fries naar de deur, als deze zich opent en een der pages van zooeven binnentreedt, op den voet gevolgd door een jong krijgsman.

't Is den man aan te zien, dat hij een langen weg haastig heeft afgelegd: zijn gezicht is vuurrood en druipt van zweet, terwijl zijn harnas, zwaar bestoven als het is, bijna één grauwe kleur vertoont.

Met haastige stappen, doch eerbiedig, treedt hij met ongedekt hoofd, zonder af te wachten, dat de page hem aandient, op den hertog toe, en een knie buigende reikt hij den nog steeds in woede verkeerenden vorst een verzegelden brief over met de woorden:

'Van den bevelhebber, Heer.'

Karel herkent in den ruiter een ridder uit de bezetting van het belegerde Hattem en vraagt haastig:

'Gij hier, heer ridder! Is de vijand afgetrokken?'

'Eilacy, neen, uwe Genade,' is het sombere antwoord. 'Op last van heer Herman van der Heel ben ik door de vijandelijke wachtposten heengeslopen, om uwe Genade eigenhandig dezen brief te bezorgen.'

Karel verbreekt het zegel en leest. Opeens werpt hij toornig den brief op tafel en roept driftig:

'Nu zal mij Hattem tòch ontnomen worden! De stad kan het maar hoogstens één dag uithouden, als er geen ontzet komt! En wij, wij kunnen nog niet helpen! Wij moeten het lijdelijk aanzien!....

Aan u, broeder Stefanus, draag ik op, op morgen aan die verwaten Oost-Fries het vonnis te doen voltrekken. Want 't is toch - bij den baard van St-Christoffel! - een spion van graaf Enno. Men bericht mij, dat de graaf

van Oost-Friesland zich ook met eenige vendels voetknechten en ettelijke ruiters bij de belegeraars van Hattem bevindt. Laat hem dus niet ontkomen! Met den jongen, afvalligen monnik kunt gij handelen naar believen.

En gij, jonker,' dus vervolgt hij tot den page; 'zeg, dat de drijfjacht tot nader order is uitgesteld, en verzoek maarschalk Van Rossem terstond bij mij te komen.'

Op dit oogenblik toont de hertog zich weder de veldheer met zijn strategischen blik, die weet te gebieden en in tijden van gevaar ook weet te handelen. En toch - diep in zijn binnenste beangst hem bijgeloovige vrees; hij moet nu weer aan de voorspelling van zoo straks denken, van dien Oost- Fries, en aan zijn brallend gezegde, dat die evenmin zou uitkomen, als dat Hattem in handen der vijanden zou vallen.

En nu....

Een oogenblik later hebben allen de ridderzaal verlaten.

Hoofdstuk V.
In de gevangenis.

Nog rood van opwinding en met oogen, gloeiende van verontwaardiging, is intusschen de moedige Oost-Fries naar zijn gevangenis teruggebracht.

Hoewel deze plaats zich binnen hetzelfde gebouw bevindt, zou het niettemin voor den gevangene, ook al had hij er moeite voor gedaan, stellig onmogelijk geweest zijn, haar zonder gids terug te vinden. Een drietal trappen af en verscheidene breede en nauwe, rechte en kronkelende gangen door, en dan pas staat men voor de deur.

Een der soudeniers ontsluit deze, duwt den Oost-Fries naar binnen, en terstond valt achter deze de deur weer dicht en wordt van buiten gegrendeld.

't Schemert in dit gevangenhok bij helderen dag. Van een bank, in den uitersten hoek, springt iemand op en roept met een stem, die hoop en vrees te kennen geeft:

‘O! al terug, neef! - En.... zijt ge bij den hertog geweest? Heeft hij u geloofd? Zal hij ons vrijlaten?’

‘Och, beste Siebe, mijn jongen; vlei je niet al te zeer. Ga zitten, dan zal ik je alles vertellen.’

Siebe? Siebe? Maar dat is broeder Bernardus, de monnik. Hoe komt die hier?

Toen, op den bewusten avond onder het ratelend gedonder het alarm-geroep door Arnhems straten weerklonk, werd het in een ommezien vrij levendig op de Groote Markt. Ook uit de taveerne ‘de blauwe Hen’ kwam men naar buiten stormen, enkelen met een soort dievenlantaarn gewapend, evenals sommige nieuwsgierigen van elders, die wel begrepen hadden, dat zulk een verlichting in de heerschende duisternis daar buiten alleszins noodzakelijk was.

In het drukke gewoel der menigte, opgewonden door den flakkerenden gloed in de lucht bij het heftig knallen des donders en 't naargeestig, verblindend bliksemlicht er opvolgend, heeft in 't eerst niemand den bewusteloozen monnik opgemerkt. Opeens stoot iemand met zijn voet tegen hem aan en valt bijna over hem heen. Even wordt er bijgelicht en....

‘Kijk 's! wat is dat?!’ roept men. ‘Een monnik! zoo waar, een monnik! Bij Wijntje geweest zeker!’

‘Laat 'm liggen!’ roept er een lachend. ‘De regen zal 'm seffens wel bijbrengen!’

‘Neen,’ zegt een ander meewarig, ‘dat gaat niet, dat mag niet. Ziet ge dan niet, hoe bleek hij is. Stellig ziek, of dood. Kom, laten we hem maar in “de blauwe Hen” brengen.’

Een drietal mannen, gevolgd van een paar weeklagende vrouwen, torsen nu den druipnatten monnik naar de schaars verlichte gelagkamer der taveerne, waar de waardin - want de waard zelf is met zijn knecht naar den brand - met

een ontsteld gezicht den vreemden stoet ontvangt. Hier legt men hem op twee stoelen, waarna men alle pogingen in 't werk stelt, om den bewustelooze bij te brengen.

Terwijl dit plaats grijpt en Bernardus weldra een diepen zucht loost, de oogen opent en met een matten, schuchteren blik om zich heen ziet, treedt nòg een persoon de taveerne binnen.

Ternauwernood heeft deze Bernardus opgemerkt, of hij uit onwillekeurig een kreet van verbazing en ontsteltenis.

'Dat is mijn neef, goede lieden! Ik wachtte hem. Maar - hoe komt hij zóó hier?'

De waardin, die hem kent als een harer tijdelijke gasten, legt hem in weinige woorden alles uit.

Bernardus heeft zich intusschen met groote moeite opgericht. Ook hij schijnt den bezoeker te herkennen.

Deze laatste drukt den jongen monnik hartelijk de hand en zegt:

'Ah, beste neef, ik beidde je reeds een poos. Er is je zeker onder weg een ongeval overkomen. Kom, geef me een arm, dan zal ik je in mijn slaapkamertje brengen. Je kunt dezen nacht wel van mijn bed gebruik maken, want het zal heden voor jou in het klooster stellig te onrustig zijn.'

Het woord 'klooster' schijnt Bernardus zijn spraak te hergeven. Met angstige stem vraagt hij:

'Is.... het verbrand?!'

'Neen, jongen,' klinkt het geruststellend, 'zóó erg is het niet; wel heeft het hemelvuur een gedeelte er van in vlam gezet, maar men zal den brand spoedig meester zijn, denk ik. Maak je daaromtrent maar niet bezorgd.'

Dan neemt hij Bernardus onder den arm en verlaat de gelagzaal, terwijl hij de aanwezigen vriendelijk dank zegt voor hun liefderijke hulp en zorgen. Weldra zijn de twee

het donker trapje opgesukkeld en komen op het dakkamertje.

‘Hier, Siebe, - want zoo zal ik je maar blijven noemen, dat is immers je doopnaam,’ zegt de neef hartelijk; ‘hier, doe nu dat zware habijt maar uit, je mag het voor mijn part wel op de tuin hangen, en ga dan maar op mijn bed liggen, dat zal je weer wat opknappen. Kijk, ik kan 't me best op zoo'n paar van die logge stoelen makkelijk maken.’

De jonge monnik laat zich door zijn ouderen neef behandelen als een kind en ligt weldra te bed, terwijl de ander zich recht tegenover hem bij de tafel neerzet, waarop een tinnen blaker staat met een flakkerende vetkaars.

‘En nu zal ik je eens verhalen,’ vervolgt de neef, ‘waarom ik je hier wenschte te ontmoeten. Ik dank den Heere, die ons nu beiden hier samenbrengt. Hij was het, die 't mij in 't hart gaf, je nog eens op te zoeken.

Je weet nog wel, dat ik je twee jaar geleden in Harderwijk bij je ouders ontmoet heb. 't Was toen onder geheel andere omstandigheden. Ik was in die dagen, net als jij nu nog, een monnik, die wel veel fouten en gebreken in de Kerk wist op te noemen, doch met die Kerk niet wilde breken en ook niet kon.

Je ziet evenwel: nu is het anders: ik heb inderdaad mijn habijt op de tuin gehangen en met de Kerk gebroken, ja, zelfs ben ik een leeraar geworden van hen, die ik vroeger ketters noemde.’

Zoo spreekt de man voort, roemend en prijzend den Naam des Heeren, die hem, zondaar, wou uitleiden uit de valsche kerk, ja, meer nog: hem uit het modderig slijk van werkheiligheid als een boeteling door zijn Geest wou voeren aan den voet van het Kruis, om hem dan te zetten op den rotssteen der genade.

Siebe, door de hartelijke rondborstigheid en den drang der liefde, die uit de woorden van zijn gastheer spreken

tot vertrouwen uitgelokt, verhaalt nu ook, wat zijn hart reeds maanden lang heeft bestookt en met welk besluit hij dezen avond het klooster is ontvlucht.

‘Dan kom ik thans als geroepen, ja, door God Zelf gezonden, mijn beste Siebe. Ik, die zelf eenmaal monnik was, weet wat het zegt en wat een strijd het kost, om zoo met alles te breken. Nu je eenmaal zoover bent, moet je 't er ook niet bij laten. Kijk eens: de Heere heeft mij doen inzien, dat geen Heiligen invloed op ons leven kunnen uitoefenen, tenzij door het geschreven woord, dat zij hebben nagelaten, of door de geloofsdaden, waarvan hun levensgeschiedenis spreekt; want de Heiligen zijn in den Hemel zalig, omdat zij God zien en daar Hem en het Lam mogen verheerlijken: met de zondige aarde hebben zij voorgoed in deze bedeeling afgedaan. Voorts: geen kloosterleven, noch kastijdingen van het lichaam kunnen den Heere aangenaam zijn: wij hebben genoeg aan de kruisverdienste van zijn lieven Zoon. Daarom wordt ook de hemelsche zaligheid niet verworven door iets uit ons, want wij kunnen uit onszelven - en jij hebt dit immers ook al bij ondervinding - geen goede werken verrichten. Dus geen gebeden tot de Heiligen, geen doen van bedevaarten, geen bidden van den rozenkrans, geen afschuwelijk koopen van aflaten, neen, neen, dat alles beleedigt de hoogste Liefde en de hoogste Rechtvaardigheid, beleedigt haar, hoort ge, - maar volle vrede en rust in de benauwde ziel ontvangen we alleen door als een boeteling, die jammert over zijn zonden en schuld, zich tot den Middelaar te wenden, om alleen door zijn bloed gereinigd en daardoor een kind des Hemelschen Vaders te worden.’

Dat is taal naar Siebes hart. Ja, aan zóó iets, dat voelt hij, aan zóó iets heeft zijn onrustige ziel behoefte.

Zoo verstrijkt voor beiden, als waren de uren minuten geworden, de eerste wake van den nacht. En als eindelijk

Resius - want dat is de naam van Siebes neef - een vurig gebed tot den Heere opzendt, schijnt er als opeens een enkele hemelsche lichtstraal in Siebes hevig geschokt en gefolterd gemoed neer te schieten, die de voorbode is van een nieuwen, zonnigen lentedag.

Maar - die zonnige lentedag zal voor den jongen man niet aanbreken dan onder hevige Maartsche stormen.

Toen de brand in het klooster na een uur van bovenmatige inspanning van vele rappe handen geheel was gebluscht, is ook de waard uit ‘de blauwe Hen,’ die dapper bij 't blusschen heeft meegeholpen, vergezeld van zijn knecht in de taveerne teruggekeerd. Al spoedig is hij door zijn vrouw onthaald op een omslachtig verhaal van de vreemde ontmoeting met den jongen kloosterbroeder. Meteen heeft de waardin hem een perkament overhandigt, dat, naar zij meent, uit de pij van den monnik is gevallen, toen deze in de gelagzaal werd bijgebracht.

Met een houding van gewicht heeft de waard de rol ingezien, want hij toont er zich ten allen tijde prat op, het onduidelijkste handschrift te kunnen ontcijferen. In eigen schatting stelt hij zich half en half gelijk met de klerken[1)] en waant zich daarom verre verheven boven den gemeenen man zijner Geldersche tijdgenooten, die lezen en schrijven aan monniken en geleerden overlaten.

Toen hij evenwel enkele regels fluisterend met zijn dikke lippen woord voor woord heeft gespeld, neemt de inhoud van het geschriftje al meer en meer zijn geheele aandacht in beslag. Hoe verder hij leest, hoe diepzinniger en ernstiger zijn grove gezicht wordt.

Eindelijk springt hij op. Zijn gelaat teekent het hoogste afgrijzen.

1) Geestelijken.

‘Wijf,’ roept hij; ‘weet je zeker, dat dit van dien monnik afkomstig is?’

‘Zeker?’ antwoordt zij, een weinig onthutst over zijn zonderling gedrag. ‘Neen, dat is een weinig te veel gezegd, man. Maar toch - 'k zou zeggen: 't kan niet anders. Ik begrijp niet....’

‘Zoo, maar ik wel!’ roept de waard met een bedenkelijk gezicht. ‘Bijlo! dit is een kettersch vers, zeg ik je, een vermaledijd kettersch vers, hoor je!’

‘Maar als 't van een monnik is, man! Hoe zou een monnik uit onze stad....’

‘Ja, monnik of geen monnik, 't is toch vermaledijd kettersch,’ klinkt het op beslisten toon. En dan zachter, als tegen zichzelven: ‘'t Zou de eerste keer niet zijn! Die vreemde sinjeur boven met zijn Friesche tongval beviel mij al dadelijk niet erg. Wacht, ik zal er wel achter komen! 'k Zal mijn taveerne niet in kwaden roep laten brengen! Bij St-Gregorius, die dat wil beproeven, zal met mij te doen krijgen!’

Zonder meer te zeggen verlaat hij de gelagkamer en sluipt als een dief naar boven, waar hij muisstil zijn oor tegen den dunnen wand van het zolderkamertje drukt, om de gesprekken, daarbinnen gevoerd, af te luisteren.

Wat hij hier verneemt, geeft aan zijn vermoeden volle zekerheid.

Neen, het er bij laten, wil hij niet: daarvoor gaat hij te gaarne voor een devoot en trouw zoon der Kerk door; daarvoor ook staat zijn taveerne te goed ter naam en faam bekend. Wat zou 't hem schaden, als men vernam, dat hij ook ketters herbergt!

En reeds den volgenden ochtend, bij 't krieken van den dag, bevindt hij zich bij den schout der stad. Hij verhaalt dezen alles, wat hem van de ketters bekend is, en toont

hem als bewijs van de gegrondheid zijner aanklacht het stuk perkament, waarop Siebes vers ‘Op Weyntjen Claes’ te lezen staat. Bovendien geeft zijn booze hart hem in, beide neven verraders en spionnen te noemen, die in dienst staan van den vijand des hertogen. Hierdoor toch, meent hij, zal hij in de schatting van den vorst en van zijn medeburgers rijzen, en dit moet zijn taveerne zeker wel ten goede komen.

Siebe en zijn neef worden nog denzelfden morgen, als zij op het punt staan om de taveerne te verlaten, met het besluit den weg naar Harderwijk in te slaan, gevangen genomen. -

Thans keeren we tot de gevangenen in hun schemerdonker kerkerhol terug.

Resius heeft juist zijn verhaal van het voorgevallene in de ridderzaal geëindigd.

‘Ziet ge, neef Siebe,’ zoo laat hij er nog op volgen, als de ander hem diep in gedachten blijft aanstaren; ‘ik ben wellicht een weinig te heftig geweest in het bestraffen van Karel van Gelre, maar hij randde ook de nagedachtenis van wijlen den zaligen graaf Edzard aan en toen geraakte ik heelemaal in vuur. Er kome nu van wat wil: wij zijn in de hand des Heeren. Wat mij betreft, men moge mij dooden, ik zal mijn geloof niet verzaken, maar den Heere smeeken, mij kracht te geven, om alle tormenten en pijnen geduldig te doorstaan.

Wat jou aangaat, Siebe, ik geloof niet, dat men jou het leven zal benemen, maar houd je er toch van verzekerd, dat men alle middelen zal beproeven, om je weer tot de Kerk terug te brengen. - O, mijn beste neef, mogelijk zien wij elkander op aarde voor 't laatst, daarom bid ik je bij 't heil van je onsterfelijke ziel, blijf standvastig in je geloof aan de eenvoudige waarheid Gods en laat je er door nie-

mand of niets van afbrengen. En komen er moeilijke dagen, denk dan aan Christus' woord: ‘Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wille; want hunner is het koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij, als u de menschen smaden, en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken om mijnentwil.’

Ook ik had eens een tijd, dat ik naar den waren vrede smachtte, maar dien vrede nog niet vond, wijl ik te schroomvallig was om voor de waarheid uit te komen. Mijn hart bleef onrustig kloppen, ofschoon ik vlijtig al de geschriften der kerkvaders en monniken las. Alleen werd ik er onder het ijverig onderzoek meer en meer van overtuigd, dat de Kerk ziek, of laat ik zeggen, valsch was geworden.

Toen leerde ik de geschriften van Luther, Melanchton, Zwingli en Oecolampadius kennen. Door hen kreeg ik de zuivere waarheid van Gods Woord lief. Toen sloeg ik ook een blik diep in mijn hart en gruwde van mijzelf. En ik vlood tot Jezus en zijn Kruis, en mijn gebed om schuldvergiffenis werd verhoord en ik gevoelde mij een kind des Vaders.

Dat gebeurde verleden jaar.

Lichtvaardig wilde ik evenwel niet met de Kerk breken: de Hervormers - en ik met hen - mochten zich mogelijk in sommige zaken vergissen, dacht ik. Daarom vroeg ik den vromen graaf Edzard verlof, met alle geleerden, die den Paus nog aanhingen, in het openbaar over de geloofszaken te redetwisten.

De Graaf vergunde dit.

Nu stelde ik 16 artikelen op, waarin ik mijne bezwaren tegen de Kerk blootlei, en liet die te Emden, Norden, Aurich en in andere plaatsen van het graafschap omtrent Martini aan de kerken aanplakken, net zooals Luther dat voor elf jaar te Wittenberg deed. Al wie met mij over die

artikelen wilde redetwisten, noodigde ik uit tegen 9 Januari van dit jaar in het Predikheerenklooster te Norden.

Wat heb ik gebeden, vóór die dag daar was! Vaak was ik zeer wankelmoedig en kleingeloovig, doch hoe nader de dag kwam, hoe vaster ik in mijn geloof werd; hoe meer ik mij van Boven versterkt gevoelde.

Eindelijk was de gewichtige dag aangebroken.

Ik kwam in de kloosterkerk. Vóór den preekstoel stond een tafel, waarop de Bijbel lag en waaraan een paar predikanten gezeten waren. Een groote menigte nieuwsgierigen vulde het kerkruim.

't Was dan ook iets heel buitengewoons, dat een monnik - want ik had het habijt nog aan - openlijk tegen den Paus en de Kerk wilde optreden.

Ik beklom den kansel. Op duidelijke wijze verklaarde ik de 16 artikelen en vroeg daarop, of er iemand tegenwoordig was, die het voor Rome en den Paus wilde opnemen.

Dat was een moment van spanning!

Eerst hoorde ik niets dan een zacht gefluister; toen klonk een enkele voetstap, die naderde. Ik keek uit en zag den abt van het klooster, Gerhardus Schnellius, naar voren treden.

Maar één dus, dacht ik, die durft komen, en toch zijn er nog vele geleerde monniken, die aan de Kerk trouw blijven.

Vóór de tafel staande, begon de abt met verachting te spreken over de leer van Luther; daarna verhief hij hemelhoog de ‘heilige Kerk’ en verklaarde met vele drogredenen den inhoud mijner artikelen voor vervloekte ketterij.

Triomfantelijk keek hij nu naar boven, naar mij. En al het volk volgde zijn blik.

Toen was het, alsof de Geest des Heeren over mij vaardig werd. Alle wankelmoedigheid, alle twijfel werd uit mijn hart gebannen. Ik voelde mij rijk en sterk in mijn God, en gedrongen om met vuur en kracht de zuivere Waarheid te verdedigen.

Zoo deed ik dan ook.

Toen ik zweeg, poogde de abt nogmaals met uitspraken van Pausen en Kerkvaders mijn woorden te ontzenuwen, doch toen ik hem uit Gods Woord duidelijk en klaar bewees, dat hij in alles faalde en de Kerk met hem, toen wist hij niets meer te antwoorden. Rood van ingehouden gramschap verliet hij het kerkgebouw.

Nu was er niets meer, dat mij weerhield met Rome, de valsche Kerk, te breken. Ik klom terstond van den kansel af, trok het habijt uit en verklaarde voor al de menigte, mij bij de aanhangers der ‘nieuwe leer’ aan te sluiten.

't Was mij toen, of een zware last van mijn schouders viel.

Wat al liefde en hartelijkheid heb ik sedert dien tijd niet van mijn nieuwe vrienden ondervonden! Maar ook: wat al zaligheid vloeide mij van mijn God toe!

En toen men mij aanzocht om als prediker in de gemeente te Norden te blijven arbeiden, durfde noch wilde ik zulks weigeren.’

Hier zwijgt de man, en zijn oogen staren als naar binnen met een zachten glans van vrede.

't Verhaal van Resius mist op Siebe zijn uitwerking niet.

‘O neen, neef,’ zoo verzekert hij met nadruk; ‘neen, ook ik keer nooit weer tot de Roomsche kerk terug! - Maar, zou er voor ons beiden geen enkele kans bestaan om weer vrij te komen? Wij hebben toch niets misdaan, en ik zou zoo heel graag mijn goede ouders nog eens terugzien. Ach lacy! wat spijt het mij, dat ik vroeger niet naar hun raad heb willen luisteren! Wat een verdriet moet ik hun aangedaan hebben! O, ik verlang zoo hen te zien en hun mijn verandering mee te deelen! Wat zullen ze blij zijn!’

‘Eilacy, Siebe, ik denk van neen. Laten we echter hopen en bidden: bij den Heere zijn uitkomsten, zelfs tegen den dood. - Maar we moeten op het ergste rekenen, mijn jonge

vriend. Daarom wil ik je nog iets belangrijks meedeelen.

Je vader is geen Gelderschman, maar ook een Oost-Fries, net als ik, zooals je weet. Het is je echter niet bekend, waarom hij zijn vaderland verlaten heeft, wel? Nu, dan zal ik je het heden vertellen: hij is verbannen. - Patientie, wacht maar, ik weet wat je vragen wilt. - Je vader leefde dan, ('t is een dikke twintig jaar geleden), met onzen grootvader in de stad Emden. Ik bevond mij toen reeds in het klooster en zou weldra de gelofte afleggen. Nu woonde destijds ook binnen Emden een achterneef van je vader, een barbier, een sluwe, gewetenlooze man. Hij heulde met de vijanden van graaf Edzard zaliger en wilde grootvader en jouw vader eveneens in het verraad betrekken. Dat was echter misgerekend: zij wilden naar hem niet hooren, ja, vermaanden hem den verkeerden weg te verlaten. Hierom, en ook, omdat hij afgunstig was op den voorspoed van grootvader, zocht hij beiden in 't verderf te storten. Weldra had hij iets gevonden. Met sluwheid wist hij grootvader en je vader van verraad en van heulen met den vijand te doen verdenken. Beiden werden daarom voor den schout gedaagd. Wat zij ook deden, hun onschuld konden zij niet bewijzen en - de catijvige lasteraar werd op zijn nu openlijke aantijging geloofd. Het vonnis werd dan ook over beiden geveld en luidde: levenslang verbannen.

Grootvader was er zóó door getroffen, dat hij nog vóór zijn verbanning stierf. Je vader moest dus alleen den vreemde intrekken. Hij vestigde zich te Harderwijk, waar hij weldra algemeen geacht en een invloedrijk poorter werd, en toen met je moeder, een wees, trouwde.

De onmenschelijke catijf scheen het toen ook niet langer in Emden te kunnen uithouden - wellicht heeft wroeging hem geplaagd -; hij verliet Oost-Friesland, en ik hoorde sinds dien tijd niets meer van hem, tot voor enkele weken.

Toen werd ik geheel onverwachts bij het sterfbed van een broeder des mans ontboden. De stervende gaf mij bij die gelegenheid een brief, welken hij voor jaren van zijn broeder uit Amsterdam had ontvangen; want daarheen had de snoodaard zich begeven. Al dien tijd had de man dezen brief bewaard. Hij had hem niet durven vernietigen, en evenmin den inhoud er van aan mij of den Graaf willen mededeelen. Thans, met den dood voor oogen, meende hij niet rustig te kunnen sterven, vóór hij mij het gewichtig document had ter hand gesteld.

En inderdaad - de brief was gewichtig! Er stond n.l. in, dat de lasteraar zijn aanklacht introk en dat grootvader en oom geheel onschuldig waren aan hetgeen, waarvan men hen had beticht.

Ik kon echter met dezen brief nog weinig uitrichten, want hij was alleen onderteekend met een enkele O, de voorletter van den doopnaam des schrijvers. Toch was het mij een waar jolijt, hem te bezitten. Ik wist, hoe je vader het vonnis nog drukt en hoe gaarne hij weer naar zijn vaderland zou terugkeeren, als het mocht. Daarom ging ik ook op stel en sprong per schip naar Harderwijk en stelde je ouders van alles in kennis. Je vader was innig verheugd, temeer, toen ik hem voorstelde den lasteraar in Amsterdam te gaan opzoeken, om het van hem gedaan te krijgen, dat hij den brief met zijn vollen naam onderteekende; en hem meteen de belofte deed, ook jou hier op te zoeken, om - als 't Gode behaagde - je voor de “nieuwe leer” te winnen.

Zoo trok ik dan naar Amsterdam.

Eilacy! dien ik zocht, vond ik niet: niemand, zelfs de magistraat niet, wist iets van hem of zijn gezin af. Toen besloot ik alles geheel in de hand des Heeren over te geven, en begaf mij terstond hierheen. Verder weet je alles.

Kijk, hier is de bewuste brief. Neem jij hem, beste neef, voor 't geval ik niet meer in vrijheid kom.’

Meteen reikt hij den verbaasden Siebe een oud, vergeeld blad over.

Deze neemt het gretig aan en bergt het dadelijk in zijn pij, waarna hij door meelij bewogen zegt:

‘Ach arme! die goede, beste Vader! was hij dààrom altijd zoo in zichzelf gekeerd?’

Dan richt hij zich tot Resius en vervolgt vurig:

‘O, bid toch nog eenmaal tot den Heere om bevrijding: ik zou zoo graag spoedig thuis zijn; nu nog vuriger dan zooeven wensch ik het!’

> ‘Onverduldich te sine
> Dat maect grote pine,’

waarschuwt de geleerde Ruysbroek,’ zegt Resius glimlachend. ‘Maar ik kan je drift wel verstaan.’

En beiden knielen thans op den vochtigen vloer van het gevangenhok neer, en eerbiedig, ootmoedig en pleitend klinken uit Resius' mond de smeekbeden naar den Hemel op.

Nog vóór het ‘amen’ is uitgesproken, dringt een dof geluid tot hen door.

Ze schrikken er van in hun gebedsstemming.

Wat zou 't wezen? 't Lijkt wel de getemperde toon van een vreemde, menschelijke stem, die achter den linkerwand spotachtig opklinkt.

‘Per nome Armida!’ meenen ze te verstaan. ‘Nòg 'reis een liedeken bedacht voor mijn courageuse vechtdegens! Nou, zoo waar, in de slaap!

> Hoogh van Moedt,
> Kleyn van Goedt,
> Een sweert in de handt
> Ist wapen van Gelrelant....

Ali-la-lo! Ali-la-lo! Zotten worden wijzen en wijzen zotten. De gal verandert alles, maar....’

Hoofdstuk VI.
Onverwachte redding.

Vreemd, neen, geheimzinnig klinken deze woorden, naar 't schijnt, luchtig, als een wijsje, uitgegalmd, tusschen de plechtige smeekbeden in. Het half-juichend ‘Per nome Armida!’ en de onbegrijpelijke uitroepen, die maar half verstaanbaar en daardoor nog meer geheimzinnig tot in het gevangenhok van Siebe en Resius doordringen, lijken wel spotklanken van een....

Ja, van een wat?

O, Siebe, die vaak zijn medekloosterbroeders heeft hooren verhalen van spookverschijningen en van de listen der booze geesten, Siebe zit nog geheel verstrikt, trots zijn veranderden zielstoestand, in het warnet van allerlei bijgeloof. Reeds onder het plotseling opklinken van het ‘Per nome Armida!’ wordt hij geheel uit zijn devote stemming gebracht. Een heftige schrik doortrilt zijn geheele lijf, zoodat hij zich moet ver-

mannen, om niet op te springen. En ternauwernood heeft Resius dan ook het ‘amen’ uitgesproken, of hij staat reeds overeind en geeft zijn ontzetting lucht, hakkelend en schor:

‘Wacharme neef!.... Een booze geest!.... Zeker een slecht voorteeken!.... O!!....’

Hoewel de geleerde Resius een kind van zijn tijd is, d.w.z. voorheen insgelijks oogenblikken van bijgeloovigen angst heeft gekend, is echter, sinds de Geest des Heeren hem heeft verlicht, alle vroegere bijgeloovigheid bij hem uitgeschud.

Met ernst en waardigheid ziet hij dan ook den vreesachtigen, bijgeloovigen Siebe aan en vermaant:

‘Fij, neef, hoe heb ik het nu? Nog met zooveel bijgeloovige vrees behept? En waarvoor? 't Zal toch wel de stem van een gewoon mensch geweest zijn, die we daar hoorden! Een spotter met onze gebeden en met ons lot denkelijk. Maar gesteld eens, dat de Vijand in eigen persoon ons op deze wijze zou pogen te verschrikken, wat dan nog? Denk aan Psalm 34 : 8: ‘De Engel des Heeren legert zich rondom die Hem vreezen.’

‘Maar de broeders hebben mij toch zoo vaak verhaald van.... van.... Zou 't niet mogelijk zijn, dat....?’

Siebe voltooit den zin niet, alsof vrees hem weerhoudt.

‘Ik weet wat je zeggen wilt, Siebe,’ antwoordt Resius ernstig; ‘maar ik kan je ook verklaren, hoe al die bakerpraatjes in de wereld komen. Die monniken zijn meestal dom, en domme menschen zijn vaak superstitieus, voornamelijk als men voortgaat, zooals nog heden, met het vertellen van allerlei dwaze en schrikaangende verzinsels van zoogenaamde heiligen, en de dienaars der Kerk zelf het heidensche bijgeloof in de hand werken. Gelukkig ook daarom, dat de Reformatie is gekomen. Want nu zal

veel van dat bijgeloof welhaast vallen onder de krachtige mokerslagen van de volle, lichtende Waarheid Gods. Bid den Heere om deze zwakheid te boven te komen. Waarlijk....'

Opeens echter houdt hij op. Een luid gelach, lang aangehouden en eindigend in een genoeglijk gegiegel, klinkt wederom achter den linkerzijmuur op.

Niettegenstaande Resius' manlijke woorden wordt het Siebe nogmaals bang te moede.

Hoor, daar knarst een deur. Er klinken voetstappen. Een oogenblik later en - na een kort gerinkel met een sleutelbos en een knerpend terugspringen van het slot - daar gaat het gevangenhok open.

Ofschoon de avond reeds is gevallen en het dus bij de bijna volslagen duisternis niet mogelijk zou zijn om waar te nemen, wie er op dit late uur nog binnen zal treden, worden de gevangenen hiertoe toch in staat gesteld door een flauw licht, dat uit een lantaarn naar binnen zeeft.

'Even moet ik die zotten zien, per Jago, en dan schenk ik jou het nieuwe verske benevens een kroes bier.'

Dit zeggende springt een koddig manneke met een dwazen sprong en onder de wonderlijkste grimassen, gebaren en draaiingen van zijn bulterig, klein lichaam naar binnen.

Nog ontsteld van den schrik van zoo pas, weet Siebe niet wat hij van deze wonderlijke verschijning met haar rinkelenden zotskap maken moet. Allerlei akelige vertellingen over den Booze spelen hem eensklaps door 't hoofd. Hij moet zich vermannen om het niet uit te schreeuwen.

Het wezentje draait en springt als een sater om hen heen en laat af en toe weer dien wonderlijken lach hooren, die Siebe zoo heeft verbijsterd. Dan begint hij te ratelen:

'Ali-la-lo! Ali-la-lo! van zotten is de wereld vol! Zotten zonder kap, zotten met een kap. Zotten zonder kop, zotten

met een kop. Zotten, die huilen; zotten, die lachen. De huilende zullen lachen, de lachende flus huilen.

Ali-la-lo! zoo gaat het! Maar de lachende zot kan den huilenden zot een hand geven, en dan lachen ze beiden.

Ali-la-lo! de wereld is één zottenhuis!'

En dan zangerig, als was 't een kerklied, en bij wilde sprongen, als was hij in een toestand van verbijstering:

'*Prima node extollite manus vestras in fenestram, et benedicite Dominum!*'

Hierop een forsche sprong en hij staat weer buiten. Even houdt hij beide handen op zijn buik, schaterlachend, en verdwijnt. Terstond valt de deur wederom achter hem in 't slot.

'Een zot, Siebe, een zot, niets dan een zot!' roept Resius uit, als hij van zijn verbazing is bekomen. 'Zie je nu, dat je vrees van zooeven geheel en al ijdel was?'

'Een zot? een zot?' vraagt Siebe, nog half ongeloovig.

'Wel ja. Hoorde je dan niet de belletjes rinkelen? En luisterde je niet naar zijn zotteklap? Me dunkt: je hebt toch wel eens een zot gehoord, of althans gezien?'

O ja, dat heeft hij, als jongen ten minste. Een nar van 't Hof, of van een edelman, o ja, dikwijls. Maar sinds hij een zoogenaamd heilig leven is begonnen, niet meer, althans niet van nabij.

'Och ja.... jawel, vroeger....,' hakkelt Siebe, een weinig beschaamd over zijn bijgeloovige vrees, blij nu, dat zijn neef zijn kleurverandering thans in de duisternis niet kan opmerken. 'Maar dan...., dan spotte hij toch met uw gebed en ons lot. Ik heb altijd wel gedacht, dat zulke menschen erg catijvig moeten zijn en geen grein gevoel bezitten. Want, kijk eens: de lansknechten, die ons gevangen namen, en de oude cipier ook, behandelden ons nog met eenig medelijden, en toch noemt men zulke menschen gemeenlijk wreed en hardvochtig. Maar dit boosaardig manneke komt ons hier

bruien en sarren met zijn zottepraat, en spot ten laatste met ons door een stukske van een Latijnsche litanie verminkt na te bauwen op zijn dwaze manier. - O, de Heere vergeve 't hem!....'

'St, neef, laten we zacht spreken, mogelijk beluistert men ons. En patientie! Je beoordeelt den zot heelemaal verkeerd. Zeker, het had allen schijn, dat het hem er om te doen was, om ons te sarren en te bruien, maar in je geëxalteerden toestand heb je den inhoud van dien zoogenaamden zotteklap niet begrepen, evenmin als die lansknecht daar voor de deur. Ik begrijp er echter dit uit: hij noemde ons zotten, die huilen, en zichzelf een lachende zot. Toen liet hij er op volgen, dat de huilende zotten lachende zotten kunnen worden, als de lachende zotten de huilenden maar een hand geven. Daarmee wou hij, naar 't schijnt, dit zeggen: ik wil jullie helpen ontvluchten. Te meer geloof ik dit, ja, acht ik het zelfs heel zeker, omdat de looze man er dien Latijnschen zin op liet volgen. Zeker, die zot moet wel iets aan die oude taal gedaan hebben, dat hij de woorden zoo vloeiend uitsprak. En wat zei hij? Zottepraat, zeg je; maar je hebt er zeker niet goed naar geluisterd. Dit zei hij letterlijk vertaald: "Heft uw handen in de eerste nachtwake naar het venster, en looft den Heere."

Nu kun je dit als spotternij, ja, als profanie uitleggen, o, zeker! maar ik doe dit niet. 't Zou me zeer tegenvallen, zoo we weldra niet meer van hem hooren. Mogelijk zal hij beproeven daarboven uit het venstertje, dat, zooals je weet, in den tuin uitziet, de tralies te verwijderen. Die ijzeren bouten leken mij bij daglicht erg doorgeroest, zoodat het hem stellig een kleine moeite zou kosten zijn doel te bereiken.'

't Is donker in het gevangenhok, doch niet pikdonker. De oorzaak hiervan is niet ver te zoeken. Wel is het avond,

doch een echt zomersche avond, helder en lieflijk, waarin aan den hemel nog tot ver in den nacht flauwe lichtsporen van de verdwenen zon als blijven naglanzen. Dien mooien avondhemel kunnen onze gevangenen, wel is waar, niet aanschouwen, zelfs geen stukske ervan, doch door het tralievenster daarboven dringt niettemin nog iets van het dommelig avondlicht heel, heel eventjes tot hen door. Het stelt hun in staat, gewend als ze zijn aan duisternis, elkaar als donkere gedaanten waar te nemen.

Bij Resius' laatste woorden heeft Siebe onwillekeurig naar boven gekeken, naar het raampje, waardoor het weinige schemerlicht naar binnen vloeit. Dat licht, hoe gering dan ook, herinnert hem aan het groote Licht, dat van Boven in zijn duistere ziel is gevallen, gisteren pas; en het geeft hem blijde verwachting voor de toekomst. Het doet hem hoop koesteren, dat de Heere, die hem zoo uit zijn geestelijke duisternis in het goddelijk licht voerde, ook de Machtige is, om hem uit de duisternis van den kerker uit te brengen. En weer levendig komt hem de tekst te binnen, nog kort geleden door zijn neef tot zijn bemoediging uitgesproken: ‘Ziet, des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen, op degenen, die op zijne goedertierenheid hopen.’

En geheel anders dan in de oogenblikken van zijn bijgeloovige vrees roept hij thans uit:

‘Maar, neef, als die zot ons helpen wou, dan was ons gebed reeds verhoord! Och, gebeurde het maar spoedig! - Maar hoe zou hij 't aanleggen?’

‘Patientie, Siebe: die gelooven haasten niet. Hoe wij gered zullen worden, kan ik natuurlijk niet zeggen, maar dat er redding komen zal, daarvan ben ik zeer zeker overtuigd.’

Onder levendige gesprekken verstrijkt de avond. Hoe laat het echter is, weten de mannen niet, doch afgaande op den langen tijd, dat de duisternis in het gevangenhok en

de nachtelijke stilte daar buiten heerschen, moet het omstreeks middernacht zijn.

Aan slapen wordt noch bij Siebe noch bij Resius gedacht. Toch zijn de gesprekken langzamerhand verflauwd, ja, houden eindelijk geheel op.

Wat Siebe betreft, als de zoo vurig verbeide redding zoo lang op zich laat wachten, verliest hij van lieverlede wederom veel van zijn eerste opgewektheid.

Als men toch eens *niet* kwam, overlegt hij. Als de zot hen *toch* had bedrogen! 't Is reeds zoo ver in den nacht; nog een paar uur en - redding is onmogelijk! En morgen! ach, wat zal beiden dan boven 't hoofd hangen!

Maar kijk, glijdt daar geen schaduw voorbij het raampje? En hoor, knarst en vijlt en schuifelt het niet daarboven?

'Neef, zou men....?'

Ja, Resius heeft ook iets vernomen.

Hoor, daar valt een stukje kalk naar beneden. Geen twijfel meer: redding is nabij!

Intusschen gaat het knarsen en vijlen voort, heel zachtkens, maar niettemin geregeld. Er wordt thans zelfs bij gefluisterd.

Daar houdt het op. Een ruk en - een knap als van een stuk ijzer, dat afbreekt.

Een poos is alles stil; de schaduw voor het raampje is nu verdwenen.

Zouden ze bespied zijn? Thans, nu de bevrijding haast kan beproefd worden?

Bij beide gevangenen bonst het hart van spanning.

Maar neen, toch niet. Hoor, daar begint het weer; dezelfde geluiden van zooeven.

O, 't klinkt beiden zoeter in de ooren dan in vroeger tijd hun ooit de mooiste Kerstzang in 'den heiligen nacht' het devote hart heeft gestreeld, als zij in 't koor der klooster-

kerk te midden der anderen plechtig meezongen het loflied op den geboren Heiland.

Intusschen wordt er weer flink doorgewerkt. Weldra knapt een tweede tralie af. Een kwartier later nòg en nòg een en - alle zijn nu verwijderd.

Maar hoe thans naar boven? De wand is wel ruw, echter niet geschikt om er, al was men de vlugste acrobaat, zonder hulpmiddelen tegen op te klauteren, en het venster is hoog.

Daar komt iets door 't raampje halverwegen naar binnenhangen. Ten minste, dat begrijpen ze, schoon ze 't niet goed kunnen waarnemen.

‘Zijt ge klaar?’ ruischt het geheimzinnig van boven met een fluisterstem.

Het is blijkbaar de hooge stem van den nar.

‘Ja, goede vriend,’ fluistert Resius terug, ‘Maar hoe komen wij boven?’

‘Ah!’ hooren ze, gevolgd door een onderdrukt gelach. ‘Dus nu toch begrepen, de zotten! - Hier, vat aan: een touw met een lus. Maak je klaar: eerst de een, dan de ander. Vooraf me beloofd, dat je me nooit zult verraden.’

‘Wij beloven het op ons eerewoord, goede vriend,’ Resius terug.

‘Buono! Dan je gereed gehouden. Wij zullen je ophijschen.’

Het raampje wordt nu wederom vrij.

Op den tast heeft Resius het touw aangegrepen.

‘Hier, Siebe, jij eerst.’

‘Neen, u eerst, u is de oudste,’ zegt Siebe.

Als Resius echter blijft aandringen, geeft Siebe eindelijk toe en bevestigt de lus onder zijn armen.

Ternauwernood is het touw gespannen, of een sterke arm begint op te trekken. Siebe kan hier en daar zijn voet op een vooruitstekende oneffenheid van den wand zetten, waardoor hij het trekken vergemakkelijkt.

Als zijn hoofd even boven het vensterkozijn komt uitsteken en hij dit reeds met beide handen krampachtig heeft vastgegrepen, voelt hij zich eensklaps door een ijzeren vuist in zijn monnikspij aangepakt en in een ommezien naar buiten getrokken.

Het raampje blijkt, van den buitenkant gezien, niet hoog, zoodat Siebe zich, eenmaal er door, meteen op den beganen grond bevindt. Hier ontdekt hij behalve den nar, nog een man, een Herkules gelijk. 't Is dezelfde, die hem daar net zoo stevig heeft vastgegrepen, en zonder wiens gespierden reuzenarm het den tengeren nar nimmer zou gelukt zijn, om op deze wijze zijn plan te volvoeren.

Maar, o wee! als Siebe een woord van dank wil fluisteren en den sterken redder aanziet, slaakt hij een nauw onderdrukten kreet van ontzetting. Want ja, wat hij daar aanschouwt, doet zijn hart van schrik even stilstaan: bij 't flauwe, nachtelijke schemerlicht ziet hij voor zich een reuzengedaante met een glimmend, zwart gezicht en koolzwarte handen; groote, schitterende oogen en een breeden mond, waaruit hem een rij witte tanden vervaarlijk toeschemeren.

‘Bijlo, monnik!’ gromt de nar ontstemd. ‘Stil, bij St-Nepomuk! Wil je ons verraden, nu al?’

Maar dan het angstig gezicht van Siebe aanschouwend, waarmee hij den neger - want hij is die Herkules - aanstaart, lacht hij halfluid: ‘Aha! bang voor mijn ebbenhouten broer! 't Is geen nikker, sinjeur jonkman, maar een echte neger van vleesch en bloed!’

Plotseling zwijgt hij en ziet omzichtig rond. Heeft hij onraad bespeurd? Ja, hoor, ginds knerpt een deur en klinkt dof een voetstap.

‘Gauw, achter die struiken,’ beveelt de nar, en sluipt reeds als een hond op handen en voeten voort, op dezelfde wijze gevolgd door de twee anderen.

‘Een zot in 't kwadraat, die zotten helpt,’ mompelt de kleine man, opmerkzaam turend door het struikgewas. ‘Had de gele gal bij mij niet zoo de overhand, ik zou Neef zonder Baard hebben laten begaan.’

En Siebe?

Ja, nu ziet hij weer duidelijk, hoe dwaas hij zich heeft aangesteld en zijn bijgeloovigheid hem voor de tweede maal dezen avond parten speelde. En wat het ergste is: door zijn halfluiden angstkreet heeft hij wellicht allen verraden. Zeker, Resius had wel gelijk, toen hij hem ried, den Heere te smeeken, om van alle superstitie verlost te worden. Neen, zijn hart is nog lang niet, zooals het wezen moet.

‘Ook al zotten!’ lacht de nar zachtkens voor zich heen. ‘Niet eens gaan onderzoeken! - Komt, het gevaar is geweken. - Maar nu geen uitroep meer, monnikje, of ik laat je aan den droes over.’

Vlug wordt Resius, die reeds op Siebes angstkreet aan eigen bevrijding is gaan twijfelen, naarboven geheschen.

‘Klaar,’ fluistert de nar. ‘Mooi zoo! - Nu, broer ebbenhout, dank voor je bewezen hulp; thans weer als een schim naar je Geldersche negerhut. Doch laat het deurtje voor mij aanstaan.’

Met zijn grooten mond wijdopen en grinnekend sluipt de neger heen, vóór Siebe of Resius hem hebben kunnen bedanken.

‘Volgt nu,’ herneemt de nar; ‘dan zal ik je bij iemand brengen, die jelui wel ongehinderd buiten de poort kan voeren.’

Dit zeggend gaat hij met korte dribbelpasjes behoedzaam voor beide mannen uit, den tuin door, tot aan een poortje, bijkans geheel achter het groen van een donker vlierboschje verborgen. Hier neemt hij een grooten sleutel uit den zak en steekt dien in het slot, waarna door een paar ferme

duwen het oude deurtje langzaam openschuift. Thans komt men in een nauwe gang, die, al kronkelend tusschen hooge muren, een veertigtal schreden voortbocht. Hier stuit men weder op een andere deur, welke aan den binnenkant met twee zware ijzeren bouten is gegrendeld. Ook dit poortje wordt met eenige inspanning geopend en - men bevindt zich in een van Arnhems achterstraten.

Nu wenkt de nar Siebe en Resius om hem te volgen, en vol vertrouwen in hun redder en innig dankbaar aan God, die hun zoo ongedacht verlossing zond, geven zij aan die uitnoodiging gehoor.

Hoofdstuk VII.
Late gasten.

't Is avond en tamelijk koud. Het hevige onweder, dat enkele dagen geleden boven Arnhem woedde, heeft de lucht ver in 't rond van streek gebracht. De zomer, die reeds zoo vroeg en zoo mooi zijn intrede had gedaan, lijkt weder stillekens te zijn weggeslopen. Althans, de noordenwind blaast heftig en guur over de schijnbaar doode Hanzestad Harderwijk, en de volle maan, die al een half uur de taak der zon heeft overgenomen, ziet koud en onaandoenlijk uit de hoogte op de veste neer, zelve als vereenzaamd.

Siechts af en toe dwaalt er een nevelig wolkje langs den kouden nachthemel, maar zóó gejaagd, alsof het zich haast om milder streek te bereiken.

De anders zoo drukke stad, levendig en vol vertier door handel en vischvangst, is nu stil als een kerkhof; alleen bij de vijf stadspoorten klinkt af en toe de eenzame stap

van een schutter of lansknecht, die op zijn wachtpost wordt afgelost.

Heel in de verte hoort men het doffe ruischen van de Zuiderzee.

Ginds, in de breede Kerkstraat, verheft zich de toren[1)] van de Groote Kerk. Nuffig en onrustig draait het gouden haantje op zijn top aldoor een halve windroos heen en weer.

Vlak bij de kerk staat een stevig, groot gebouw: 't is de vermaarde Latijnsche school, die een vijf en twintig jaar geleden door brand is vernield; een ramp, die vele gezinnen in en buiten de stad in rouw dompelde, want 450 leerlingen kwamen er bij in de vlammen om.

Een paar huizen verder schijnt de volle maan vlak tegen het sierlijk trapgeveltje van een statige, ouderwetsche poorterswoning.

Een uithangbord boven haar deur wordt door den driftigen wind af en toe opgezwiept en laat dan even een melancholisch geknars hooren.

Daar sluipen een paar donkere gestalten nader en laten zachtkens den klopper op de deur vallen, een-, tweemaal.

Even gebeid, dan gaat de deur langzaam op een kier.

‘Goede vrienden, Cornelis,’ zegt de een.

Thans opent de deur zich half en een jong gezel laat de twee bezoekers haastig binnen.

‘We hadden u schier doorgedaan, dat hadden we,’ zegt de jonge man grinnekend, terwijl hij de deur opnieuw grendelt. ‘Kom maar gauw mee: de anderen zijn d'r seffens allemaal.’

Nu neemt hij den blaker, die op de toonbank van den ruimen winkel staat, en gaat de twee vóór een lange gang in, die naar een achterkamer leidt. Behoedzaam opent hij de deur.

1) In 1797 plotseling ingestort en niet weder opgebouwd.

‘Ah! dus nog gekomen,’ zegt de huisheer, meester Occo van Emden, overman van het droogscheerdersgilde, terwijl hij en zijn vrouw opstaan om de bezoekers te verwelkomen en een plaats aan te bieden. Men knikt ze van alle kanten toe; hier en daar wordt een handdruk gewisseld.

In het groote vertrek, schaars gemeubeld, bevinden zich reeds om de reusachtige eikenhouten tafel een twintigtal personen bijeen, naar hun kleeding te oordeelen gegoede poorters en poorteressen.

Een gezellig-flakkerend vuur onder de breede schouw en een tweetal kwart-kaarsen op blinkend-geschuurde tinnen kandelaars, schijnen met elkander te wedijveren, wie wel het minst de holle kamer zal verlichten.

Alle aanwezigen, en niet het minst de gastheer en diens vrouw, zijn in ernstige stemming.

En geen wonder! De avondbijeenkomst, hier thans gehouden, draagt ook een ernstig karakter. Al deze mannen en vrouwen zijn Lutheranen, die het wagen in de gastvrije woning van meester Occo samen te komen, om er te luisteren naar de zuivere verkondiging van des Heeren Woord.

En de prediker?

Daar zit hij in den breeden leunstoel met den opengeslagen Liesveldtschen Bijbel voor zich. 't Is geen geleerde, geen wijze dezer eeuw, doch een eenvoudig poorter uit Harderwijk, een man bezield door den Heiligen Geest en daardoor in staat van dingen te spreken, die den wijzen verborgen zijn en alleen Gods kinderen worden geopenbaard. 't Is de welbekende meester Rutger, eveneens droogscheerder. De liefde van Christus dringt hem zóó, dat hij alle kuiperijen en lasteringen van priesters en monniken trotseert en, na het eindigen van zijn twaalfurige dagtaak, de ziekbedden der armen opzoekt, om er te wijzen op den Heiland, die niet alleen alle lichamelijk lijden kan verzachten

en uitbannen, maar ook het gewonde zondaarshart vermag te heelen met balsem uit Gilead; of, waar het gewenscht wordt, in kleine vergaderingen binnenskamers den heilbegeerigen eenvoudig de leer des heils uitlegt.

Thans heeft hij juist Jesaja 55 voorgelezen en geeft hierop een toespraak in slechte[1)] woorden, doch met innerlijke welsprekendheid. Al is de man mager en tenger gebouwd, zijn stem is niettemin vol en bezield zijn gelaat. De indruk, die zijn rede op de hoorders maakt, wordt nog versterkt, als hij in rethorische bezieling met zijn grove, lompe en door zijn handwerk als 't ware zwartgeverfde handen, gesticuleerend zijn woorden kracht bijzet.

'.... Wie tot den Heere komt, mijn lieve vrienden,' spreekt hij, 'behoeft niets mede te brengen; want Hij vraagt onze aalmoezen niet en ook niet onze goede werken. Neen, wij moeten tot Hem naderen als een arm, verlegen zondaar.

Dan eerst zijn wij welgevallig in zijn heilige oogen, en dan eerst wil Hij ons om Christi wille volkomen kwijtschelding van zonden geven. Lees maar wat Hij hier in zijn Getuigenis door den mond van Jesaja allen laat toeroepen, ja, smeeken, die desperaat zijn vanwege hun zonden:

'O, alle gij dorstigen! Komt tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja, komt, koopt zonder geld, en zonder prijs, wijn en melk!

Waarom weegt gijlieden geld uit voor hetgeen geen brood is, en uwen arbeid voor hetgeen niet verzadigen kan? Hoort aandachtelijk naar Mij, en eet het goede, en laat uwe ziel in vettigheid zich verlustigen.'

In trouwe! dit is een bemoedigend woord.

Lacy, die armen, die hun zaligheid voor geld willen koopen; die meenen van zonden verlost te worden, als zij

1) eenvoudige.

hun goud of zilver in de offerbus der priesters werpen. Hoe beschaamd zullen zij uitkomen!

Maar, lacy! hoe diep verdorven is dan ook de kerk, die door haar geestelijken het volk laat wijsmaken, dat het de zonden kan afkoopen! De Heere verwerpt haar in zijn toorn!

En wee! de blinde leidslieden van de onwetende menigte, die aldus met 's Heeren Woord en wetten spotten! Hoe zullen zij in den dag der dagen als arme catijven[1)] schaamrood voor den hemelschen Rechter staan! Lacy, dat zij het inzagen!

Maar neen, dat doen zij niet. Die hun, zooals Luther en anderen, uit de heilige Schriftuur hun dwalingen aantoonen, worden door hen ketters en kinderen Belials genoemd, en booslijk gelasterd en vervolgd.

O, gij weet het allen, mijn lieve vrienden, hoe het hieromtrent in de omliggende landen gesteld is, en hoe zich ook reeds onze hertog tot het vervolgen van de aanhangers der ‘nieuwe religie’ heeft laten bewegen. En tegelijk gaat de zondige aflaatkramerij in 't buitenland haar gang. Gij weet niet half, hoe schandelijk en Godonteerend men daarbij te werk gaat. Ik wist het ook eerst niet, tot ik voor korte dagen van een vriend uit Duitschland een brief ontving, waarin hij er iets van vertelde. Hij deelde mij o.a. mee, hoe de monniken na den verkoop van een aflaat, soms aan de koopers een stukje perkament meegeven, waarop het cijfer van de jaren aflaat geschreven staat en daaronder dit verske:

Is er iemand die niet wil en zijn
Gebraeden ofte geroosterd fijn,
Bij duizend jaer in 't vaegevuer,
Of in de helle voor allen duer,

1) slechte menschen.

Hij coope de aflaeten maer,
De gratiën ende kwijtscheldingen te gaer
Voor ietswat geld ende goed:
God hem dan het loonen moet.

Dit zijn maar enkele woorden van hun blasphemie!

Hoe genadig en barmhartig is onze God, die op ons het licht zijner genade deed neerdalen. Hij vraagt geen geld, maar vergeeft om niet, alles wat wij tegen Hem misdreven, - om Christi wille! Bidden wij Hem vurig, dat ook allen, die van onze maagschap zijn en nog in den schoot der valsche kerk verkeeren, door zijn Geest geleid worden naar de Springader des levens.

En, mijne vrienden, zoo wij den Heere inderdaad kennen in het aangezicht van den Borg en Middelaar, o, dat wij dan nauw leeren leven en dicht bij Hem! Tot eere van den grooten Hoogepriester, die ons verloste; tot een aanprijzing van zijn dienst bij den naaste, maar ook tot eigen zaligheid der ziel. Laten wij dan dagelijks, zooals ik eens van een Godzaligen schrijver las, drie boekskens met ons meedragen en die aandachtig lezen: één zwart, één rood en één met goud beschreven. Het eerste is het boekske van onze zonden en schuld voor den heiligen God; het tweede is het boekske van Christi voldoening voor die zonden en schuld, en het derde het boekske van 's Heeren rijke beloften en toezeggingen voor deze en de toekomende eeuw....'

Zoo gaat de eenvoudige man voort, recht en slecht, doch bezielend, in zijn Gelderschen tongval.

En allen hooren hem aan in bewogenheid en met instemming. De mannen rimpelen onwillekeurig hun voorhoofd of staren met iets van extase naar de dikke eiken balken der zoldering; de vrouwen zuchten of brengen nu en dan even een punt van haar sloof naar 't vochtige oog.

De gastheer en zijn vrouw evenwel toonen zich nog meer

aangedaan dan de anderen, in 't bijzonder als meester Rutger wijst op ‘allen, die van onze maagschap zijn en nog in den schoot van de valsche kerk verkeeren.’ Want zij denken terstond aan hun zoon, hun Siebe, die monnik in 't Arnhemsche klooster is, hun eenige, die zijn gansche leven aan die verdorven kerk heeft gewijd, en nu, als hij ten minste niet door 's Heeren Geest is veranderd, hen, zijn ouders, moet - vloeken.

Och, wat hebben zij voor hun jongen al gebeden, ja, geworsteld om zijn ziel voor den Troon der genade!

En toch....

In 't bijzonder meester Occo is er door in sombere gepeinzen gevangen, zoodat hij weinig meer opvangt van meester Rutger's vermanende woorden, hij, die toch al zoo zwaarmoedig is door de wreede verbanning uit zijn geliefd vaderland.

Hoe is de hoop voor eenigen tijd levendig geworden op spoedige terugkeer naar Emden bij het lezen van den brief, dien Resius hem heeft getoond! Maar, ach, neef Resius is reeds dagen weg en zendt niet het geringste bericht. Occo begint er aan te wanhopen, of hij den valschen beschuldiger heeft kunnen uitvinden; en twijfelt er eveneens aan, of de neef nog kans heeft gezien, om zijn zoon Siebe te spreken en met 's Heeren hulp de oogen te openen voor Gods reine leer.

Hij twijfelt, voelt zijn kleingeloof, en dat pijnigt hem te meer. Want hij vreest met geheimen angst, dat kleingeloof ongeloof zal worden. En dan ontvalt hem alles!

En wellicht keert Resius ook niet terug! 't Zijn zulke onrustige tijden! Overal oorlog, vervolging en geweldpleging!

Deze gedachten, rumoerig en neerdrukkend, maken thans den zwaarmoedigen droogscheerder dubbel somber en doen hem allen troost van Rutger's toespraak missen.

Opeens - daar wordt hij in zijn gepeins, de anderen in hun aandacht gestoord.

Driemaal valt de klopper op de buitendeur neer, wel zacht, maar toch met een regelmaat, die aan geen grap doet denken.

't Klinkt als ontwijding, nu, in de plechtige stilte van hemelvrede en zich los-voelen van 't aardsche, dat anders zoo trekt.

Meester Rutger zwijgt.

En opgeschrikt staart men onwillekeurig naar de deur der kamer, of men al terstond overrompeld zal worden.

Wat? Zal nu de vervolging der Lutheranen ook hier beginnen? Er zijn in de laatste dagen vreemde priesters in Harderwijk gekomen, die zich erg druk hebben gemaakt met het verspreiden onder de poorters van een boekske met den titel ‘Van de verveerlicke aenstaende tijt Endechristes ende van de Endechristes voirlopers’, waarin, naar ze weten, de Lutheranen worden uitgescholden voor Martiniaensklanten, duivelstrawanten, onreine honden, die niet waardig zijn, dat men ze menschen noemt.’ En dat geschiedde op kosten van den hertog.

Bovendien: er is zooveel bezetting in de stad, uit vrees voor een weldra te verwachten belegering door de keizerlijke troepen, die reeds het sterke Hattem hebben veroverd en wellicht straks Elburg omsingelen! Wie weet, of....

Weer valt de klopper.

Meester Occo is opgestaan. Ook hij voelt zich ietwat beklemd, doch beheerscht zich en zegt kalm:

‘'k Begrijp niet, wie de late bezoeker mag zijn. Al onze vrienden zijn hier bijeen, en klanten - nu, die komen op zoo'n laat uur niet. 'k Zal even gaan opendoen. Mocht men van plan zijn ons hier te overrompelen, dan zal ik waarschuwen, door jou, Anna toe te roepen, dat je wel binnen kunt blijven. Loopt dan maar subiet allemaal naar achteren

en ziet door den hof weg te komen. Jelui weet: onze hof komt in 't Strooisteegje uit. De sleutel hangt aan de deur.'

Terwijl allen opstaan, neemt hij vastberaden een tinnen kandelaar van de spinde, steekt het stukje kaars met een solferpriempje aan en verlaat met vasten tred de kamer, na met de rechterhand een afwerende beweging gemaakt te hebben tegen den jongen gezel Cornelis, die zich, achter de anderen tot nu toe verscholen, gereed maakt om hem te volgen.

Even een oogenblik van onverholen spanning. Want wel is de vrees bij de meesten door Occo's flinke houding en door de opbeurende woorden van Rutger, die hen wijst op den God Jacobs, zonder wiens toelating geen vijand hen deren kan, verminderd, maar toch - onrust blijft en aller blik boeit de deur, waarachter de overman is verdwenen.

Hoor, de voordeur gaat open en dicht, en een levendig gesprek in den winkel volgt. Blijde uitroepen van verrassing klinken er op. En - meester Occo's waarschuwing blijft achterwege.

Dus geen onraad!

Wat dan? Want de doorgestane angst heeft de nieuwsgierigheid bij allen opgewekt.

Daar naderen voetstappen in de gang en - bijna stormend komt de overman, anders de bedaardheid in persoon, de kamer in. Zijn gezicht teekent blijde vervoering, en met een zware basstem dreunt het naar binnen:

'Anna! Anna! Kijk's, wie dat zijn!!'

Twee als huislieden gekleede personen komen achter hem aan.

Op Occo's uitroep is Anna blijkbaar onthutst. Maar opeens beginnen haar oogen van blijde verrassing te glanzen. Ongedwongen treedt ze op den voorsten huisman toe en zegt hartelijk:

'Welkom, neef Resius! Welkom hier! We dachten al....'

Verder komt ze niet.

De achterste bezoeker dringt vooruit, neemt den breedgeranden hoed af en steekt zenuwachtig de handen uit met den uitroep:

‘Moeder, beste Moeder! Hier ben ik óók nog! Heet u *mij* niet welkom?!’

Teerheid, verheuging en scherts klinken Anna in die woorden tegen.

‘M'n jongen! Siebe!’ roept de verraste moeder, met beide armen haar zoon aan de borst drukkend. ‘O, m'n jongen, m'n jongen! Eindelijk toch!!’ zachter dan, al haar rijke moederliefde in toon en blik weergevend.

Daarop vraagt ze aarzelend, hem van het hoofd tot de voeten vol verbazing opnemend:

‘Maar hoe kom jij zóó hier?! - Maar dat straks. - Gaan jullie toch flus zitten. - Hola, Vader, krijg nog een paar stoelen van de opkamer. - En wacht, honger zal er ook wel in 't land zijn. Eerst eten, dan praten.’

En haastig loopt ze naar de keuken.

Intusschen hebben al de bezoekers de late gasten hartelijk begroet, althans Resius, dien zij kennen; want wat zij van den zoon des huizes moeten denken, geen die het weet. Die is immers monnik? Zou die ook hier komen om met de andere vreemde priesters samen te spannen?

‘Hier, nu maar cordaat toegetast,’ zegt vrouw Anna, als ze weer binnenkomt en de tafel belaadt met een schaal brood, ham en worst, benevens twee kroezen bier.

Resius en Siebe behoeven geen tweede uitnoodiging.

De gasten hebben zich druk pratend weer neergezet, en wachten; want, ja, hun nieuwsgierigheid is nu zeker ten hoogste gespannen. Niemand toch begrijpt het, hoe Siebe, de monnik, hier als een gewoon mensch zich in hun midden heeft willen neerzetten, en dat nog wel zonder pij.

't Raadsel wordt evenwel spoedig opgelost. Als het avondmaal is afgeloopen, zegt Siebe opgewekt:

‘En nu, Moeder, zal ik u vertellen, hoe ik in deze gewone kleeding hier kom.’

Allen luisteren, luisteren aldoor met steeds meer gespannen aandacht, als Siebe een lang verhaal doet van alles, wat hem vooral in de laatste dagen is overkomen: van zijn zielestrijd, zijn ontvluchting uit het klooster; van het onweer, de gevangenneming, de verlossing; maar 't meest van wat de Heere aan zijn zondaarshart, in zijn onbegrepen genade, heeft willen doen, en van het heerlijke licht, dat ook voor hem in de duisternis is opgegaan.

't Is voor allen een practicale prediking na de toespraak van meester Rutger.

Als de jonge man, wien tranen van aandoening en geluk in de oogen zijn gekomen, zwijgt, zijn moeder Anna eveneens de oogen vochtig geworden. Ze drukt haar jongen bewogen de hand, en dan haar man innig dankbaar aanziende, komt het als een diep, diep uit haar hart opstijgende juichtoon naar boven:

‘Kijk, Occo, nu hebben we eindelijk onzen jongen, die verloren was, terug! Dat heeft de Heere gedaan. Och! 'k had van Hem de belofte, dat 't zóó zou komen. Als Monica moest ik in den laatsten tijd maar altoos denken: Een kind van zooveel gebed en tranen kan niet verloren gaan.’

En dan voor haar doen hartstochtelijk tot Siebe:

‘En nu ga je nooit meer weg van Vader en mij, nietwaar?’

Siebe ziet haar dankbaar glimlachend aan, zich vermeiend in haar ongeveinsde blijdschap, en 't doet hem, den exmonnik, aan, als een vriendelijke lichtstraal van Boven op zijn nieuwen weg.

‘Neen, Moeder, neen! Als God het mij vergunt, nooit!’

Hoofdstuk VIII.
‘Malle Keesje.’

Onder de gezellen, die in de werkplaats van meester Occo arbeiden, bevindt zich er een, die ook op de beschreven avondbijeenkomst tegenwoordig was, nl. de jonge Cornelis.

Cornelis van Amsterdam noemt hij zich, of ook wel Cornelis van den Dam; doch algemeen is hij in de stad bij jong en oud bekend onder den scheldnaam van ‘malle Keesje.’

Deze jonge man schijnt reeds op het eerste gezicht niet een van de snuggersten te zijn; bovendien is zijn voorkomen verre van aantrekkelijk. Zijn hoofd helt naar de rechterzijde over en is wat te groot, in vergelijking van zijn ineengedrongen lichaam; zijn gezicht is bolrond en taankleurig; zijn kleine traanoogjes kijken voortdurend naar twee kanten, zonder dat de eigenaar zulks bedoelt; zijn beenen, mager en kort, staan binnenwaarts. Bovendien speelt er bijna bestendig een glimlach om zijn scheeven mond.

Veel heeft de jongen niet geleerd en wijs is hij zeker niet, maar wat hij kan, kan hij ook goed, en zijn hart is eerlijk en trouw.

Om één reden verbaast hij menigeen, nl. om zijn eenvoudigen, wijsgeerigen zin. Zijn woorden komen wel niet zoo netjes en gemakkelijk als bij een redenaar zoo maar uit den mond rollen; bovendien bezigt hij bovenmatig veel stopzinnetjes als: ‘zal 'k maar zeggen,’ ‘al zeg ik 't zelf,’ en dergelijke, doch hij weet vaak zoo aardig te redeneeren en kruidt dan zijn betoog met zulke nieuwgevonden kwinkslagen, dat de hoorders bijna altoos hartelijk om hem moeten lachen en heel dikwijls inderdaad verwonderd uitroepen: ‘Waar haal je dat alles toch vandaan, Keesje?’ waarop deze dan met een komiek gezicht het stereotiepe antwoord geeft: ‘Uit mijn bol; die is immers groot genoeg, al zeg ik 't zelf.’

Een vader bezit Cornelis niet meer, wel een moeder. Buiten haar schijnen er voor hem geen verwanten meer te bestaan. Die moeder heet Wijntje, maar wordt in de wandeling, omdat zij reeds lange jaren met haar zoon een klein huis bewoont, dat nabij de Vischpoort op een zoogenaamden dam staat, Wijntje van den Dam genoemd.

Is Cornelis bij de Harderwijkers goed bekend, niet minder zijn moeder. Niet, wijl zij van ouder tot ouder een eerzame poorteres van Harderwijk is geweest, want zij is evenmin als haar zoon in deze stad geboren, maar hier voor ongeveer tien jaar als op een stroowisch komen aandrijven. Wat haar bekend maakt is, dat zij een kleinen winkel heeft, boven welks deur een groote flesch, de ‘urynael’ genoemd, uithangt. In dien winkel zijn allerlei medicijnen te bekomen, waarvan Wijntje zegt de samenstelling van haar overleden man, een vermaard barbier en heelmeester in Amsterdam, geleerd te hebben.

Gingen de zaken der weduwe in 't eerst vrij goed, weldra kwam er voor haar echter een kink in den kabel.

Op zekeren avond ontving haar winkel een bezoek van Anna, de vrouw van meester Van Emden. Deze leed aan hevige maagkrampen en kwam hiervoor bij Wijntje raad vragen.

Wijntje, die steeds een buitengewoon groote huive draagt, waarin haar geheele gezicht zich als 't ware verschuilt, trok bij die gelegenheid haar hoofddeksel nog een weinig verder over het gezicht en toonde een in 't oog vallende verlegenheid. Toch voldeed zij aan het verzoek en gaf voor enkele grooten een hoeveelheid geneesmiddelen, die eer voor een paard dan voor een mensch bestemd schenen. Het gebruik hiervan gaf evenwel geen beterschap.

Daarop verschafte Wijntje aan vrouw Van Emden een middel, dat, naar heur zeggen, elders door haar man vroeger met goeden uitslag was aangewend. Zij overhandigde nl. de lijderes een notedop, waarin zich een levende spin en een pissebed bevonden, en ried haar aan, dien notedop met zijn inhoud aan een koordje op de naakte borst te dragen.

Dan, ook dit middel baatte niet.

Vrouw Van Emden, die in 't begin alles voor haar man verzwegen had, wijl deze altijd met de geneesmiddelen van Wijntje den spot had gedreven, toonde hem thans, nu zij meende door Wijntje bedrogen te zijn, het notedopje met zijn griezeligen inhoud.

Meester Occo was ten hoogste verontwaardigd en stelde den schout er van in kennis. Wijntje werd voor 't gerecht gedaagd en van ‘een maniere van wychelyen’ beschuldigd. Haar vonnis luidde: een boete van twintig Emder guldens aan de stad en een schadevergoeding van een goudgulden aan meester Occo van Emden. Bij weigering van betalen zou zij openlijk als wichelares te pronk moeten staan.

Door zijn invloed wist meester Occo evenwel te bewerken, dat Wijntje voor ditmaal de boete werd kwijtgescholden. Ook weigerde hij voor zichzelf elke schadevergoeding.

Niettemin was deze gebeurtenis voor Wijntje een zware slag; want sinds dien tijd hadden haar geneesmiddelen maar geringen aftrek, zoodat zij niet dan met groote moeite met haar jongen kon rondkomen.

Dat Wijntje om deze daad van den meester droogscheerder op hem en zijn gezin zeer gebeten was, laat zich indenken, want vrouw Van Dam is van een nijdige, wraakgierige inborst.

Kort na dit feit kwam op een middag Cornelis, haar twaalfjarige zoon, toevallig voorbij de woning van meester Occo, gevolgd door eenige baldadige straatjongens, die hem in 't ootje namen en op 't laatst hevig sarden. Onze knaap was niet tegen de belhamels opgewassen en daarbij geen vechtgraag; vandaar dat hij niets terugdeed. Een der jongens, door deze gelatenheid nog meer aangezet, krabbelde een kei uit de straat los en wierp dien den armen knaap naar het hoofd. De worp was raak. Vreeselijk gillende viel de ongelukkige met een bloedend hoofd op den grond.

Nu zetten de straatbengels het op een loopen.

Op het gegil van den jongen kwamen meester Occo en een paar knechts uit den winkel schieten.

Zij droegen hem naar binnen, en wieschen en verbonden hem daar. Gelukkig bleek de wonde niet bijzonder gevaarlijk, zoodat de knaap weldra alleen naar huis kon gaan.

Den volgenden dag stond hij echter weder in meester Van Emden's winkel: gisteren had hij vergeten te bedanken, dat kwam hij nu doen.

De meester werd door de dankbaarheid van den knaap getroffen en stelde Cornelis voor, bij hem leerjongen te worden. Wel had Wijntje van Dam hier veel tegen, doch

op het smeeken van haar jongen stond zij het ten laatste toe, te meer, daar hij tevergeefs bij andere meesters een plaats had gezocht.

En noch meester Occo, noch Cornelis hebben ooit over elkander te klagen gehad; zij gingen mekaar zelfs een hartelijke genegenheid toedragen. Cornelis zou voor zijn meester en zijn meesteres door het vuur gaan. Wat zij zeggen is voor hem eenvoudigweg orakeltaal. Geen wonder dan ook, dat hij spoedig, nadat zij in stilte 'de nieuwe leer' hebben omhelsd, en vrouw Van Emden hem nu en dan al eens over die leer heeft gesproken, in zijn hart de Roomsche kerk heeft vaarwel gezegd. Moeder Wijntje, die dit weldra bemerkte, heeft hem er dikwijls over onderhouden; ook pater Boudewijn, bij wien hij vroeger ter biecht ging, bracht hem vaak onder het oog, hoe vermaledijd de ketters zijn. Het baatte niemendal. Cornelis verscheen niet meer in den biechtstoel en ging niet meer naar de mis. Daarop heeft de pater hem wel gedreigd met de vreeselijkste straffen, ja, gezegd, hem als ketter te zullen aanklagen, dan kon hij verbrand worden. Maar ook dat heeft niets gegeven.

Moeder Wijntje berust er nu half en half in: iederen dag bidt zij eenige paternosters en avemarietjes meer, opdat de Heiligen haar armen jongen toch van het verkeerde pad mogen terugroepen. Spreekt de pater haar evenwel van straffen, dan smeekt zij hem hartstochtelijk haar zoon te sparen, dien goeden, besten jongen, dien zij zoo innig liefheeft, het eenigste wat zij nog op de wereld bezit; en houdt bij zulke gelegenheden den strengen man voor, hoe Cornelis niet heelemaal toerekenbaar is en wel spoedig op haar bidden op den rechten weg zal terugkomen.

Pater Boudewijn heeft zich laten verbidden, echter onder één voorwaarde.

In den avond, volgend op dien, waarin bij meester Occo zoo onverwacht die twee gasten verschenen, is Cornelis reeds om acht uur naar bed gegaan, boven op het zolderkamertje, rillerig, en met een pijnend en bonzend hoofd.

Moeder Wijntje heeft vlier getrokken en haar jongen een kop van het aftreksel te drinken gegeven.

'En nu maar gauw onder de dekens; warmte moet de kou uitdrijven, m'n jongen,' heeft ze gezegd. 'Je moet ook maar eens tot een Heilige bidden, dat helpt ook altijd. Laat 's kijken, welke Heilige voor hoofdpijn moet aangeroepen worden.... Bijlo! ik weet het op dit oogenblik niet. Maar wacht.... Sint Kunera is voor keelpijn, nu, die zal dan ook wel voor hoofdpijn helpen. Of anders Sint Lukas; die was bij zijn leven ook zooveel als geneesmeester....'

Dan, hoe warm onze jonge man ook ligt, inslapen kan hij toch niet. Het klopt en hamert en snijdt in zijn hoofd, of er een bende kwâjongens bezig is hem te tergen. Nu eens ligt hij op de rechterzij, dan weer links. Als 't niet zoo flauw was voor een man, zou hij gaan schreien.

Maar stil! gaat daar de voordeur niet open? De winkel is al een poos gesloten; wie of er nog zoo laat bij moeder moet wezen?.... Ja, er komt iemand binnen en nog wel in de huiskamer, hij hoort duidelijk een hooge mannenstem....

Hé, wie zou dat zijn, nog zoo laat?

Kan hij moeder wel met een vreemde op dit uur alleen laten?

't Lijkt wel, of de pijn opeens wat mindert, en nieuwsgierigheid doet hem een oogenblik het overige vergeten.

Zachtkens, den adem in, glijdt hij uit de bedsteê en schuifelt een paar passen voort tot in den uitersten hoek van het slaaphokje.

Kijk, daar straalt door een reet in de zoldering een licht-

streep van beneden naar boven. Cornelis buigt zich voorover, knielt bij de reet neer en tuurt er met zijn eene oog doorheen.

‘Ah! pater Boudewijn!’ mompelt hij. ‘Daar steekt wat achter, al zeg ik 't zelf!’

Om duidelijk te kunnen verstaan, wat daar beneden verhandeld wordt, legt hij zijn oor op de reet.

‘Och, heer pater....,’ hoort hij zijn moeder zeggen, ‘er is gisteren wel een samenkomst bij meester Occo aan huis geweest, maar ik weet niet.... wie....’

‘Zoo Wijntje, wil je voor mij verbergen, wat je er van weet? En vroeger heb je mij plechtig beloofd, alles te zullen doen tot heil der Kerk, wat ik je zou vragen, als ik maar je jongen ongemoeid wou laten. Ik heb je bovendien laatst nog toegezegd, je in staat te zullen stellen om je op dien ketterschen droogscheerder te wreken. Ook moet je bedenken, hoe vaak ik je in nood heb bijgesprongen. Ben je dat alles nu vergeten?’

‘Wacharme, ja, heer pater, ja, dat is allemaal zoo, en ik ben er u nog heel dankbaar voor, maar....’

‘Kom, kom, vrouw Van Dam, geen uitvluchten nu; zeg op, wat je weet en wie er al zoo zijn bijeengeweest. *Ik* weet tenminste, dat er gisteravond twee vreemde mannen bij meester Occo zijn binnengegaan. Waarschijnlijk waren het wel kettersche missionarissen uit Oost-Friesland. Men heeft mij althans vandaar bericht, dat een afvallige monnik door dien vermaledijden Oostfrieschen graaf naar Gelderland is gezonden om hier te spionneeren en de ware zonen en dochters der Kerk afvallig te maken. Korts moet die ook hier geweest zijn, en naar de beschrijvingen, die ik van hem heb, moet het stellig een der vreemdelingen van gisteravond zijn, wier gangen ik heb laten nagaan.

Begrijp eens! als wij nu konden bewijzen, dat zij bij

meester Occo in huis zijn, dan zouden we onzen hertog, die toch al met de Oost-Friezen in vijandschap leeft, reden tot groote tevredenheid geven. En - wat nog meer zegt - ons zou een goede prijs voor het aanbrengen van zulke ketters en spionnen niet ontgaan. Meester Occo zit er warmpjes bij; als we hem konden aanklagen als ketter en verrader, dan zou ons tweederden van zijn vermogen toevallen. - Nu, wat zeg je daarvan?'

'Och, heer pater... Maar waarom gaat u zelf niet bij meester Occo onderzoeken, of het spionnen zijn?....'

'Bijlo! dat zou wat helpen! Alsof ze dan niet meteen kunnen verstoppen, wat ze niet willen laten zien, en alsof ik maar zoo zonder deugdelijke bewijzen het huis van zoo'n invloedrijk poorter als meester Occo zou kunnen laten doorzoeken. Daar zou de schout niet aan willen. En die bewijzen moet jij me verschaffen, Wijntje, of....'

'Ach, ik arme weduwe! maar, heer pater, ik weet niet.... ik ken.... die mannen niet,.... ik....'

'Zoo, zóó, wel, weet je van niets? Nu, bij den heiligen Dominicus, dan zal ik je zoon wel laten spreken. We weten heel goed, dat hij al lang in 't geheim is afgedwaald naar dat vermaledijde, nieuwe geloof. En je weet ook heel goed, dat ik hem altijd gespaard heb om jou geen verdriet aan te doen, moeder Wijntje; en ook, om nog te eeniger tijd eens goede bewijzen voor de ketterij van meester Occo en andere personen hier in Harderwijk in handen te krijgen. Binnenkort komt hertog Karel hier. Dien zal ik menig kettertje aanbrengen, en Cornelis zal een van de eersten zijn. En bij St-Nicolaas, onze patroon, onze hertog zal hem wel tot spreken weten te dwingen.'

Cornelis hoort dit alles aan, den adem af en toe inhoudend, om geen woord te laten ontsnappen.

O, thans begrijpt hij 't, waarom zijn moeder steeds zoo

bij 'm heeft aangehouden, om haar alles van meester Occo te vertellen. En och, hoe dom en onnoozel is hij geweest, haar gisteravond ook op te biechten, wat er op de avondbijeenkomst is voorgevallen en wie die twee vreemden waren. Moeder is zeker bang voor zijn leven geworden, dat ze nu niet voor verklikster wil spelen. O! nauwelijks kan hij zich bedwingen naar beneden te stormen, op den boosaardigen pater aan te vliegen en hem het huis uit te jagen.

Stil, daar hoort hij moeders angstige stem:

'Och, heb meelij, heer pater! Och, klaag mijn jongen niet aan. 'k Wil u alles zeggen, wat ik weet! - Ja, er zijn bij meester Occo gisteravond twee vreemden binnengekomen. Maar voor den meester waren ze geen vreemden. Een was zijn zoon, de monnik, die uit het klooster in Arnhem is gevlucht. Hij is een ketter geworden. De ander is een kettersch leeraar, ook een monnik, uit Oost-Friesland. Ze zijn beiden uit Arnhem gevlucht, waar onze hertog ze had ge vangen gezet. Nu hebben ze nog logies in het huis van meester Occo, doch denken er aan, spoedig de stad te verlaten. - Maar, och, laat nu mijn jongen met vreê, heer pater! Ik smeek het u op m'n knieën.'

'Daar heb je 't al, moeder Wijntje! Sapristi, ik dacht het wel, dat het zóó zijn zou. Driewerf gezegend zijn de heilige Maagd en mijn schutspatroon, de heilige Nicolaas, die je nog bijtijds doen spreken! Wees er verzekerd van, dat je voor dezen dienst hier en in 't Paradijs beloond zult worden. - Kom, wees nu maar bedaard. Cornelis zal geen haar gekrenkt worden. - Maar zeg eens Wijntje, bid je nog wel elken dag twintig paternosters meer voor je afgedwaalden zoon?'

'Ja, heer pater; en tien avemarietjes.'

'Best, best! Verdubbel dat getal dan eens.'

Stoelengeschuifel, voetengestommel: de pater is opgestaan. Even hoort Cornelis nog een vriendelijken groet, dan het sluiten der buitendeur en het verschuiven van den ijzeren bout, vlak boven de klink, daarna moeders tragen slofgang.

Met moeite richt de jonge man zich nu op.

Door de langdurige, ongemakkelijke houding voelt hij zich als verstramd; ook klopt het nog in zijn hoofd, al is het niet meer zoo heftig. Maar 't gehoorde maakt hem ongevoelig voor lichaamskwelling. Als vanzelf komen hem de schoone woorden te binnen, die meester Rutger gisteravond voorlas: ‘Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen: Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn Toevlucht en mijn Burg! mijn God, op welken ik vertrouw. Want Hij zal u redden van den strik der vogelvangers.... U zal geen kwaad wedervaren, en geen plage zal uw tent naderen. Want Hij zal zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uwe wegen.’

O ja, denkt hij; dat is de hand van God, om 't zoo te zeggen, dat Hij mij juist die hoofdpijn gaf; anders, zal 'k maar zeggen, zou ik dat gesprek niet gehoord hebben. O zeker, Hij wil, of 't niet waar is! dat mijn goede meester en zijn vrienden geholpen worden. En ik, nietige oorworm, mag 't middel zijn.

‘Neen,’ fluistert hij na eenig nadenken; ‘ik mag niet gaan slapen, al sloeg daar binnen mijn knikker een Turksche trom; ik mòèt naar meester Occo, dat zeg ik en daar blijf ik bij; en 'k zal ze waarschuwen.’

Hij kleedt zich haastig aan en, na nog eens door de reet gegluurd en bemerkt te hebben, dat zijn moeder met den rozenkrans in de handen stil-ijverig aan 't prevelen is, sluipt hij als een dief zijn kamertje af. Gelukkig kan hij nu ongemerkt de ladder afklimmen en in 't achterhuis komen. Zich

drukkend tegen den grooten grendel, om het piepen te beletten, schuift hij dezen weg en opent stil-stil de deur. Dan verdwijnt hij als een schim in het duister van den nacht.

Een kwartier later keert hij terug en sluipt weer naar zijn kamertje.

‘Neen, moeder heeft niets bemerkt,’ mompelt hij, opnieuw door de reet naar beneden glurend, waar Wijntje nog in dezelfde houding neerzit. ‘Dat zal pater Boudewijn ook leelijk tegenvallen. - Kom, ik voel, dat nu mijn hoofdpijn wat minder is, en 't geklop in m'n bovenkamer is ook opgehouden: nu zal ik wel wat kunnen slapen, dat zeg ik.’

Hij buigt zijn knieën, drukt zijn hoofd in de gevouwen handen op den stoel voor zijn bed en prevelt in stilte zijn dank. Dan legt hij zich ter ruste.

Weldra is hij ingeslapen, maar nog prevelt hij in zijn droom:

‘Hij zal zijn engelen.... van u bevelen, dat....’

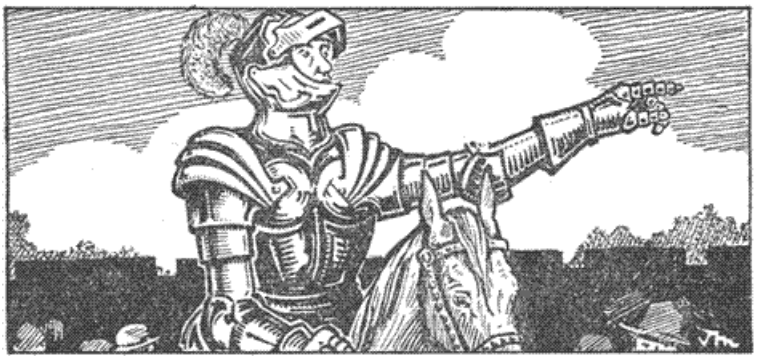

Hoofdstuk IX.
In den optocht.

‘Ah! daar heb je Cornelis!’

Met deze woorden wordt onze gezel in den ochtend van den volgenden dag door meester Rutger in diens huiskamer ontvangen. De huisvrouw is juist druk in de weer met het klaar zetten van het ontbijt, daarbij handig geholpen door een half volwassen dochter. Op den uitroep van den droogscheerder keeren beiden zich verrast om en staren den binnentredenden jongen man met vroolijke nieuwsgierigheid aan.

‘Kwaad nieuws, maat?’ vraagt de meester, als hij Cornelis eens goed heeft aangekeken en diens anders meestal van opgewektheid tintelende oogen, nu als afkeerig van elkaars nabijheid, zoover mogelijk naar de uiterste hoeken ziet gekeerd, of ze zich daar willen verbergen.

‘Daar ligt het!.... Fij!.... 't is zwaar, al zeg ik 't zelf!’

gromt Cornelis halfluid, terwijl hij een zwaar stuk ongevold laken op een stoel laat glijden. ‘Van meester Occo, meester. 'k Moest vragen, of u 't voor geld en goede woorden zoudt willen afwerken: de meester heeft het zoo druk, en dit stuk moet binnen drie dagen klaar zijn!’

Dan vervolgt hij, en zijn oogen komen weer een weinig naar voren en pogen in hun averechtschen stand het drietal guitig aan te zien:

‘Nieuws? O ja, maar niet kwaad, dat zeg ik, meester, hihi! Meester Occo heeft van morgen al heel wat laken geschoren, dat heeft hij, en goed ook, dat kan ik u verassureeren.’

Wat bedoel je daarmee, Cornelis?’ vraagt meester Rutger. ‘Zeg, is men.... heeft men....?’

‘Ja, meester,’ knikt de kleine man guitig; ‘ja, ziet u, zoo is het. We waren vanmorgen pas in den winkel aan 't werk, of daar had je 't, ziet u. Eerst kwam de schout naar ons werk kijken, toen pater Boudewijn, en toen een hopman met tien piekeniers, tien, ziet u, geen eentje minder. - “Dag, meester Occo,” zegt de schout. “Goeden morgen, heer schout,” zegt de meester. “Er zijn spionnen in uw huis,” zegt de schout. “Zoo,” zegt de meester, “en wie zegt dat?” “Pater Boudewijn hier,” zegt de schout. “Dan heeft de pater het mis,” zegt de meester. “Dat is niet waar!” roept de pater. “Ik weet het zeker: er zijn hier spionnen en gij zijt een ketter en een verrader van den Hertog!”

Ik dorst toen niet van mijn werk opkijken, want ik werd zoo rood als een brandend kooltje, al zeg ik het zelf, en was bang, dat de pater het zou merken, dat was ik.

“Breng die spionnen hier in den winkel, meester Occo,” zegt de schout, “of wij gaan uw huis doorzoeken.” “Dat kunt u gerust doen, heer schout,” zegt de meester, “er zijn bij mij geen spionnen.”

Nou was de pater in zijn nopjes. Hij lachte als een wildschut, die twee hazen tegelijk in hun bol treft. De schout beveelt: “Twee piekeniers op wacht in de hof, twee op straat, twee voor de deur; de anderen volgen ons.”

Tegelijk met den meester ging hij de huiskamer binnen. Pater Boudewijn liep hem op een kippedrafje na en struikelde toen nog over den dorpel.

“Hei, heer pater, u hoeft de vloer niet te kussen,” lachte de hopman.

De pater gromde van belang, dat zeg ik, maar liep alevel door. De hopman en de andere soldaten gingen ook naar binnen.

Na een poosje, daar had je ze weer terug. De pater en de schout keken, of ze getikt waren, dat deden ze.

“Nou, 't is wat moois,” zegt meester Occo. “'t Is wat moois, een eerzaam poorter zóó te behandelen. 'k Zou wel 's willen weten, waarmee ik dat verdiend heb! Bijlo! ik zal het er ook niet bij laten. 'k Zal de vroedschap van alles in kennis stellen. Fij! ben ik geen eerlijk man? Wat zullen de gildebroeders zeggen, als zij vernemen, dat een deken van het droogscheerdersgilde maar zoo behandeld wordt als een catijvige verrader!?”

Dat zei-die, en hij was spinboos.

Pater Boudewijn gromde, zal ik maar zoo zeggen, of-t-ie een beer was, die van den berenleider met de stok zoo'n por krijgt. De schout zei, dat-ie 't niet helpen kon; dat men hem voor vast verteld had, dat er spionnen waren, en dat-ie zijn plicht moest doen. Maar de meester bleef maar kwaad, dat deed-ie. Ik geloof, al zeg ik 't zelf, dat ze allemaal blij waren, toen ze weer goed en wel op straat stonden, ja, dat geloof ik, meester Rutger.

Wij stonden toen allemaal in den winkel te lachen, behalve de meester. Het volk op straat - want er kwam heel

gauw zoo iets van een relletje voor de deur - het volk op straat begreep er niets van en keek in 't eerst heel vreemd, maar lachte op 't laatst toch maar met ons mee, dat deed het, want lachen is erg aanstekelig, weet u. Hihi!'

Al heeft Cornelis' kleurig verhaal meester Rutger af en toe een glimlach afgeperst, toch staart hij op het eind hoofdschuddend voor zich uit en mompelt:

''t Is zeker, men begint het hier ook te meenen. Waren zij nu maar goed en wel buiten de stad.'

'Bedoelt u daar ons mee, waarde meester?' klinkt het opeens achter zijn rug.

'Ja, u beiden, vrienden,' antwoordt Rutger zich omkeerende naar Resius, die, gevolgd door Siebe, uit een zijvertrek naar binnentreedt. 'Zeker, want Cornelis is ons daar pasjes komen vertellen, hoe ze bij meester Occo vanmorgen het heele huis hebben doorzocht om jelui op te sporen. Gelukkig, - en zeker was het een genadige bestiering van Boven - dat hier onze Cornelis jelui gisteravond nog bijtijds kwam waarschuwen.'

Onderwijl loopt Siebe op Cornelis toe, die hem en Resius met blijkbare verwondering en welgevallen aanstaart, en zegt hartelijk:

'Dank je nog wel, Cornelis, voor wat je voor ons gedaan hebt. Maar hoe is 't nu thuis? Ze hebben vader en moeder toch geen overlast aangedaan, wel?'

'Hihi!' lacht de kleine gezel, hen met zijn wonderlijke oogjes van top tot teen opnemend. 'Hihi! zóó is 't goed, al zeg ik 't zelf! Ja, dat is goed, dat zeg ik. Laat nu pater Boudewijn maar komen; al kon-ie nog beter kijken dan onze cypersche kat, hij zou u toch niet in dit habijt herkennen, neen, dat zou-die niet, dat zeg ik maar.'

Nu, Cornelis heeft reden om zoo zijn verwondering te kennen te geven, want zoowel Resius als Siebe hebben zich

vermomd in de kleeding van een uitlandschen kramer, die meester Rutger nog dezen morgen bij een Joodschen uitdrager heeft gekocht. Bovendien hebben zij hun gezicht onkenbaar gemaakt door een valschen baard.

Als Cornelis op die wijze zijn verwondering heeft lucht gegeven, doet hij nog eens op zijn manier verslag van wat er dezen morgen in den winkel zijns meesters gebeurd is.

'De meester en de vrouw,' gaat hij voort, 'hebben mij zooeven in de huiskamer geroepen. Zij zeiden, dat ik u moest zeggen, dat alles wel is, en ik u en den leeraar van hen moest groeten, en dat zij hopen, dat de ontvluchting, zal ik maar zeggen, goed mag afloopen. Zij zullen voor u en den leeraar blijven bidden, zeiden ze, ja, dat zullen zij zeker doen, dat zeg ik. - Maar nu niet langer getalmd, geen avemarijtje, dat moeten we. De optocht is al een half uur geleden bij 't gildehuis begonnen.

Overal loopt het volk, ziet u. En nu zullen wij, al zeg ik 't zelf, wel seffens buiten de poort kunnen komen. En dan, zegt de meester, moet ik u en den leeraar brengen bij boer Teunissen aan den heiweg, dat weet u. Die heeft twee paarden klaar staan, daarvoor is gezorgd, begrijpt u? En dan is de pater opnieuw gefopt, dat zeg ik maar, hihi!'

'Cornelis heeft gelijk, vrienden,' zegt thans meester Rutger. ''t Zal nu de beste gelegenheid zijn om ongemerkt buiten de stad te komen, want met deze drukte zal men op een paar vreemdelingen minder acht slaan dan anders, al kijkt men in de laatste dagen, nu men bang is door de Bourgondische troepen overvallen te worden, nauwlettend toe op wat in- en uitgaat. Maar - eerst wat genuttigd.'

Aan die uitnoodiging wordt haastig voldaan, en weldra staat men voor vertrekken gereed.

Hartelijk is het afscheid, dat Siebe en Resius van den vromen droogscheerder en zijn gezin nemen.

‘De Heere moge u uitredden,’ voegt Rutger de vertrekkenden bemoedigend toe.

Even echter keert Siebe, die Cornelis en Resius reeds was voorgegaan, naar zijn gastheer terug en fluistert bewogen:

‘Zeg aan vader en moeder, dat zij niet moeten ophouden voor ons te bidden, en meteen, dat wij bij den graaf van Oost-Friesland alles zullen doen om vader in zijn eer te herstellen. Wilt ge? U kent immers vaders heele levensgeschiedenis?’

Zonder op antwoord te wachten, drukt hij meester Rutger nog eens geroerd de hand en snelt dan Resius en Cornelis achterna, die, reeds het achterhuis door, het nauwe, blinde steegje zijn ingetreden, dat zich aan de rechterzijde van Rutger's woning bevindt en naar de hoofdstraat voert.

De droogscheerder kijkt hen na, diep bewogen, en mompelt: ‘Wie had ooit kunnen denken, dat er in dien jongen nog zooveel hartelijkheid en liefde voor zijn ouders zou wonen; hoe onhartelijk en liefdeloos leek hij vroeger niet. Maar 't is waar: als Gods liefde het hart vervult, dan kan men niet koud en gevoelloos blijven, voor niemand, zelfs niet voor je vijanden.’

Intusschen is Siebe met zijn twee makkers in de hoofdstraat gekomen. Hier staan alle drie opeens te midden van het gedrang en de eigenaardige, joelende, opwekkende drukte, die een optocht kenmerken.

't Is hun niet mogelijk tegen deze volksmassa in te gaan, die hier wel juist het grootst schijnt. Na een paar vruchtelooze pogingen besluiten ze dan ook maar op de naaste stoepbank, vanwaar zij met nog andere, meer bedaarde, nieuwsgierigen zelfs een leuken kijk hebben op wat voorbijtrekt, een oogenblik te poozen.

Noch Resius noch Siebe behoeft Cornelis of iemand

anders lastig te vallen met het verzoek, hen op de hoogte te stellen, van wat er nu in Harderwijk omgaat, want ze zijn gisteravond reeds ingelicht; en al had men hen er van onkundig gelaten, ook dan nog zouden beiden op het eerste gezicht begrepen hebben, waartoe deze dwaze optocht gehouden wordt: een nieuwe gildebroeder wordt thans in het gilde opgenomen.

Gansch Harderwijk, behalve de wachthebbende soldaten, lijkt wel op de been om van deze vreemde, neen, ergerlijke, gewoonte mee te genieten.

Daar gaat een trommelslager voorop. Hij roffelt, alsof het kalfsvel stuk moet, en op de maat van zijn trommelslag gaat de menigte, die den optocht vergezelt, in den pas mee, terwijl zij af en toe een hartig volksliedje aanheft.

En achter den trommelslager stapt de gezel, die gisteren zijn proefstuk door den gilderaad zag goedgekeurd.

Maar hoe ziet de jonge man er uit!

Zijn medegildebroeders hebben hem dezen morgen eens mooi uitgedost; niet voor de grap, maar als een oud gebruik: zijn gansche lijf is met pik besmeerd, en bestrooid met kippenveeren.

Achter den nieuwen gildebroeder, die - zeker om zich nog meer het uitzien van een wildeman te geven - strijdlustig met een groote knots zwaait, gaat de vaandrig. Hij torst een langen stok, waaraan een roode vaan wappert. Dat is de banier. Een groote zilveren baarse of kuipersbijl is er opgeborduurd, ten teeken, dat de wildeman tot het kuipersgilde behoort.

Hem volgen in statigen pas de overlieden, allen in deftige mantels gehuld. De gildeknecht loopt naast hen, een zilveren plaat op de borst, een doornenroede met zilveren beslag in de hand.

Dan komen de gildebroeders.

‘Komt nu,’ wenkt Sieben, onrustig als hij is, de beide anderen toe, als de drukte een weinig afneemt.

Maar nog heeft het voortgaan groote moeilijkheid in, want de stoet heeft een langen nasleep.

‘Hierheen,’ raadt Cornelis, ‘hierheen.’

Hij heeft Siebe bij zijn mantel gevat en dringt met hem vooruit. Nauwelijks zijn ze evenwel enkele passen opgeschoten, of eensklaps klinkt een schrille, hooge stem, die eer van een vrouw dan een man afkomstig schijnt, onzen kleinen gezel als een donderslag bij helderen hemel in de ooren. Zij doet hem van schrik haast verlammen en een oogwenk als wezenloos om zich heen zien.

‘Pakt ze! pakt die, mannen! Spionnen! Ketters! Verraders!.... In naam der heilige Kerk en in naam van den Hertog, pakt ze!....’

't Is pater Boudewijn.

Na 't mislukken zijner pogingen, om Siebe en Resius dezen morgen gevangen te nemen, en daardoor meester Occo, wien hij zeer vijandig is, omdat deze hem kort geleden de deur heeft gewezen, van verraad te kunnen beschuldigen, heeft hij een tijdlang in geen al te best humeur rondgeloopen, en is onwillekeurig in den staart van den optocht verzeild geraakt. Daar heeft hij opeens den kleinen gezel met zijn twee makkers ontdekt, en dadelijk begrepen, wie die vreemdelingen moeten zijn. Vandaar zijn uitroep.

Dan, de meeste voorbijgangers, waaronder tientallen leerlingen der Latijnsche school, slaan er weinig of geen acht op, omdat zij onder al het gejoel en gedruisch den pater niet verstaan, of aan een grap denken, of al te nieuwsgierig zijn naar den wildeman, om zich door wat dan ook te laten ophouden. Slechts enkelen houden even stand.

Cornelis heeft zich intusschen van zijn eersten schrik hersteld.

‘Eerzame lieden, vrienden!’ roept hij, en, beraden nu,

kijken zijn loensche oogen zóó koddig in 't rond, dat sommigen al in den lach schieten. ‘Eerzame lieden!’ roept hij nog eens met stemverheffing. ‘Meester Rutger kan het getuigen, dat zeg ik!’

Meteen poogt hij voor Siebe en Resius baan te maken. Doch nu heeft de pater een paar handlangers aan zijn kant weten te krijgen, die hun den weg versperren.

‘Meester Rutger!’ smaalt pater Boudewijn. ‘Dat zal wel waar zijn! Dat is de grootste ketter uit heel Harderwijk en ook een verrader! Alle ketters zijn verraders!.... Mannen, neemt deze spionnen gevangen: de belooning zal groot zijn!’

Aangelokt door de hoop op belooning en begeerig om zich ijverige zonen der Kerk te betoonen, zijn er weldra meer, die op onze vrienden aandringen en zich van hen trachten meester te maken.

Voor Siebe en Resius wordt de toestand hachelijk.

‘Behandelt gij zóó eerzame vreemdelingen?!’ roept de tweede toornig. ‘Niemand rake ons aan, of de schout zal hem straks spreken. Laat ons door!’

Meteen poogt hij met behulp van Siebe door den kring zijner aanvallers heen te dringen.

't Gelukt evenwel niet: de overmacht is te groot.

Dan, waar zit Cornelis?

Hij is ongemerkt weggeslopen. Opeens, daar komt hij weer aanstormen, vergezeld door eenige gezellen, juist als Siebe en Resius voor de overmacht moeten bukken.

‘Laat los! laat los!’ krijscht hij uit alle macht.

En tegelijk springt de gezel met zijn makkers de benarde twee te hulp.

Wel worden Resius en Siebe thans weer losgelaten, niettegenstaande de verwoede uitvallen van pater Boudewijn, doch daarmee zijn ze nog niet het gevaar ontkomen. Want al dringen zij, geholpen door Cornelis en zijn vrienden,

langzamerhand vooruit, de pater met zijn makkers geven den kamp niet op, zeker in de verwachting, weldra versterking te zullen ontvangen.

Op 't onverwachtst grijpt een der aanvallers Resius bij den baard en - houdt dien tot aller verbazing in zijn hand.

‘Ziet ge 't nu?’ schreeuwt de pater triomfantelijk. ‘Is dat geen verrader!? Waartoe moest hij zich vermommen, als het pluis was! - Toe, mannen, staat bij! laat ze niet ontsnappen: er staat een groote prijs op hun leven!’

Het straatrumoer neemt in hevigheid toe. Die ver afstaan, weten echter niet eens, waarom het gaat.

Eensklaps komt een ruiterschaar aangaloppeeren: het hoefgetrappel dreunt op den ongeplaveiden weg; harnassen en wapentuig knarsen en kletteren.

‘De Hertog! De Hertog!’ schreeuwt men op verschillende plaatsen; en wild stuift de menigte in twee dichte drommen naar beide zijden der straat uiteen.

En ja, daar verschijnt hertog Karel van Gelre, gevolgd door enkele ridders en een twintigtal lansiers. Trotsch komt hij op zijn vurig Arabisch ros aandraven, in een met goud versierd stalen harnas, op zijn blinkenden helm zes wapperende pauweveeren, die in de morgenzon een mengeling van gloeiende kleuren en tinten vertoonen. Ja, 't is de Geldersche hertog, want niemand dan hij tooit zich met zoo'n glanzenden helmbos.

Een forschen ruk aan den teugel en - 's hertogen ros houdt brieschend te midden der volksmenigte stand. Verschrikt vliegt het naaste gepeupel uiteen.

Hertog Karel opent nu met een duw, waardoor zijn drift openbaar wordt, het vizier van zijn helm en ziet met een strengen, vragenden blik over de menigte heen, die nu weer van alle kanten komt opdringen en de gansche ruiterschaar insluit.

Plotseling houden nu de aanvallers van onze vrienden

af, èn uit verrassing vanwege de onverwachte verschijning der ongewone cavalcade, èn uit ontzag voor hun hoogen gebieder. Allen staren dezen onthutst aan, ook Siebe en Resius, die een oogenblik zelfs vergeten, dat hun leven nu in nòg grooter gevaar verkeert dan zoo pas.

'Wat wil....?' begint de hertog met schorre, gebiedende stem.

Maar - nu valt zijn oog toevallig op Resius, wiens gelaat den valschen baard mist, en, als vergetend wat hij wil vragen, staart hij op zijn beurt eerst met verbazing, dan met ongeveinsde ontzetting den Oost-Fries aan. Blijkbaar herkent hij dezen en herinnert zich eensklaps de woorden, die hem Resius in zijn paleis te Arnhem zoo onheilspellend heeft toegevoegd. En wellicht onbekend met de ontvluchting zijner gevangenen, die hij zeker reeds dood waande, denkt hij, bijgeloovig als hij is, met iets bovennatuurlijks te doen te hebben.

Resius heeft, evenals de naaste omstanders, de verrassing en den schrik van den hertog opgemerkt, en verkeert heelemaal niet in het onzekere, wat hiervan de oorzaak mag zijn. Èn van die verrassing, èn van de algemeene verbazing weet onze man handig gebruik te maken.

'Kom mee,' fluistert hij Siebe en Cornelis toe.

Fluks dringen zij nu door den drom van omstanders heen en zijn, nog voor men weet wat er gebeurt, uit het oog van pater Boudewijn en diens helpers verdwenen.

Maar hertog Karel heeft het opgemerkt, en plots is de bijgeloovige vrees bij hem verdwenen. Want uit de verrassing, welke hij ook op het gezicht van den Oost-Fries bespeurde, alsmede uit diens plotseling verdwijnen, is 't hem overduidelijk, dat hij hier met vleesch en bloed en wel met dien stoutmoedigen gevangene uit Arnhem te doen heeft. Een boosaardige trek komt zijn stoere trekken versomberen.

‘Grijpt dien spion!’ roept hij met gramme stem zijn gevolg, en de verzamelde menigte toe, terwijl hij met zijn gehandschoende rechterhand driftig den kant uitwijst, waarheen de drie vrienden ontsnapt zijn, meteen met zijn linkerhand krampachtig het gevest van zijn slagzwaard omklemmend.

Een groote opschudding volgt nu.

's Hertogen gevolg haast zich om aan het toornig uitgeroepen bevel te voldoen. Maar waar is de spion?

En de menigte?

Ook zij begrijpt niet, wien de hertog onder hen bedoelt.

Alleen pater Boudewijn snapt het. Helaas! als hij naar de plaats kijkt, waar zoo juist nog de vreemdelingen stonden, ziet hij zijn buit verdwenen.

‘Waar is de spion? Waar?’ roept en schreeuwt men in 't rond.

Men dringt en woelt. De een wil hierheen, de ander een tegenovergestelde zijde, maar, wijl de meeste aanwezigen ook thans nog niet weten, wat er eigenlijk aan de hand is, wordt de verwarring steeds grooter en is er van vervolgen in de eerste oogenblikken geen sprake.

Karels toorn kent geen grenzen. Zijn paard steigert door den geweldigen druk van zijn knieën en de vlijmende sporenprikken. En woest dringt hij, niets en niemand ontziende, door de terugwijkende volksmassa heen. Maar het gehate en hem zulk een magische vrees aanjagend, gezicht ontdekt hij nergens meer.

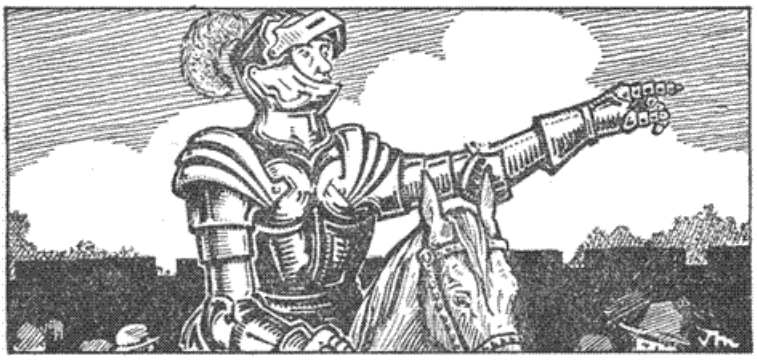

Hoofdstuk X.
De twee broeders.

Terwijl rumoer en verwarring nog aanhouden, bevinden de drie vrienden zich weldra buiten gevaar. Aldoor voort-scharrelend in het uiterste van den drom nieuwsgierigen, begrijpen ze terstond aan het verward geschreeuw en gejoel, dat hun verdwijning is opgemerkt. Daarom haasten zij zich des te meer.

Gelukkig staan ze opeens voor een nauwe steeg. Deze biedt hun de eerste redding. IJlings schuiven zij het gangetje in en rennen het dan in één adem door, tot waar het uitkomt op een tuin, die slechts door een ijle heg, waartegen zich pronkboonen opslingeren, afgesloten is.

‘Nu zullen z' ons niet vinden...., dat zeg ik!’ brengt Cornelis er hijgend uit. ‘Hierheen - ik ken den weg - dat doe ik I’

Meteen maakt hij een opening in de heg en dringt er door den naasten tuin in.

‘Er door!.... gauw!’

Resius en Siebe zien er eerst wel wat tegen op, om eens anders eigendom als inbrekers te schenden, maar geven toch, na korte besluiteloosheid, aan Cornelis' vernieuwde aansporing gehoor, wel begrijpend, dat zij zich thans geheel aan de leiding van den kleinen gezel moeten toever-trouwen, willen zij niet in 's vijands handen vallen.

Ternauwernood zijn zij evenwel den hof binnengedrongen en poogt Cornelis met voorbeeldige handigheid de opening in de heg, zoo goed en kwaad als hij het vermag, weder te sluiten, of onze gezel ziet tot zijn niet geringen schrik op korten afstand in de steeg een wonderlijk ventje als een wervelwind komen aanstuiven.

‘O! daar zijn ze!’ fluistert hij angstig de anderen toe. ‘Voort - rechtuit - dan dwars....’

Maar nauwelijks is men enkele schreden ver en wil men een andere boonenheg doordringen, om zoodoende in den naasten tuin aan den vervolger te ontsnappen, of deze laatste is eveneens reeds naar het voorbeeld zijner voor-gangers den hof binnengedrongen en roept al hijgend op gesmoorden toon:

‘Hei! - hola!.... Zeg.... groot haest is dicwijl onspoed!.... Hei!....’

Èn de klank van die stem èn de vreemde lach, waarvan deze woorden vergezeld gaan, doen Siebe en Resius, die reeds op 't punt staan om Cornelis in den anderen tuin te volgen, verrast omzien.

‘De nar!’ roepen beiden tegelijk vol verbazing, luider dan voor hun hachelijken toestand gewenscht is.

Inderdaad, deze is het. Al mist hij op dit oogenblik zijn narrenkap, toch is het manneke gemakkelijk te herkennen. Hij was door den hertog, toen deze zich gisteren in het kasteel van een zijner getrouwe edellieden op de Veluwe

ophield, plotseling ontboden en daarop met zijn heer meegegaan, om, na een kort verblijf binnen de poorten van Harderwijk, met dezen naar Arnhem terug te keeren. Hij heeft zich in 't gevolg van den hertog bevonden, toen deze zoo pas in den menschendrom Resius ontdekte. Ook hij zag Resius, hoorde het geroep van ‘spion’ en begreep terstond alles. Vlug en stil als een eekhoorntje liet hij zich van zijn paard glijden, en ging de vluchtelingen na, zonder zich om zijn rijdier te bekommeren. Zijn narrenkap trok hij van zijn hoofd, ten einde minder opzien te verwekken, en stopte die haastig in zijn buis. Wat geen ander had opgemerkt, dat was hem niet ontgaan: het verdwijnen van de vluchtelingen in de steeg.

‘Wat wilt ge van ons, goede vriend?’ vraagt Resius haastig. ‘Ge wilt ons toch niet....?’

Zijn geheele gezicht glanslachend nadert het wonderlijke manneke en neuriet:

> Egidius, waer bestu bleven?
> Mi lanct na di, gheselle mijn;
> Du coors die doot, du liets mi tleven,
> Dat was gheselscap goet ende fijn,
> Het sceen, dat moeste ghesceiden sijn.

En dan ziende, hoe de drie een oogenblik dralen, vervolgt hij tot Cornelis:

‘Voort, Ridder van 't drievoudig Verstand, en breng ons naar de hal van uw vaderlijk roofslot. Wijsheid zoekt wijsheid. Vooruit!’

Al maken deze woorden geen der anderen een weinig wijzer omtrent de bedoeling van den hofnar, toch begrijpen Resius en Siebe zeer goed, dat het manneke, 't welk reeds zooveel waagde om hen uit hun kerker te verlossen, ook nu te goeder trouw is. De eerste geeft dan ook aan Cornelis een teeken, en zonder spreken gaat het weder voort

door een paar tuinen van verschillende poorters, door wie heden ter oorzake van den optocht geen enkele hinderpaal in den weg wordt gelegd. En de nar volgt hen met groote maaipassen, terwijl hij aldoor glimlachend den leider van dezen vreemdsoortigen optocht, Cornelis, in al zijn bewegingen gadeslaat, en neuriet maar aanhoudend de twee versregels, meteen oolijk knipoogend:

> Egidius, waer bestu bleven?
> Mi lanct na di, gheselle mijn.

Weldra verlaat Cornelis het verboden terrein. Men is nu bij de stadswallen gekomen. Hier kronkelt een weinig bezocht beukenlaantje, waarin thans geen enkele wandelaar te zien is.

De kleine gezel toeft een oogenblik, nu hij ziet, dat de potsierlijke man hen overal heen schijnt te willen volgen. Hij vindt het vreemd en verdacht, en toch - als de nar hem al naderend zoo koddig toelacht, vergeet hij een wijle den ernst van het oogenblik, en, eer hij 't zelf weet, heeft hij den lach van 't vreemde sinjeurtje, dat hem - hij weet niet waardoor - zoo bekend voorkomt, beantwoord.

Resius maakt van dit poozen gebruik om Cornelis' hand te drukken en zegt:

‘Wij danken je, Cornelis, dat je ons zoo ver hebt voort-geholpen; maar - hoe komen we nu de stad uit?’

Ja, dat weet deze heelemaal niet, en Siebe al evenmin.

‘Kom, neef Ridder,’ komt de nar schalks lachend tusschenbeide; ‘voer ons eerst in de hal van uw burcht; als die ten minste nabij is, en we zullen verder als wijzen beraadslagen. Vooruit!’

Cornelis kijkt den nar verwonderd aan. Dat mannetje denkt en wil handelen voor ons allen, denkt hij.

‘Goed dan. Maar - moet u - ook mee?.... 'k Weet niet, al zeg ik 't zelf, of moeder....’

‘Fij, Ridder van het drievoudig Verstand,’ zegt de nar op quasi-gebelgden toorn, wel begrijpend, dat de laatste woorden van Cornelis hèm gelden, al zijn de oogen van den kleinen gezel wegens hun afwijkenden stand geheel van hem afgekeerd. ‘Fij! wilt ge de wijsheid niet onder uw adellijk dak laten overnachten? - Ik ben ook een edelman, ja, de neef van hertog Karel zonder Baard en daarom zeker niet aan uw hooggeboren moeder onbekend. Allo, bij St-Christophorus! Vooruit!’

‘Laat hem, Cornelis,’ zegt Siebe nu, ‘als je ons in het huis van je moeder durft brengen, behoef je ook niet voor deze vriend te vreezen.’

‘Ik begrijp het niet, al zeg ik 't zelf,’ bromt onze gezel, nog meer door den vreemden toon en de hoogdravende woorden van den vreemde in de war gebracht. ‘Maar, - komaan dan.’

Weldra is nu Wijntje's woning bereikt, waarvan de achterdeur gelukkig niet gesloten blijkt. Zoo stil mogelijk geleidt Cornelis hierop de anderen naar zijn dakkamertje, ten einde hen daar tijdelijk te verbergen. 't Ontgaat evenwel zijn aandacht, dat de nar in een hoek van de schuur achterblijft. Ook Siebe en Resius merken het in 't eerst niet op.

Doch, hoe behoedzaam de beklimming van het kippen-laddertje naarboven ook plaats heeft, toch heeft het iemands opmerkzaamheid getrokken. Moeder Wijntje nl., die, terwijl in gansch Harderwijk, om zoo te spreken, geen vrouw bij het spinnewiel bleef, nu er zoo iets eigenaardigs als de beschreven gildenoptocht plaats vond, moeder Wijntje was alleen thuis gebleven en prevelde ijverig haar gebeden voor 't zieleheil van Cornelis, terwijl ze, als werktuiglijk de kralen van haar rozenkrans door haar verschrompelde vingers liet glijden. Zij is evenwel niet zoozeer in haar geestelijke werkzaamheid verdiept, dat zij het ongewone

geschuifel en gefluister niet opmerkt. En in de vaste meening, dat Cornelis zich nog in de werkplaats van zijn meester bevindt, denkt zij terstond aan dieven.

Moedig is ze, moeder Wijntje, dat is buiten kijf. Ze staat onmiddellijk op en begeeft zich in 't achterhuis.

Daar hoort ze heel duidelijk Cornelis, stem.

Wat moet haar jongen thans boven doen? En wie heeft hij bij zich?

Om antwoord op die vragen te zoeken, klimt ook zij vlug de ladder op.

'Maar, jongen, wat doe je nu hier en wie heb je bij je?' roept ze luide, als ze voor de ingang van het dakkamertje staat en haar zoon opmerkt, die zoo druk met een tweetal vreemden redeneert, dat hij haar nadering niet eens heeft opgemerkt.

Als de drie fluisteraars haar half verschrikt aanstaren, en zij in twee gezichten kijkt, die haar geheel onbekend zijn, krijgt ze plotseling argwaan. Haar gelaat teekent eerst schrik, daarna afkeer.

'Bij alle Heiligen! wie zijn dat, Cornelis?!.... Zijn dat de ketters, zeg?' schreeuwt ze op krijschenden toon.

'Roep toch niet zoo hard, moeder,' vermaant Cornelis zacht. 'Gij zult ons nog verraden, dat zeg ik.'

'Kom aan; dus is het toch waar, ondankbare jongen!' gaat ze op jammerenden toon voort. 'Doe je me ook dàt verdriet nog aan?' - En dan nijdig en bits: 'Maar - ik zal 't er niet bij laten! 'k zal naar pater Boudewijn gaan en zeggen, waar de spionnen en verraders zijn, die hij overal zoekt!'

Thans keert Resius zich tot de vrouw en spreekt overredend:

'Uw zoon heeft een menschlievende daad verricht, vrouwtje. Wij zijn geen spionnen, noch verraders; die beschuldiging is valsch. Laat ons hier maar een kort poosje schuilen en de Heere

zal 'tu loonen. Bedenk wat in de Proverbia[1)] geschreven staat: “Smeed geen kwaad tegen uwen naaste, aangezien hij met vertrouwen bij u woont,” en: “een goedertieren mensch doet zijn ziel wèl, maar die wreed is, beroert zijn vleesch.” Uw zoon....’

‘Bij St-Peter! nog een kettersche preek in m'n huis op den koop toe,’ valt Wijntje, den spreker ontzet aanziende, in de rede, terwijl zij haastig een kruis slaat, als wil ze hierdoor haar hart, door 't aanhooren van een ketterij besmet, zuiveren. ‘Welzeker, ik zal ketters in m'n huis bergen!’ dus vervolgt ze, steeds radder van tong. ‘Je denkt me bang te maken voor m'n jongen, niet waar? Maar voor hèm behoef ik niet te vreezen, als ik jullie aanklaag. Maakt nu maar gauw, dat ge van hier komt, of ik roep subiet om hulp.’

't Baat niet, of Cornelis al bidt en smeekt, en haar onder 't oog brengt, dat ook *zijn* leven in gevaar verkeert; hij, die anders alles van haar kan gedaan krijgen, schijnt niets meer op zijn moeder te vermogen.

En Resius en Siebe?

De eerste blijft kalm, want hij gevoelt zich, trots allerlei gevaren, veilig in Gods hand. Een geheimzinnige stem schijnt hem in zijn hart toe te fluisteren: ‘Vrees niet; wees niet wankelmoedig, want ik ben met u, ook ondersteun ik u.’ Dat is de taal van den Vader tot zijn vertrouwend kind.

Wat Siebe betreft, zijn geloof wordt nogmaals op een zware proef gesteld; zijn hart beeft van angst en kommer. Ach, zoo men hem thans gevangen neemt, dan is 't uit met de hoop, die hij zich in de laatste dagen heeft voorgespiegeld. Dan kan hij zijn ouders niet meer gelukkig maken. Dan kan hij niets meer doen om zijn goeden vader in zijn eer te herstellen. Dan zal.... ‘Ach, moet op aarde dan altijd het booze zegevieren?’ zucht hij.

1) De Spreuken.

Resius ziet zijn kommer en fluistert hem bemoedigend toe: ‘In zes benauwdheden zal Hij u verlossen, en in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren.’

't Is als een profetie.

Nog is Wijntje's scherpe tong ijverig in de weer, als het eensklaps half zingend, half sprekend uit het achterhuis naar boven opklinkt:

> Moeder,’ seyt hi, ‘moeder,
> Die waerheit sal ic u saghen.
> Nie langher can myn herte.
> Meer sceiden pine draghen.
> Het is Hillebrant die cleyne
> Die lieve sone dijn.
> Nu neemt hem in uwen armen
> Ende heet hem willecom sijn.

‘Crimineele!’ roept Wijntje plotseling uit, haar venijnig schelden en razen stakend. Haar gezicht spreekt van schrik en verbazing; ze wankelt op haar knikkende knieën, terwijl ze zich plotseling omwendt.

Maar reeds is de zanger blijkbaar ook vlug de kippen-ladder opgeklauterd, en nu staart de verbaasde weduwe in het guitige gelaat van den hofnar.

‘Bon matin, moeder! - Fij, heb ik u zoo'n angst aangejaagd? Kom ik zoo ongelegen na een hortje tijd van dertien winters? - Eilacy, mij arme, die de heele wereld heb rondgezworven als een verlaten halve wees!’

Hoe gevoelig schijnbaar deze woorden, op een half verwijtenden, half zuchtenden toon geuit, ook mogen lijken, toch zijn zij niet in overeenstemming met den oolijken blik en den ietwat spottenden trek om den breeden mond van den spreker.

‘Ach!.... ben jij 't Ogeüs....? Maar.... wat kom jij

hier doen?’.... stottert de vrouw, thans een weinig van haar verbazing bekomen.

‘Haha!’ lacht de nar. ‘Een mooie welkomstgroet, signora Madre! Haha! wat ik kom doen, vraagt u? - u een goeden raad geven en deze zotten hier mijn diepe wijsheid en macht toonen; want u moet weten: ik heb een wichelroede gevonden, die meer waard is dan het oudste tooverboek van meester Pomposioni in het wijdvermaarde Granada. Habeo igitur hunc....’

Hier wordt het manneke in zijn woordenvloed gestuit en wel door Cornelis. Deze was reeds wonderlijk te moede, toen hij den nar voor 't eerst zag en hoorde praten. Thans, bij het gesprek tusschen dezen en zijn moeder, gaat hem eensklaps een licht op. Hij vliegt met een van vreugde glanzend gezicht op den nar toe, slaat de armen om diens hals en juicht:

‘O, ben jij 't, broer Ogeüs!? - Ja, dat dacht ik al, al zeg ik 't zelf! Ik herken je, ja, dat doe ik! - Zeg, ben je 't zeker? - Ja, ja, dat moet wel, dat zeg ik - Waar ben je zoo lang geweest? Moeder zei: je was dood; dat zei ze. En nu ben je toch niet dood, hé? - Je bent nog m'n beste broer, hoor, al zeg ik 't zelf! - O, nu weet ik 't weer: 't was in Amsterdam; 's avonds kwam je bij m'n bed en zei: “Goeien nacht, Kees, beste jongen,” en toen ging je weg, en je kwam dien nacht niet in ons kamertje slapen zooals anders. 's Morgens was je voorgoed weg, dat was je. 'k Zocht je overal. Vader was boos en moeder ook. En ik huilde maar, al zeg ik 't zelf. En een poosje later zei moeder: “Ogeüs is dood.” Toen huilde ik nog meer en....’

‘Hoû toch op, Kees, malle kwant,’ zegt de nar lachend, en maakt zich uit de omarming van zijn broer los. ‘Is me dat een redeneeren! Bij den baard van neef Karel, jij hebt

ook gele gal, en daar ben ik wat blij om; jij bent eigenlijk nog meer voor zot in de wieg gelegd dan ik, daar kun je op aan. Want wijs ben je niet, anders zou je niet zoo'n drukte maken nu, en wel bedenken, dat jij en je vrienden in gevaar verkeeren. Ja, jij ook, want jij hebt hen geholpen, dat hebben er meer gezien dan ik. Want je moet niet denken, dat ik je eerst in dien tuin tusschen de pronkers zag, neen, reeds op straat, en herkennen deed ik je ook, want ik heb betere oogen dan jij. En waarlijk, jij bent in die dertien jaar niet veel veranderd, althans niet veel grooter geworden.

Maar, kom aan, beter onbegonnen dan ongeëind, zegt het spreekwoord, en daar ik wel zie, dat zonder mij hier alles misloopt en m'n gele gal mij dwingt ketters en alle dwaze menschen met gele gal gelijk jij er een bent, Kees, wanneer ze in nood zijn, hulp te brengen, moet ik mij terstond aan 't werk zetten. Blijf jullie drieën hier zoolang rustig zitten.'

En zich dan tot zijn stiefmoeder wendend vervolgt hij:

'Mag ik je even alleen spreken, moeder? Dan zult ge spoedig begrijpen, dat m'n raad nog al verstandig is.'

Bij deze laatste woorden kijkt de nar Wijntje zóó wonderlijk aan, dat deze er een weinig door van haar stuk raakt en tot verwondering der anderen zonder spreken gewillig met Ogeüs de ladder afdaalt.

Siebe, die thans door de tusschenkomst van den nar, in wien hij en Resius wegens zijn vroegere hulp veel vertrouwen stellen, zijn hoop ziet terugkeeren, en het den Oost-Fries heden moet toestemmen, dat de Heere kan redden uit elken nood en nimmer de zijnen vergeet, Siebe is nieuwsgierig geworden, en wil meer van den vreemden nar weten. Wat hij evenwel van Cornelis hoort, is slechts dit: Ogeüs is zijn halfbroeder en ongeveer zeventien jaar ouder dan hij. Noch zijn vader, noch Cornelis' moeder mocht

hem lijden. ‘En toch was-t-ie altijd zoo grappig en goed,’ besluit onze gezel; ‘ik weet waarlijk niet, waarom andere menschen niet evenveel van hem hielden als ik, dat zeg ik.’

Nauwelijks is deze mededeeling gedaan, of de nar komt alleen haastig de ladder opklauteren.

‘Hihi!’ lacht hij smakelijk. ‘Moeder heeft toch den wijzen raad van haar oudsten zoon aangenomen! Hihi! ik wist het ook wel, dat ik haar zwarte gal kon veranderen. - Luistert nu: wij blijven met ons vieren tot de schemering hier. Mocht men ons komen zoeken, dan zal moeder wel van onze schuilplaats zwijgen. Verder nog dit: vóór den donker moeten hier zijn: drie oude of nieuwe helmen, drie vuurroeren en een gelijk aantal groote mantels. Is alles op tijd in orde, dan neem ik op mij, jullie drieën van avond ongedeerd buiten de stad te brengen. Want je zult toch wel begrepen hebben, broer Kees, dat jij ook een poosje van moeder weg moet; anders mocht jou de beul nog 's iets in 't oor fluisteren, wat je stellig liever niet zou willen hooren, mijn kleine kameraad. Je riekt ook al naar de mutsaard.’

Na deze toespraak zet hij zich in een gemakkelijke houding op een bankje neer en kijkt den een na den ander genoeglijk lachend aan.

Even na het intreden van de avondschemering stappen een viertal personen uit Wijntje's woning naar buiten, drie hunner gedekt met een helm, voorzien van een vuurroer en gehuld in lange mantels. Ze loopen zwijgend en haastig voort, alsof zij bang zijn, dat hun kleeding bederven zal, want een dichte zomerregen stort plassend uit de donkere lucht neer.

Even na hen komt nòg een donkere gedaante de woning uit: 't is Wijntje.

Wat heeft die dezen dag al niet uitgestaan en wat lijdt ze nog! Men heeft haar doen inzien, dat het niet geraden zou zijn noch voor haar zelve, noch voor haar zoon, Resius en Siebe te verraden; dat haar eigen jongen ook onder verdenking van verraad ligt en daarom de stad een tijdlang moet verlaten. En dit laatste heeft ze eindelijk na veel weifelen goedgekeurd, want van Cornelis scheiden kan ze haast niet. Maar toch, ze heeft zich goed gehouden, toen haar jongen met die afvallige ketters en dien gehaten stiefzoon meetrok: ze heeft niet eens geweend, hoewel 't in haar keel zoo raar begon te kriebelen. Ze wou sterk zijn, sterk tegenover die anderen vooral.

Ze wil evenwel haar jongen zoo lang mogelijk nagaan, al weet hij 't niet. Ze kan hem op een afstand volgen tot aan de poort. Neen, haar Cornelis weet nog niet half, hoe ze hem liefheeft! Kon ze hem maar overal, ook buiten de stad, volgen! Maar dat wilden die anderen niet. Toen zij 't voorstelde, hadden ze 't dadelijk afgekitst. Bang zeker voor haar, voor verraad.

Stil, de huive ver naar voren getrokken, volgt zij 't viertal op eenigen afstand in den neerplassenden regen. Ze bekommert er zich heelemaal niet om, dat ze drijfnat wordt, zij, anders als haar poes voor een drupje regen bang.

Kijk, daar zijn ze bij de poort.

Behoedzaam sluipt ze langs den donkeren stadsmuur al dichter en dichter bij.

Daar hoort ze de schorre stem van den poortwachter en het wapengekletter van enkele wachthebbende soldaten. Ook de stem van Ogeüs. Ze kan alles heel duidelijk hooren, alles; ook wat ze zeggen. ‘Ik ben de nar van de Hertog,’ roept hij, die onuitstaanbare stiefzoon; ‘en was met drie dienst-knechten hier achtergebleven om naar de twee gevluchte spionnen te zoeken. Laat ons direct de stad uit: wij moeten

ons zoo gauw mogelijk bij onzen heer voegen: zóó luidt zijn bevel.'

Nog hoort zij over en weer wat vragen en antwoorden. Ten laatste schijnt men aan de woorden van den nar geloof te slaan; ten minste, de poort gaat knarsend open en de valbrug valt met luid kettinggerammel neer.

Daar gaat haar jongen!

'Cornelis! Cornelis!' kermt ze met heesche stem.

Maar heur geroep gaat verloren in 't geruisch van de neerplassende regendruppels en het schurend en knarsend gedruisch der toesmakkende stadspoort en - zij staat daar gansch alleen in de stilte van het late avonduur, alleen met haar smart.

Om de kwade gevolgen, die het verraden der twee ketters na zich sleept, wenschte zij wel alles ongedaan te kunnen maken; berouw over die daad als over een bedreven kwaad heeft zij niet. Te meer niet, omdat die gehate familie Van Emden nu immers ook zooveel moet doorstaan. Want heden middag heeft zij nog voor zeker hooren vertellen, dat de Hertog zoo boos was over de ontvluchting der beide ketters, die tevens verraders moeten wezen, dat hij er gemakkelijk door pater Boudewijn toe gebracht is, om den vader van een hunner - en dat is juist die Occo van Emden - in den stadstoren gevangen te zetten. Ja, hierin heeft zij zich een oogenblik verblijd uit - wraakzucht.

Maar thans, thans is zij geheel van eigen kommer en verdriet vervuld. Met loome stappen keert ze, soms wankelend als een dronkaard, naar heur eenzame woning terug.

Ach, wat gevoelt ze zich nu verlaten! wat kwellen haar zorgen, onrust, vrees! Als zij, naar gewoonte de wekelijksche biecht zal gaan doen, hoe dan te handelen? Verzwijgen, dat ze ketters en spionnen heeft geherbergd? Maar dat verzwijgen is een groote zonde, zegt de pater. Dus alles bekennen? Maar dan verraadt ze ook haar jongen!

Ach! - Wanhopig zet ze zich in den ruwen leunstoel bij de tafel neer, waarop nog een stukske ongelkaars op den koperen kandelaar met een grooten ‘dief’ rossig staat te gloeien. Ze vergeet te snuiten, zij, anders zoo ìn-zuinig. Met zenuwachtige haast neemt ze haar rozenkrans op, om troost te zoeken in 't afraffelen van paternosters en avemaria's. Maar neen, ze kàn heden niet bidden, altijd maar staat heur jongen haar voor oogen, en ze vindt geen troost, geen enkelen, niets! Ook de Heiligen laten de arme heelemaal in den steek.

Zuchtend en steunend buigt ze zich, 't gelaat door beide handen bedekt, over de tafel heen, en onder snikken vallen eindelijk haar brandende oogleden dicht. God heeft haar den tijdelijken trooster in lijden gezonden: den slaap.

Eindelijk - flap! - de kaars dooft uit. Een smeulend puntje aan den ‘dief’ geeft nog even een spiralend walmpje te zien.

Dan is het pikdonker in 't kleine vertrekje.

Hoofdstuk XI.
Harderwijk belegerd.

Hattem is ten laatste, zooals te vreezen was, voor de krijgsmacht van Karel V, den jongen erfvijand van Gelres hertog, bezweken. Het overwinnende leger is daarop terstond naar Elburg opgetrokken, ten einde ook deze veste aan hertog Karel te ontrukken, hetgeen naar ieders berekening zonder veel moeite zal geschieden, want het stadje bevindt zich in slechten staat van tegenweer.

Anders dan in Elburg heeft men in Harderwijk gehandeld. Toen men hier vernam, dat 's Keizers troepen de Gelderschen uit Friesland en Overijsel hadden verdreven, en daarop den strijd op Geldersch grondgebied kwamen overbrengen, heeft de magistraat der stad besloten, zich tot een kloeke ontvangst van den vijand voor te bereiden, wel inziende, dat Harderwijk geenszins een vijandelijke insluiting zal ontgaan. Reeds in Mei is hij begonnen aan dit

besluit gevolg te geven en wel in overleg met den bevelhebber der bezetting, Bruin van der Schuren. Men heeft ijverig gewerkt om de muren en rondeelen krachtig te versterken. Ook heeft men de poorters gewapend, opdat zij in geval van nood de bezettingstroepen kunnen bijstaan. Bovendien vroeg men bijtijds den hertog om een groote hoeveelheid munitie. Deze heeft aan dit verzoek willig voldaan, want aan het bezit van Harderwijk, deze rijke, bloeiende handels-stad en havenplaats aan de Zuiderzee, is hem veel gelegen. In eigen persoon heeft hij zelfs, zooals uit het vorige hoofdstuk bleek, de stad bezocht, ten einde alles in oogenschouw te nemen, wat op de versterking der veste betrekking heeft, en bij die gelegenheid magistraat en krijgslieden tot het bieden van krachtigen tegenstand aangespoord.

En Elburg is weldra eveneens gevallen.

Thans ligt Harderwijk aan de beurt.

Reeds den 17en Juni komt de voorhoede van het Oosten-rijksche leger voor de stad, en welhaast wordt de belegering begonnen, want de twee bevelhebbers der keizerlijke troepen, Schenk en Floris van Egmond - de laatste in de wandeling Floortje Dunbier geheeten ter oorzake van den slechten staat zijner geldmiddelen - hebben tevergeefs in naam des Keizers de stad doen opeischen. Door de belegeraars worden nu de omwonende boeren en visschers geprest, om rondom de stad schansen op te werpen en zoogenaamde tuinenburgen[1)] aan te leggen.

Te gelijker tijd wordt een groot aantal stukken geschut, deels van den zeekant, aangevoerd, en voor het meerendeel aan het strand op platboômde vaartuigen opgesteld. De haven, waar hertog Karel vroeger talrijke vloten uitrustte, die onder aanvoering van den ruwen, maar dapperen

1) Een dubbele rij overeind staande horden en vlechtwerk van wilgenhout, waarvan de tusschenruimte met aarde werd aangevuld.

zeeschuimer Grooten Pier, de schrik der Hollanders waren, krioelt thans van vijandelijke schepen.

Als men op deze wijze alles tot den aanval in gereedheid heeft gebracht, neemt het donderen der kartouwen van vier zijden een begin.

Zeker, reeds meermalen heeft de ingesloten veste, o.a. in 't jaar 1371, een belegering moeten doorstaan; want de regeering der hertogen, in 't bijzonder van Karel, bracht het arme Gelderland in voortdurende oorlogen; maar van een belegering als deze hebben de Harderwijkers toch niet gedroomd. Bijna een etmaal achtereen vliegen de zware kogels in grooten getale tegen de muren en rondeelen, en schieten bres op bres, die door de krijgslieden en de gewapende poorters wel met groote moeite en opoffering van vele menschenlevens, zoo goed en kwaad als men het vermag, worden toegemuurd, maar bij een bestorming niettemin den aanvallers een goede gelegenheid blijven aanbieden, om de vesting binnen te dringen.

En de kogels, die over de muren en wallen heensnuiven, vallen als zoovele nijdige woestaards in de arme stad, vernielen den artistieken gevel van menig oud gebouw, veranderen zelfs hier en daar een vredig huisje in een waren puinhoop of stichten, als ze gloeiend zijn, hier en daar brand.

Velen poorters slaat onder dit alles de schrik om het hart, en menig kruis wordt in dezen hachelijken tijd geslagen, maar ook, van den kant der Lutheranen, menige verzuchting en stille bede ten Hemel opgezonden, dat het Gode moge behagen uitkomst te geven en dezen heilloozen strijd te doen ophouden.

Het is juist op den tweeden dag der belegering, dat vrouw Anna van Emden aanstalten maakt om uit te gaan.

't Is een kloeke vrouw van een kleine vijftig jaar; blozend

en vriendelijk van gezicht; een vrouw, ferm en cordaat; echt een van Germaanschen stempel.

Terwijl ze daar de groote huive opzet, is het duidelijk op haar gelaat te lezen, dat ze onder een druk verkeert.

De vroolijke tinteling in haar oogen, die anders haar blik zoo innemend maakt, is verdwenen.

Vrouw Anna lijdt zooals zij nog nooit heeft geleden: angst en bekommering vervullen haar hart.

Was er voor enkele dagen onverwachte vreugde over haar gekomen bij Siebes komst, nu niet meer als monnik, doch als aanhanger van de ‘nieuwe leer’ en geloovig Christen, zoodat zij als een andere Monica haar gebeden zag verhoord voor de bekeering van haar jongen, hoe spoedig was die vreugde weer weggevlogen!

Eerst die vlucht van Siebe, ze weet niet waarheen en met welke gevolgen. Toen, op dienzelfden dag, haar man door den schout weggehaald en als een heuler met spionnen en verraders op last van den hertog beboet voor 5000 Emder guldens, en, daar hij niet bij machte was de zware boete te voldoen, in den stadstoren gevangen gezet, voor wie weet hoelang.

Ach, dat is te veel geweest, zoo opeens, voor de krachtige vrouw, die haar man altijd in zijn stil verdriet wegens zijn verbanning uit het vaderland en om de vlek, die op zijn naam kleeft, met haar blijmoedigheid en innige godsvrucht heeft getroost en opgebeurd. Gelukkig staat men 't haar nog toe, Occo in de gevangenis te bezoeken. Reeds tweemaal heeft zij van deze vergunning gebruik gemaakt. Wel kromp haar hart ineen, toen zij hem daar zoo ontmoedigd en verslagen als een boosdoener op de steenen bank van 't gevangenhok vond zitten, doch ze heeft zich flink gehouden. Ze heeft de tranen teruggeperst en met troostende woorden haar Occo pogen op te wekken, hem wijzend op Gods almacht

en genade, ook nu weer zoo duidelijk aan het licht gekomen in de toebrenging van hun jongen tot de gemeente, die zalig wordt. En komend om te troosten, vond zij in eigen woorden zelve ook opbeuring en troost.

Thans is zij weer gereed om naar hem toe te gaan.

'Zal ik meegaan, vrouw Van Emden?' vraagt Stijntje, het lieve, blonde dochtertje van meester Rutger, dat, zoolang de belegering mag duren, bij de zwaar beproefde vrouw in huis is.

'Maar, Stijntje, zou je niet liever thuis blijven, kind? Hoor je niet, hoe ze schieten? 't Is gevaarlijk op straat, geloof me.'

'O, ik ben niet bang!' lacht het moedige deerntje. 'Waar u heengaat, durf ik mee.'

'Nu, kom dan maar, kindlief.'

Zoo stappen beiden, arm in arm, den nu stillen winkel door - want alle gezellen zijn ter verdediging opgeroepen - en komen op straat.

Hier is het leeg.

De mannelijke ingezetenen zijn bijna allen bij de muren en stadswallen, en de vrouwen en kinderen blijven angstvallig liefst binnenshuis, nu het hevige bombardement is begonnen.

Was het niet, dat vrouw Anna gisteren haar man beloofd had, hem vandaag nog eens te komen opzoeken, ook zij zou niet zijn uitgegaan. Want het is inderdaad gevaarlijk buiten. Je kunt de groote kogels af en toe over de huizen en door de straten zien vliegen. Hier en ginds is reeds zoo'n projectiel tegen een trapgeveltje aangekomen en heeft de ontzettende bewijzen van zijn vernielzucht achter-gelaten: boven in een half ingestort dak, beneden, op straat, in een chaotischen hoop steenen en kalk.

En dat aanhoudend gebulder en gedonder dichtbij en

verder af, waardoor alles dreunt en schokt; en daarbij het verwarde geschreeuw der dappere verdedigers ginds bij de wallen, hoe ontzettend!

‘De Hemel behoede de arme stad en onze mannen,’ mompelt Anna zuchtend.

Maar kijk, daar snuiven haar twee kogels rakelings voorbij. De vrouwen kunnen de zuiging er van voelen.

Stijntje schrikt er zóó van, dat ze Anna's arm krampachtig knijpt en zich angstig tegen haar medgezellin aandrukt.

Deze heeft echter geen tijd om het ontstelde meisje moed in te spreken, want op hetzelfde oogenblik schrikt zijzelve niet minder. De voorbijgevlogen kogels toch zijn ginds een klein huisje binnengedrongen, half van steen en half van hout opgetrokken. Het dak stort krakend en ploffend gedeeltelijk ineen, terwijl uit het verbrijzelde raam de in loodgevatte ruitjes knappend en rinkelend naar alle zijden heenspringen. En boven al dit geraas klinkt een enkele gil.

‘Bij.... Wijntje van Dam!’.... stottert Antje. ‘O!....’

Vrouw Van Emden staat een wijle verbijsterd, zonder een enkel woord te uiten, haar gezicht lijkbleek. Dan, opeens haar schrik meester, zegt ze vastberaden, meer tot zichzelve dan tot het sidderend meisje:

‘Kom, daar is hulp noodig.’

In een oogenblik is ze op Wijntje's woning toegesneld, op korten afstand schuw door het bevende kind gevolgd. Met ferme hand duwt ze tegen de deur, doch door beletselen van binnen gaat die slechts half open. Door de nauwe opening dringt zij echter moedig heen.

Wat een warboel! welk een chaos!

De zolder is in den eenen hoek ingedrukt, zoodat er een balk en planken gevaarlijk neerhangen; het raam is bijna geheel naar binnen gevallen; de stoelen liggen omverge-worpen en deels verbrijzeld tusschen kalk en steenen en

een onnoembaren rommel door elkander. En half onder de tafel, met een gapende hoofdwond, ligt Wijntje, bleek als een doode en even roerloos.

Een oogenblik denkt Anna een lijk voor zich te zien. Een medelijdende trek komt op haar goedig gezicht, als ze zich over Wijntje heenbuigt en het hoofd der gewonde voorzichtig een weinig opbeurt.

'Toch nog leven,' mompelt ze dan. En een glans van blijde ontroering licht in haar oogen.

Stijntje staat het verbouwereerd aan te zien, doodsbleek en rillend als van koorts.

Daar dringen zich meer personen naar binnen: een paar luid jammerende vrouwen, benevens enkele gewapende poorters, die juist van de wallen komen, om thuis een uurtje van de doorgestane vermoeienis uit te rusten. Onder die laatsten ook meester Rutger.

'Gij hier, vrouw Van Emden?' vraagt hij verwonderd. En dan tot een paar mannen, die nog in de gang staan:

'Komt, maats, hier is ook hulp noodig.'

Met vereende krachten draagt men Wijntje nu naar het achterhuis, dat gelukkig ongedeerd is gebleven.

Anna is meegegaan. Onder het wegdragen heeft ze opgemerkt, dat Wijntje een gesloten houten doosje in haar linkerhand krampachtig houdt vastgeklemd.

Zeker heeft ze daar iets mee willen uitvoeren, juist, toen de ramp plaats had, denkt Anna. En stellig is het voor de vrouw van veel belang. Zwijgend trekt ze het voorwerp uit Wijntje's hand.

Terwijl de andere vrouwen nog klagend en jammerend om de bewustelooze heenstaan, weet Anna van handelen. Zij fluistert meester Rutger iets in 't oor. Deze knikt en wenkt een paar jonge gezellen.

'Jongens, bezorgt ons een fluks een berrie en brengt dan

deze ongelukkige vrouw naar den winkel van meester Van Emden. Daar zal zij verpleegd worden.'

Haastig wordt aan dit verzoek voldaan.

Intusschen is Anna reeds met het gekalmeerde Stijntje naar heur woning teruggekeerd.

Weldra is Cornelis' moeder naar het huis van den overman overgebracht, tot groote verbazing van de fijn-Katholieke buren, die maar al te goed weten, hoe vijandig Wijntje van Dam de familie Van Emden in den laatsten tijd gezind is, ja, hoe zij zelfs tot de gevangenneming van meester Occo heeft bijgedragen.

Vrouw Anna toont ook thans, wat de liefde des Heeren, die haar hart doorgloeit, vermag. Eigen kommer en hartzeer, ja, ook het af te leggen bezoek bij haar man vergetend, is zij dadelijk ijverig in de weer om Wijntje uit haar bezwijming bij te brengen. Dit mag haar eindelijk gelukken.

De gewonde opent haar oogen. Tegelijk komt een pijnlijke trek op het bleeke gelaat. Zij tast met beide handen naar het verbonden hoofd en beproeft zich in het bed op te richten. Kreunend valt ze evenwel telkens in de kussens terug.

'Blijf maar rustig, Wijntje; patientie, vrouwtje,' fluistert vrouw Anna haar toe. Dan zich tot den droogscheerder wendend, die met Stijntje in de kamer is achtergebleven:

'Hadden we maar een chirurgijn bij de hand.'

'Ja, dat zegt ge wel,' antwoordt de aangesprokene. 'Maar die hebben het zoo druk met het verbinden van de gewonde soldaten en poorters, dat er niet zoo flusjes een zal te vinden zijn. Maar - ik zal zien wat ik kan doen. Nu ga ik naar huis. 'k Zal m'n vrouw seffens even hierheen sturen; misschien kan ze wat helpen. - Dag Stijntje; dag, vrouw Van Emden. De Heere moge je beiden bewaren.'

Dit zeggend verlaat hij het vertrek.

Anna staat eensklaps op en volgt hem in den winkel.

‘Meester Rutger,’ zegt ze, ‘ge zoudt mij een grooten dienst kunnen bewijzen. Mijn man wacht me vanmiddag. Door die ramp kan ik hem nu niet bezoeken. En ge weet, hoe hij thans behoefte heeft aan wat opbeuring, en....’

‘O, zeker, zeker!’ knikt de meester goedig. ‘'k Begrijp het. Ja, 'k zal seffens bij hem aanloopen. Heb daarover maar geen zorg. - Ach, hoe wenschte ik, dat ieder, vooral in dezen tijd, het gebod der naastenliefde, dat ons Christus heeft nagelaten, zoo betrachtte als gij! Hoe heel anders zou het er dan overal, maar in 't bijzonder in ons Gelderland, uitzien! Ja, ja, daaraan denk ik zoo vaak in deze dagen! Overal en altijd maar vechten en nog eens vechten, enkel en alleen om wat aardsche macht, grootheid, eer of van die andere nietigheden! Fij, wat werkt die zonde toch! Gelukkig voor ons, dat wij onder alles weten, dat de Almachtige blijft regeeren en over ons waakt, ook al zien wij het niet en overkomen ons tegenheden en verdriet, niet waar?’

‘Ach, ja,’ zucht Anna zwaar. ‘Mijn vertrouwen op de vaderlijke zorg des Heeren blijft mij steunen, anders....’

Tranen blinken in haar droeve oogen.

‘Kom, kom,’ herneemt de meester, ‘goeden moed gehouden! Die op den Heere vertrouwen, komen nooit beschaamd uit. Wie weet, hoe Hij alles nog ten beste keert. Als onze vrienden uw man niet kunnen helpen om de zware boete te betalen, zal de hertog mogelijk ten laatste met een kleinere som ook wel tevreden zijn.’

Deze gedachte schijnt Anna wat op te beuren.

‘En hoe zou 't gaan, Rutger? Zou de stad zich moeten overgeven?’

‘'k Weet het niet; 'k vrees het ergste: de Oostenrijkers zijn sterk. Bovendien, zegen is niet op de Geldersche wapenen van Boven te verwachten: onze hertog heeft heel wat

onschuldig bloed laten vergieten en veel onrecht gepleegd in de laatste tijden, maar....'

Opeens vliegt de kamerdeur open en stormt Stijntje lijkbleek den winkel in.

'O!.... O!.... Wijntje!!....' is alles wat ze in 't eerst kan uitbrengen.

Onder zenuwachtig beven vertelt ze daarop hortend en stootend, wat haar zoo ontsteld heeft. Wijntje is nl. eensklaps vreemd beginnen te praten, heeft zich in 't bed opgericht en woest rondgezien. Zoodra ze 't doosje op den stoel voor 't bed opmerkte, heeft ze zich hiervan meester gemaakt en er Stijntje mee gedreigd. Toen is het kind de kamer uitgevlucht.

Vrouw Van Emden brengt het meisje wat tot bedaren. Dan volgt ze meester Rutger naar de ziekenkamer.

Maar hier vaart ook haar even een rilling door de leden, als ze Wijntje daar ziet zitten, thans vuurrood in 't gezicht, de oogen uitpuilend, en met beide handen weer het doosje omklemmend.

Eerst mompelt ze wat. Dan de binnentredenden opmerkend begint ze heesch te krijschen:

'Neen, gij zult het niet heben! 't Is voor Cornelis! - Ha! is-t-ie daar? - Hier zijn de brieven, m'n lieve jongen, hier, Cornelisje! - Tien paternosters, pater, da's goed! - Meester Occo is een verrader! - Hij zal de brieven niet!' - En dan snikkend: 'Och, Cornelis, m'n jongen, kom toch hier!.... Kom toch, kom!....'

De arme vrouw ijlt in fellen koortsgloed.

Afgemat valt ze in de kussens terug.

Hoofdstuk XII.
Vurige kolen.

De rumoerige, angstige dag is ten einde.

Thans, na het zwijgen der vijandelijke kanonnen, die zooveel verwoesting in het benarde Harderwijk aanrichtten, en het intreden der duisternis, lijkt de nachtelijke stilte nog dieper dan gewoonlijk. 't Is voor de stad een verademing, niet ongelijk aan de weldadige rust na een hevig, lang onweer. Echter, met een gevoel van beklemdheid hebben de vermoeide poorters zich voor 't meerendeel ter ruste begeven, want morgen, wat zal het dan zijn?

Wie er evenwel in den slaap rust moge gezocht hebben, niet vrouw Van Emden. Nog ver in den nacht zit zij eenzaam in een leunstoel bij de tafel, den opengeslagen Bijbel vóór zich.

't Gaat haar, zooals het 's nachts elkeen gaat, die in droefheid en kommer verkeert: ze ziet de toekomst nog zwarter

in dan deze inderdaad is. Wel is ze moedig en cordaat, en weet zij zichzelve in tijden van gevaar en lijden goed te beheerschen, doch thans is het haar werkelijk aan te zien, hoe ze onder een zwaren last gebukt gaat.

Een traan blinkt in haar oog, terwijl ze het klaaglied leest van den bedrukten zanger uit den 102en Psalm, waar deze zuchtend uitroept: ‘o Heere, hoor mijn gebed, en laat mijn geroep tot U komen. Verberg uw aangezicht niet voor mij, neig uw oor tot mij ten dage mijner benauwdheid; ten dage als ik roep, verhoor mij haastelijk.’

En uit geheel haar hart zucht ze den zanger na: ‘Mijn hart is geslagen en verdord als gras, zoodat ik vergeten heb mijn brood te eten. Ik ben een roerdomp der woestijn gelijk geworden, ik ben geworden als een steenuil der wildernissen. Ik waak, en ben geworden als een eenzame musch op het dak. Ik eet asch als brood, en vermeng mijn drank als tranen.’

O, hoe eenzaam gevoelt ze zich! Alles, alles wat ze liefheeft hier op aarde is weg: man en kind! En zal de nood eindigen? Zal de beproeving nog eenmaal ophouden? - Ach, indien zij den Heere niet zoo innig liefhad, en op Hem niet zoo geheel vertrouwde als een kind op zijn vader, ze zou er wanhopig onder worden!

Dan, sterk moet en wil ze toch zijn, voornamelijk ook om de taak, die zij op zich heeft genomen.

Ze droogt heur tranen en staat behoedzaam op. Bijna onhoorbaar schuift haar voet naar de bedstede en heel voorzichtig tuurt ze door een kier tusschen de twee bedgordijnen.

‘Gelukkig, ze slaapt gerust,’ fluistert ze; waarna ze weer even zacht naar heur stoel terugkeert, om zich dan opnieuw te verdiepen in haar troostvollen Bijbel.

't Is Wijntje bij wie ze waakt. Reeds driemaal na het

vertrek van den heelmeester is ze wakker geworden en telkens heeft Anna haar iets van een drankje toegediend en een kopje melk aan de lippen gebracht. Eerst heeft Wijntje zich als wezenloos laten verzorgen; de laatste maal echter schenen haar levensgeesten weer ietwat op te flikkeren; althans ze heeft haar verzorgster een wijle met een vreemden, schuwen blik aangekeken, doch is daarna al spoedig opnieuw ingesluimerd. Nu is goed oppassen gewenscht.

Maar, kijk, - het gezicht van Anna is onder 't lezen opgeklaard: de diepe rimpels van kommer en zwaarmoedigheid zijn geheel verdwenen. En geen wonder! Ze leeft mee op 't oogenblik met den ouden zanger, die ook boven zijn moedeloosheid uitkomt. En alles rondom zich vergetend, leest ze ten laatste, als om den zin beter in zich op te nemen, allengs hoorbaarder:

'Ik heb den Heere gezocht, en Hij heeft mij geantwoord, en mij uit al mijn vreeze gered.

Zij hebben op Hem gezien, ja, Hem als een waterstroom aangeloopen; en hunne aangezichten zijn niet schaamrood geworden.

Deze ellendige riep, en de Heere hoorde; en Hij verloste hem uit al zijn benauwdheden.

Smaakt en ziet, dat de Heere goed is; welgelukzalig is de man, die op Hem betrouwt.

Vreest den....'

Eensklaps houdt ze op. Zóó was ze vervuld van de heerlijke troostwoorden, dat ze onder 't lezen niets vernomen heeft van een zwakke beweging in de bedstede; maar nu zoo opeens het bedgordijn met een ruk wordt weggeschoven, wordt ze, als met een schok, in haar gewijde aandacht gestoord.

Daar zit Wijntje, bleek, met een omzwachteld hoofd, en met vragenden blik haar aanstarend.

‘Waar ben ik?’ klinkt het dof. ‘Wat is er met me gebeurd?’

Anna is reeds opgestaan.

‘Hoû je rustig, Wijntje,’ zegt ze vriendelijk vermanend, terwijl ze de gewonde een tinnen beker met melk voorhoudt. ‘Drink maar 's; dat zal je goed doen.’

Daarop vervolgt ze zacht, alsof ze bang is, dat de vrouw onwillig zal worden:

‘Je bent hier, dat zie je toch wel. Herinner je je niet, dat je huisje....?’

Een blik van begrijpen en een hoofdknik.

Op 't somber-peinzend, gerimpeld gezicht is duidelijk een tweestrijd te lezen, die in 't hart van Wijntje gestreden wordt.

Anna merkt het op en kijkt haar meewarig aan. Ze heeft medelijden, want ze begrijpt wat pijn die arme van binnen moet hebben om het verlies van haar jongen, en niet als zijzelve, dat weet ze, bezit Wijntje den eenigen troost in lijden: het vertrouwen op den hoogen God.

Maar neen, Anna leest toch niet goed.

‘Wil je niet wat eten, Wijntje?’ vraagt ze, als de zieke blijft zwijgen. ‘Wacht, ik zal iets gereed maken.’

Wijntje schudt het hoofd en maakt met de linkerhand een afwerend gebaar. Dan blijft ze maar voor zich uit staren.

Opeens heft ze 't gebogen hoofd omhoog en, Anna aanziende, vraagt ze met zwakke stem:

‘Hoe kom ik juist hier, vrouw Van Emden? Wie heeft me hier gebracht?’

‘Wel, ikzelf heb je hierheen laten brengen, toen je gewond in je huisje lag. Ik dacht zóó: je kon hier nog het best opgepast worden; want er was eigenlijk niemand anders, die zich aanbood, om je op te nemen. - Maar - kwel je toch niet met onnoodige zorgen: de heelmeester heeft dringend rust aanbevolen, hoor.’

Deze vrriendelijke, gulhartige woorden maken blijkbaar indruk. Heel even kijkt nu Wijntje de ander uitvorschend aan, doch slaat dan terstond de oogen neer.

Echter, hoe 't komt weet ze niet, maar ook Anna voelt zich thans tegenover Wijntje minder op haar gemak.

'Wacht,' vervolgt ze bedrijvig; 'ik zal seffens een kandeeltje voor je gereed maken.'

Meteen keert ze zich om en mompelt:

'De kaars is haast afgebrand. Nu, het daglicht is ook door de spiegaten zichtbaar, naar ik merk. 'k Zal de vensterluiken maar gaan openzetten.'

Reeds wil ze heengaan om de daad bij het woord te voegen, als ze zacht heur naam hoort roepen.

Ze keert dadelijk naar de bedstede terug en vraagt:

'Riep je me, Wijntje?'

Een hoofdknik. Daarop komt er schuchter uit:

'Zijt gij niet vreeselijk boos op me? Vindt ge me geen catijf? Haat ge me dan niet?'

Verwonderd, doch ook medelijdend, kijkt Anna de zieke aan. Ah, nu begrijpt ze, wat er in Wijntje's gemoed omgaat; het stugge, koude, vijandige hart is getroffen door Anna's onbaatzuchtige daad. 't Is haar duidelijk: Wijntje vat niet, hoe iemand Paulus' vermaning letterlijk kan opvolgen: 'Indien dan uwen vijand hongert, zoo spijzigt hem; indien hem dorst, zoo geef hem te drinken.'

'Of ik boos op je ben? Of ik je haat?' is Anna's wedervraag. 'Haten doe ik niemand; mag ik ook niet. Wel ben ik een oogenblik heel boos op je geweest, och ja; maar 't was maar kort, want ik voelde, dat ik daaraan verkeerd deed. Toen heb ik medelijden met je gekregen, Wijntje, en heb voor je gebeden, dat de Heere ook jouw oogen eens mocht openen, opdat je een blik mocht slaan in je hart en den Heiland van zondaren te voet vallen. - Maar, kom, ga

nu maar rustig liggen; je zult je veel te veel vermoeien.'

Wijntje toont zich echter verre van rustig en blijft in dezelfde houding zitten.

'Maar.... weet ge dan wel.... wat ik je aangedaan heb?' fluistert ze.

'Ach ja,' zucht Anna, bij wie de herinnering aan de gevaren, waarin man en kind verkeeren, weer levendig wordt.... Ach ja, maar al te wel. Laten we daarover maar liever zwijgen, want....'

'Neen, neen, ik bedoel niet alleen dat van laatst; maar wat ik meester Occo nog meer heb aangedaan, vroeger?' herneemt Wijntje zenuwachtig, en laat er op volgen:

'Weet ge wel, wie ik ben, vrouw Van Emden?'

'Wie je bent? Nu, dat 's me een vraag! Daarop kan de kleinste maat hier in Harderwijk een antwoord geven, zou ik denken. Je heet immers Wijntje, Wijntje van Dam!'

De ander schudt het hoofd.

'Och ja, zoo heet ik hier wel, maar dat is toch m'n eigenlijke naam niet. Ik heet Marijke en ben de weduwe van Occo Sytseszoon uit Emden,.... daar nou.'

Anna ontstelt hevig; ze deinst een pas achteruit en ziet Wijntje met saamgetrokken wenkbrauwen aan.

'Dus....' vraagt ze heftig; 'ben jij de vrouw van dien neef van m'n man, die....?'

Ze stokt in haar woorden.

'Zie je wel?' zegt Cornelis' moeder op bitteren toon. 'Als je me vroeger gekend had, zou je wel anders met mij gehandeld hebben! Dat dacht ik wel! Maar je zult niet langer last van me hebben!....'

Meteen slaat ze de dekens weg en wil de bedstede uitstappen.

Anna beheerscht zich en houdt haar tegen.

'Blijf, Marijke; waar wou je heen? Je hebt me boven-

dien verkeerd begrepen. Wel was ik pasjes even erg veraltereerd, maar laat ik je dit zeggen: als ik geweten had, dat je m'n nicht was, van wie m'n man me zooveel verteld heeft, ik had je alevel niet aan je lot overgelaten. En ook nu zal ik je niet minder goed behandelen. Ik heb leeren vergeven. Je kent immers ook het ‘Onze Vader’ en hebt zelf dikwijls gebeden: ‘Vergeef ons onze zonden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren?’

Marijke doet geen poging om op te staan. Schuchter en bedeesd vraagt ze:

‘Ge vergeeft me nòg, nu ge mij kent?.... Kunt ge dat?.... Is het toch waar?....’

‘Zeker, Marijke, alles; ook het bittere leed, dat jij en je man mijn Occo vroeger hebt aangedaan. - Ach, had je toen maar geweten, wat je deed! - Maar.... dat is nu afgedaan. Bid den Heere, dat Hij je ook moge vergeven.’

Rijkelijk vloeien opeens de tranen uit Marijke's oogen, en aldoor het hoofd schuddend jammert ze klaaglijk:

‘Slecht ben ik!.... Slecht!.... een catijf!.... Wacharme! daarom komt dat alles over m'n hoofd?.....’

Dan vervolgt ze:

‘O, wat ben jij beter dan ik!.... Och, lacy, kon ik alles maar weer goed maken!....’

Vergeefs poogt Anna haar te troosten en tot rusten aan te manen.

‘Neen, och neen,’ klaagt Marijke, ‘ik kan niet rusten, voor ik je alles verteld heb, wat ge weten moet. Mijn overleden man ben ik dat verplicht en ook - meester Occo. - Wil je me aanhooren?’ klinkt het smeekend.

‘Nu, toe dan maar, Marijke’, zegt Anna, terwijl ze op een stoel bij het bed gaat zitten. ‘Maar je dan niet erg vermoeien, hoor.’

Marijke schudt haar scheef-hangend hoofd, de oogen droef en nadenkend; dan begint ze met doffe stem:

‘'t Is lang geleden, wel twintig jaar en meer. Ik was de tweede vrouw van Onno, die nog een zoontje had uit z'n eerste huwelijk, Ogeüs, een klein, gebrekkig ventje. Wij woonden in Emden. In dien tijd werd onze Cornelis geboren.

De zaken van Onno gingen niet al te best. Toen zochten wij op een andere manier geld te verdienen. Wij verborgen af en toe spionnen en vijanden van den Graaf in ons huis en wonnen zoo en op andere, min eerlijke wijze een aardig duitje.

Op zekeren tijd kreeg men achterdocht tegen ons. Wij hadden juist weer een spion in onze woning verborgen. Mijn man ging toen naar z'n neef Occo en diens vader, om hun te verzoeken, den spion een poos te verbergen; want je moet weten, dat wij door den hof bij elkaar konden komen. Zij wilden niet, maar waarschuwden m'n man. Wel wisten wij den spion nog bijtijds te doen ontsnappen, maar men bleef ons toch wantrouwen.

Nu begingen wij een daad, die nòg slechter was....

Ach ja,.... wij waren erg boos op jouw man en z'n vader, en meenden, dat zij voor ons den neus optrokken, omdat wij arm waren.

En wat deden wij toen, om ons te wreken en onze eigen baan schoon te vegen? Mijn man ging Occo en z'n vader beschuldigen van alles, wat wij zelf gedaan hadden. En, zooals ge weet, het gelukte hem. Occo's vader stierf spoedig daarop, en Occo zelf werd verbannen.... Ach, lacy!

Marijke houdt even de hand voor de oogen, snikkend; dan gaat ze nauw verstaanbaar voort:

‘Maar weldra begon men ons weer te verdenken. Daarom vonden we het maar raadzaam het land te verlaten.

Wij gingen toen naar Amsterdam. Maar hier begon ons

lijden eerst recht. Alles liep ons tegen. Wij leden soms gebrek. Daarbij kwam nog, dat m'n stiefzoon Ogeüs, hoe jong hij ook was, alles begrepen had, en m'n man en mij, als wij erg in nood zaten, maar telkens sprak over uw ongelukkigen man, die zoo onschuldig was verbannen. Wij namen het den jongen kwalijk, maar nu moet ik zeggen: 't was toch goed van hem, ach ja, de jongen was beter dan wij. Wij wilden dit toen niet bekennen. Eens kreeg hij met z'n vader hierover hooge woorden. 't Gevolg was, dat Ogeüs wegliep. En we hoorden niets meer van hem.

Mijn man werd toen ziekelijk. Ik moest nu met een klein winkeltje voor ons drieën den kost verdienen.

De zieke werd niet beter. Nu kreeg hij wroeging over wat hij gedaan had. Voor dat hij stierf schreef mijn man nog aan meester Occo een brief en maakte ook een stuk op, waarin hij uw man aan alles, waarvan hij hem vroeger beschuldigd had, onschuldig verklaarde. Hij droeg mij op, dit meester Occo te bezorgen. Ook had hij vooraf nog zulk een brief aan zijn broer in Emden gezonden. Daarop is hij spoedig gestorven.

Waar moest ik heen?

Daar hoorde ik toevallig, dat neef Occo, na zijn verbanning, hierheen gevlucht en met jou, een wees, getrouwd was. Nu besloot ik naar Harderwijk te vertrekken. Ik dacht: daar kan ik evengoed als hier in Amsterdam een klein apothekerswinkeltje opzetten.

Op reis sprak ik met Cornelis af, dat hij in Harderwijk moest zeggen, dat ik Wijntje heet; want toen het er op aankwam, had ik nog niet zoo dadelijk den moed je man onder de oogen te komen. Om mij niet te verraden, had ik Cornelis verzwegen, dat meester Occo onze neef is.

Nauwelijks had ik mij hier gevestigd, of daar vernam ik, dat neef Occo in 't geheim een Lutheraan was geworden.

Nu vertelde ik alles aan pater Boudewijn. Die had al een hekel aan jullie. Hij zei, dat ik ketters niet vriendelijk mocht behandelen en den brief van m'n man moest verbranden.

Dat laatste deed ik niet, om de nagedachtenis van m'n man. Misschien had ik 'm nog wel aan je man gegeven, als neef Occo mij indertijd niet had laten beboeten, voor dat geneesmiddel, je weet wel.

'k Was toen erg boos op hem! 'k Zei bij mezelf: Fij, neef Occo, mij zóó te behandelen! Nu krijg je de papieren zeker niet.

En pater Boudewijn porde mij nog meer aan; zei, dat ik volkomen gelijk had, en dwong mij, alles wat ik door Cornelis van jullie kon te weten komen, aan hem te vertellen.

Lacy!.... Ik deed het; en als voor een paar dagen niet mijn stiefzoon Ogeüs - hij is de nar van hertog Karel - als Ogeüs, zeg ik, mij niet gedwongen had, om je zoon en neef Resius niet te verraden, dan waren beiden zeker al naar Arnhem opgestuurd....

Och, arme, ik ben zoo'n catijf,.... zoo slecht,.... zoo ongelukkig!' eindigt ze zuchtend en afgemat van inspanning. En snikkend legt ze zich neer en verbergt, als schaamt ze zich voor Anna haar gezicht te vertoonen, het hoofd in het kussen.

Anna heeft Marijke's bekentenis met toenemende spanning aangehoord. Dubbel medelijden gevoelt ze thans voor de arme vrouw. Echter, vóór allerlei gedachten, die haar hoofd vervullen, dringt zich een brandende vraag bij haar op, nl.: waar zullen heden die papieren van neef Onno wel zijn?

'En.... waar zijn die stukken nu?'

'O ja,' antwoordt Marijke, nog steeds snikkende; ''t is waar ook, dat zou 'k nog vergeten. Waar is het kleine doosje? Was dat niet hier?'

Anna neemt het van de tafel en biedt het Marijke aan.

't Blijkt ongesloten.

Marijke opent het en haalt, na eenig zoeken tusschen een mengelmoes van vergeelde papieren, de twee bewuste stukken voor den dag.

Anna voelt haar handen trillen, als zij ze van Marijke aanneemt. Ze kan zich van aandoening bijna niet beheerschen, nu ze deze oude, doch kostbare, bewijsstukken van de onschuld haars mans in bezit heeft. Ze verslindt als 't ware de woorden, die Onno's bekentenis inhouden. Deze luidt:

> ‘In den naam des Vaders, des Zoons en des Geestes. Amen.
> Ik, Onno Sijtseszoon van Emden, churgen[1] tot Amstelredam, verklaar bij alle Heiligen mijn cousin Occo Siebeszoon van Emden, meester droogscheerder, voorheen te Emden, valschelijk beschuldigd te hebben van te heulen met de vijanden zijns heeren, grave Edzard zaliger van Oost-Friesland; op welke beschuldiging voorzeide neve en diens vader zijn veroordeeld tot verbeurte hunner vaste have en tot levenslange verbanning,
> den 1 van Speltmaand[2] CI□I□XVIII.

‘Eindelijk! Eindelijk!’ komt het diep uit Anna's borst. ‘Wat zal dàt voor Occo zijn! O, was hij nou maar vrij!’

Dan zich tot Marijke keerende zegt ze ongeveinsd-hartelijk:

‘O, Marijke! Alles wordt weer goed gemaakt!’

En deze? Hoe wonderlijk voelt zij zich te moede! Hoe verlicht haar ieder woord van berouw! Zichzelve aanklagen om het slecht-doen van zoovele jaren, tegen de menschen en

1) Chirurgijn.
2) September.

daarom ook tegen God, 't is 't eenige, dat zij doet, zooals ze nog nooit gedaan heeft, in het hart en met de lippen. En diep in haar ziel dringen Anna's woorden, als deze haar heenwijst naar dien Heiland, die het gekrookte niet verbreekt, noch de rookende vlaswiek uitbluscht, maar spreekt van vergeving op waar berouw, en balsem uitgiet in de schrijnende wonde van het hart, dat naar Hem uitgaat.

En Anna merkt bij Marijke iets op van de bange worsteling, die zijzelve eens heeft doorgemaakt, toen haar oogen opengingen voor eigen verdorvenheid.

Zoo breekt ten laatste de morgenstond aan.

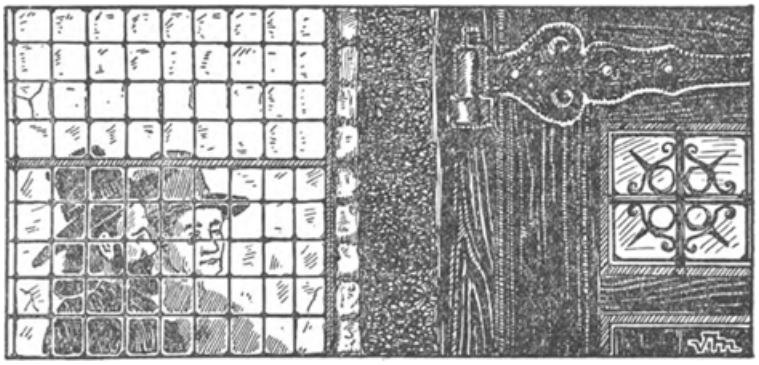

Hoofdstuk XIII.
Veel vergoed.

't Is tegen den middag. De zon gloeit fel aan een onbewolkten hemel en maakt het, bij afwezigheid van een enkel windzuchtje, ondraaglijk warm binnen Harderwijks wallen.

Toch is het ongewoon druk op straat, voornamelijk in de nabijheid van het stadhuis. Afzonderlijke groepjes poorters en poorteressen vormen hier en ginds clubjes en zijn in ernstig gesprek.

En wel zijn het gewichtige zaken, die men verhandelt, want Harderwijk staat op het punt zich aan den vijand over te geven.

‘Nu, 't is maar 't beste, wat we doen kunnen,’ beweert een oude poorter onder ernstig hoofdknikken tot eenige mannen en vrouwen; ‘als we nog zoo'n dag moesten doormaken als gisteren, bijlo! wat zou er dan van onze stad worden! Neen, 't is maar beter, dat de vroedschap onder-

handelt, dat is mijn meening; dan kan men de plundering nog afkoopen....'

'Ja, dat zeg ik met je,' beaamt een ander. 'Weet je ook, Maarten, waarover men 't nog niet eens is?'

'Welzeker,' beweert de eerste spreker. 'Ik vernam seffens van meester Matthijsen, dat de Ritmeester vrije aftocht wou bedingen voor zichzelf en z'n manschappen; maar hiernaar hadden de Oostenrijkers geen ooren. "Je moet als gevangenen uittrekken," zeiden ze, "dan zullen we jelui niet over de kling halen," en daar bleef men bij.'

'Oef! daar zal de trotsche Ritmeester al heel weinig lust in hebben,' spreekt een derde. In trouwe, neen dat doet hij niet.'

'Toch zal 't mòèten,' begint de oude weer met een wijsgeerigen hoofdknik. 'Toch zal 't mòèten, jong, anders begint het spelletje van gisteren opnieuw en zal het met de bezetting en onze stad slecht afloopen, daar kun je op aan. Want hulp krijgen we niet: onze hertog is niet tegen de Oostenrijkers opgewassen en heeft ook geen troepen bij de hand, want Maarten van Rossem is nu in de Betuwe om den vijand....'

Een hevig gedrang belet hem voort te gaan.

Kijk, de Stadssecretaris verschijnt op de pui van het raadhuis. Hij spreekt de verzamelde menigte toe en meldt haar het besluit der vroedschap. Harderwijk, dus is besloten, zal zich onder bepaalde voorwaarden aan de Oostenrijkers overgeven; eveneens de stadsbezetting. Ten strengste worden de burgers vermaand, zich rustig te gedragen en den over-overwinnaars geen redenen tot ontevredenheid te geven.

Nauwelijks is dit besluit bekend gemaakt, of de vroedschap met de burgemeesters aan het hoofd verlaat in plechtigen optocht het stadhuis. Voor hen uit draagt de Stadsbode een sierlijk kussen met de sleutels der vesting er op.

En niet ver achter dezen stoet volgt de bezetting. Voorop de bevelhebber Bruin van der Schuren, met sombere stem zijn bevelen uitdeelende, en achter dezen zijn manschappen, volgens het voorschrift der vijandelijke veldheeren allen met witte roeden in de hand, en slechts gewapend met een zijdgeweer.

Iedereen begrijpt, wat dit beteekent: de Overheid gaat deemoedig den vijand de sleutels der stad aanbieden, en de bezetting geeft zich gevangen.

De meeste poorters begeven zich met een benauwd hart huiswaarts, want, hoe de vroedschap ook hebbe verzekerd, dat zij voor een groote som Rijnsche goudguldens de plundering heeft afgekocht, toch is het te vreezen, dat de ruwe huurtroepen des vijands zich hieraan niet veel zullen storen. Daarom schijnt het hun maar 't beste, de Oostenrijkers niet in 't vizier te komen.

Aan deze vrees is het dan ook toe te schrijven, dat, als na een goed kwartier de beide Oostenrijksche veldheeren, Schenk en Floris van Egmond, aan 't hoofd hunner troepen en vergezeld van de vroedschap, onder vroolijk trompetgeschal de poort binnenrijden, slechts enkele nieuwsgierigen op een eerbiedigen afstand den intocht der overwinnaars gadeslaan, en de anders zoo drukke veste ook nu als uitgestorven schijnt.

Ongeveer terzelfder tijd bevindt zich vrouw Van Emden in de bekende huiskamer. Stijntje van meester Rutger is bij haar.

Er wordt slechts fluisterend door beiden gesproken, om Marijke, die in de naaste kamer slaapt, niet te wekken.

En wat anders dan de overgave der stad kan het onderwerp van gesprek zijn? Stijntje weet heel wat over dat onderwerp te vertellen, want zoo pas heeft ze nog even

de ouderlijke woning bezocht, waar men van alles geheel op de hoogte is.

Onder het drukke meisjesgebabbel groeven zich in Anna's voorhoofd diepe rimpels. En geen wonder! Ontkennen kan onze poorteres het niet, dat zij thans nog minder gerust is dan tijdens de belegering. Wie toch zal nu haar en het kind en de arme Marijke beschermen, als straks mogelijk de ruwe soudeniers haar woning komen binnendringen, om er hun moedwil te botvieren?! Och arme, waren nu Occo en Siebe maar thuis!

Hoor, wat is dat?! Zijn ze daar reeds, de plunderaars? Hoor, de klopper valt neer en men ringelt aan de kruk der buitendeur.

Neen, ze zal maar niet opendoen. Hoe gelukkig, dat ze zooeven de deur goed heeft gegrendeld! Als de soldaten bemerken, dat ze niet zoo gemakkelijk kunnen binnenkomen, zullen ze mogelijk wel van gewelddadigheden afzien en voorbijgaan.

Maar neen, men houdt aan.

‘O! als dat maar geen Oostenrijkers zijn!’ krijt Stijntje angstig. ‘Vader zei: we moesten de deur maar op 't nachtslot houden.’

Anna maakt evenwel bij zichzelve de opmerking, dat plunderende soldaten wel ruwer te werk zouden gaan.

‘Wacht, kind, 'k zal 's effen gaan kijken: 't kon wel 's wat anders wezen.’

Ze voegt de daad bij het woord. Doch, nauwelijks heeft ze een voet in den winkel gezet en gezien, wie zich voor de straatdeur bevindt, of ze slaakt een kreet van blijde ontroering. Met zenuwachtige haast schuift ze den grendel weg en - onder den juichtoon: ‘Moeder, daar ben ik weer!’ stormt Siebe naar binnen.

‘Siebe, m'n jongen, ben jij daar!’ roept Anna uit, terwijl ze haar zoon in de armen drukt. ‘O!’

‘Moeder, ik breng goed nieuws!’ zegt Siebe na de eerste begroeting. ‘Kijk 's, wie daar komen!’

Anna ziet naar buiten en - bijna te sterk is thans haar blijdschap: niemand minder dan haar dierbare man verschijnt in de deuropening, enkel gevolgd door neef Resius.

‘Occo, jij òòk?!’ juicht ze, terwijl ze op den meester toevliegt. ‘Ben je vrij, Occo? voor goed vrij?’....

‘Gelukkig ja, Anna,’ antwoordt meester Occo niet minder ontroerd, terwijl hij zijn vrouw hartelijk begroet. ‘Dat heb ik aan onzen neef en Siebe te danken.’

‘Welkom, neef: 'k zou je in m'n geluk nog vergeten. Welkom hier. - Maar kom, laten we naar binnengaan; dan kunnen jelui me alles vertellen. Kom, ook ik heb veel nieuws, en goed ook.’

Hoe allen zich gelukkig gevoelen!

Vooral is het Siebe aan te zien, hoezeer hij zich verblijdt in het geluk zijner ouders. En dat geluk danken zij nu mede aan hem, die zich vroeger zoo onverschillig voor hen betoond heeft. Want ja, die onverschilligheid van vroeger, hoe smart zij hem nog, nu hij door den Geest des Heeren geleerd heeft, wat waarlijk liefhebben is, en hij het zoo diep gevoelt, hoe ondankbaar hij voorheen was, door de liefde zijner ouders te minachten.

Na eenig vragen en antwoorden over en weer, zegt Resius:

‘En nu zijt ge zeker verlangend te weten, hoe de Heere onzen weg heeft gebaand. Hoort dan.

Wij kwamen op dien bewusten avond ongedeerd buiten de poort: dat hadden we te danken aan dien gewieksten, goedhartigen zot van hertog Karel, die ons reeds in Arnhem uit de gevangenis geholpen had, zooals ge weet.’

‘Wacht 's,’ dus valt Anna eensklaps haar neef in de rede. ‘Dien zot ken ik. Heet hij niet Ogeüs?’

‘Ja, juist, dat is z'n naam, moeder,’ antwoordt Siebe,

terwijl hij Anna verwonderd en vragend aankijkt. ‘Maar hoe kent u hem?’

‘Neen, jongen, dat zeg ik nu nog niet; dat is m'n geheim,’ lacht vrouw Van Emden. ‘Straks. Laat neef maar voortgaan.’

‘Nu dan,’ vervolgt de Oost-Fries. ‘De zot sloeg tegen de poorters een hoogen toon aan en beval hun, oogenblikkelijk de poort te openen, wijl hij met ons, achtergebleven dienstknechten van hertog Karel, naar hij voorgaf, dadelijk zijn heer naar het slot te Rozendaal moest volgen. Men was verlegen met het geval, want de zot was den poortwachters niet onbekend, en toen de wonderlijke, kleine man, die - wat ik terloops kan zeggen - de halfbroeder van den jongen gezel Cornelis is, begon te dreigen met den toorn van zijn meester, werd men inderdaad bang en liet ons door.

Wij haastten ons toen naar boer Teunissen aan den heiweg. Deze was reeds in de rust, doch wij klopten zoolang, tot hij opendeed. Bereidwillig gaf hij ons dadelijk zijn twee paarden. Ik klom op een ervan; Cornelis plaatste zich achter mij. Siebe besteeg meteen het andere dier en verzocht den zot, eveneens achter hem op te stijgen. De nar weigerde echter.

‘Ga je niet mee?’ vroegen we hem.

‘Neen,’ zei hij beslist. ‘Zorgt nu maar, dat je niet voor den derden keer in de val komt, want ik weet niet, of m'n gal wel altijd geel zal blijven. - Dag, Cornelis, dag, jongen. Ik moet weg om den grooten zot te helpen.’

Cornelis riep hem nog smeekend toe, toch niet heen te gaan, maar de ander luisterde niet en was meteen in de duisternis verdwenen.

Onze jonge gezel was toen erg bedroefd; hij huilde zelfs, en verzekerde ons plechtig, dat hij zijn broer bij 't heen-

gaan had hooren snikken; maar ik geloof, dat hij zich dat maar heeft ingebeeld.

Wij mochten evenwel niet marren: wie weet, of men ons uit de stad niet nazat. Daarom reden we haastig heen; eerst een eind oostelijk; toen naar het noorden; want het was mijn bedoeling naar Elburg te gaan, waar ik wist, dat zich de Oostenrijksche troepen ophielden. Bij die troepen bevond zich, naar ik in Arnhem had vernomen, een hulpbende van den graaf van Oost-Friesland. Wie weet, dacht ik, of graaf Enno zelf niet de aanvoeder is, en anders zeker diens broer, graaf Johannes. Daar zullen wij stellig bescherming vinden.

Den ganschen nacht dwaalden we op de heide rond. Bij 't grauwen van den morgen bevonden we ons gelukkig niet ver van ons doel.

'k Had goed geraden: de aanvoerder der Oostfriesche hulpbende was graaf Johannes. Hij ontving ons hartelijk. Wij verhaalden hem alles, wat er met ons in de laatste dagen was voorgevallen, wie Siebe was en hoe jij, oom Occo, onder de valsche beschuldiging van voor jaren en de verbanning uit uw vaderland, leed. Hij hoorde ons geduldig aan.

'Dan zullen wij die fout zoeken te herstellen,' zeide hij vriendelijk na eenig peinzen. 'Uit alles wat ge verhaalt, blijkt duidelijk, dat meester Occo en diens vader onschuldig waren aan het hun ten laste gelegde misdrijf, al ontbreken nog de stellige bewijzen hiervan; want de brief, die, zooals ge beweert, door den beschuldiger zelf aan zijn broeder werd geschreven, noemt meester Occo wel valschelijk aangeklaagd, maar is, eilacy! zoo goed als ongeteekend en daarom voor 't gerecht ongeldig. Toch wil ik meester Occo gaarne helpen, en zal er ook voor zorgen, dat het vonnis zijner verbanning vernietigd wordt, zeg hem dit. - Maar nu iets anders, vrienden.

Elburg zal zich weldra moeten overgeven. Dan ligt de stad Harderwijk aan de beurt. Die zal het evenmin lang tegen de Oostenrijkers uithouden. Nu ga ik, als Elburg is gevallen, met mijn manschappen naar 't vaderland terug, maar zal toch zorgen, dat meester Occo subiet in vrijheid wordt gesteld, als hij, naar gij gehoord hebt, door den Hertog is gevangen gezet.'

Daarop bracht hij ons in tegenwoordigheid van heer Filips van Egmond, een van de Oostenrijksche veldheeren, en verzocht hem, ons naar Harderwijk mee te nemen, en bij de inneming der stad terstond voor u, oom, de gevangenis te willen openen. Heer Filips beloofde dit, en heeft stipt woord gehouden. Zoo zijn wij drieën, dat wil zeggen: wij beiden en de gezel Cornelis, tegelijk met de vreemde troepen de stad binnengekomen.'

'En nu *mijn* verrassing,' zegt Anna op geheimzinnigen toon, terwijl ze haar man teeder aanziet. 'Ik heb....'

Opeens komt iemand den winkel binnenstormen, en eer het verbaasde vijftal - want Stijntje heeft, in een hoek gezeten, Resius' verhaal mede aangehoord - eer het verbaasde vijftal begrijpt, wat er gaande is, staat de kleine gezel Cornelis met een van ontsteltenis vertrokken gezicht voor hen.

Allen staren hem vragend aan, terwijl Stijntje, hoewel een weinig verbouwereerd, toch lachen moet om de kluchtige verschijning. Want kluchtig ziet de jonge gezel met z'n kinderachtig voorkomen er wel uit, grijs bestoven als het manneke is. Op zijn kreeftrood gelaat, insgelijks door stof begroezeld, parelen hier en daar groote zweetdruppels, die op sommige plaatsen naar beneden biggelen in grillige kronkelingen als van rivierbeddinkjes. En achter op dat hoofd als van een crétin, die grootbollige hoed met neergezakten, breeden rand, waaronder de verwarde haren

plakkerig en piekerig uithangen. Dan die breede, open mond, strak gespannen, of hem 't spreken belet wordt; voorts die loensche, uitpuilende oogen, die dwaze houding, die korte x-beenen....

Even lonken de oogen naar links en naar-rechts en komt er een krampachtige stuipbeweging in zijn lippen; dan stoot de jonge man er hijgend en blazend uit:

'Is.... Moeder.... hier? Men zei:.... de kogels hebben haar gedood!.... dat zei men!.... Waar is ze?....'

Vrouw Van Emden en Stijntje zijn de eenigen, die z'n angst begrijpen, want ook meester Occo is niets van de ramp, die Marijke heeft getroffen, ter oore gekomen. De eerste poogt den jongen man terstond te kalmeeren.

'Stil maar, Cornelis, hoû je bedaard, jongen. Ja, je moeder is hier, maar niet dood, dat is overdreven; alleen gewond. 't Zal wel seffens beteren.'

Een zware zucht ontsnapt aan Cornelis' borst; zijn oog verheldert.

'Waar is Moeder, Vrouw Van Emden? Och, 'k wil 'r subiet zien, nu dadelijk! O toe!'

Anna opent de deur van 't ziekenvertrek.

'Daar ligt ze, jongen. Zachtjes, ze slaapt, geloof ik. Maak niet te veel leven: ze is nog zwak, maat.'

Den adem inhoudend sluipt Cornelis op de teenen naar binnen.

Dan, de zieke heeft al iets van 't gebeurde opgevangen en zit rechtop in haar bed. Nauwelijks merkt zij haar jongen op, of met een kreet van vreugde juicht en snikt ze tegelijk:

'Cornelis!.... m'n lieve, beste jongen!....'

Angst en smart vergetend vliegt Cornelis op zijn moeder toe, valt voor het bed neer, drukt teeder de handen der gewonde vrouw aan zijn lippen en stamelt:

'Moeder, o!.... wat ben ik blij!.... O, dat zeg ik!....'

Intusschen zijn ook meester Occo, Siebe en Resius opgestaan, en aanschouwen wat in het naaste vertrek voorvalt.

‘Is dat nu Wijntje van Dam?’ vraagt de eerste halfluid op een toon vol van verbazing. ‘Nog nimmer zag ik haar zonder een groote huive, maar nu.... Kijk eens, Resius, lijkt ze niet sprekend op Marijke, de vrouw van Onno? - Als ik niet beter wist....’

Resius haalt de schouders op en fluistert:

‘'k Zou 't niet kunnen zeggen, oom. U moet bedenken, dat ik nog maar een kleine jongen was, toen zij uit Emden vertrok. Wel komt ze me bekend voor.’

Anna heeft de verbazing van haar echtgenoot opgemerkt en 't gefluister verstaan. Zacht dringt ze de mannen in de huiskamer terug en zegt dan genoeglijk glimlachend:

‘Zie, Occo, dat is nu *mijn* verrassing. Ja, je hebt gelijk: het is Marijke, de weduwe van dien neef uit Emden, van wien je mij zooveel hebt verteld. - Maar zeg: je bent toch niet boos, dat ik haar heb opgenomen? je lijkt zoo in de war. - Je moet dan weten, dat haar huisje bijna geheel is plat geschoten; zij zelf heeft bij die gelegenheid leelijke wonden bekomen. Ik had zoo'n medelijken met 'r, Occo, dat ik 'r terstond hier liet brengen. Ik dacht: Occo zal het ook wel goedvinden. Meester Rutger is gisteravond niet bij je toegelaten, anders had je 't al eerder geweten.’

‘Och neen, lieve vrouw, neen, dat is 't niet: je hebt er heel goed aan gedaan, heel goed. Maar 't trof me zoo, haar te herkennen. Zeg eens: hoe kwam je 't te weten, dat 't Marijke was?’

Anna vertelt nu alles in geuren en kleuren; ook van Marijkes innig berouw, en overhandigt den meester daarna de gewichtige bewijsstukken.

‘Nu wordt alles weer goed, Occo,’ zoo besluit ze. ‘Nu kun je je hoofd voor iedereen weer opsteken en hoef je niet meer zoo bedrukt te zijn.’

Dan vervolgt ze, met guitigen blik haar nog steeds verbaasden man aankijkend: ‘Neen, wees maar niet bang, beste; als je naar Emden wilt terugkeeren, zal ik je er niet van terug trachten te houden: ik ga overal met je mee, hoor!’

Meester Occo is diep geroerd.

‘O,’ zegt hij, - en zijn stem trilt van aandoening -; ‘wel is het waar, dat bij God uitkomsten zijn, waar men het niet verwacht! Wie had zich dit nog voor kort kunnen voorstellen! Hoe toevallig! - maar neen, zoo mag ik niet spreken; - hoe wonderlijk zijn 's Heeren wegen! Marijke en haar man hebben vroeger veel kwaad over me gebracht, maar juist door hun kinderen is, naar 's Hemels onbegrijpelijk bestel, onbewust, weer veel vergoed.’

Als hij nog spreekt, komt Cornelis weer in de huiskamer. Zijn gezicht staat vroolijk, doch zijn wonderlijke oogen schijnen niettemin verlegenheid te willen uitdrukken.

‘Meester Occo,’ zegt hij beschroomd; ‘Moeder heeft mij pasjes alles verteld van vroeger, dat heeft ze. Zij heeft, al zeg ik 't zelf, bijster veel berouw en laat vragen, of u 't haar wilt vergeven.... O, goede meester, doe 't!!....’

‘Welzeker, mijn jongen, dat wil ik van harte doen,’ klinkt het zonder aarzelen. ‘Maar op 't oogenblik? Is ze wel sterk genoeg om met mij te spreken?’

‘O ja, jawel; - nu, dadelijk!....’

Anna knikt haar man toe. Deze begeeft zich daarop, gevolgd door Cornelis, in het ziekenvertrek.

Meester Occo vervult zijn Christenplicht ten volle, en weldra baadt Marijke, onder de vriendelijke troostwoorden van den droogscheerder, in tranen. De kleine gezel toont zich onder dit alles zóó wonderlijk te moede, dat hij van louter verwarring, lachend en schreiend tegelijk, alle aanwezigen in de huiskamer één voor één de hand gaat drukken, onderwijl als tegen zichzelven mompelend:

‘O, de Heere is wel goed, al zeg ik 't zelf!’

Met innige blijdschap ziet Siebe dit alles aan en doorleeft het, om zoo te zeggen, mee. Zulk een liefde, zulk een teederheid, die zag hij nooit vroeger. Nimmer straalde hem ook zulk een vrede en stille, dankbare gemoeds-stemming uit een menschenblik toe als thans bij zijn huisgenooten. Hoe koud, ijskoud was, hetgeen hij vroeger in het klooster doorleefde, vergeleken bij dit alles! Hij komt er geheel van onder den indruk. En - wonderlijk! - nu voelt hij ook vollen vrede uit den Hemel in zijn hart nederdalen. Hij zou wel kunnen juichen en loven. De lentedagen van zijn nieuwe leven, ze zijn onder veel kommer en druk voorbijgegaan, thans is de volle, blijde zomertijd voor zijn ziel gekomen. De Heere heeft alles wèl gemaakt.

Hoofdstuk XIV.
In ‘de herberge der verdrukten’.

Na Harderwijks overgave was de oorlog tusschen de Oostenrijkers en Gelderschen echter nog niet geëindigd. Schenk's troepen vielen ook in de Betuwe en omsingelden het stadje Tiel. Dan, ofschoon de aanvallers 20.000 man sterk waren en de vesting maar door 800 soldaten, behalve de poorters, werd verdedigd, toch moesten de Oostenrijkers na drie weken het beleg opbreken met een verlies van 1500 man.

't Was voor keizer Karel een tegenslag. Hij voorzag nu een bloedigen krijg, die jaren lang kon aanhouden. Daarom sloot hij liever een eervollen vrede.

Ook Karel van Gelder verlangde voor 't eerst van zijn leven naar rust, en zoo werd nog den 3en October van 't zelfde jaar (1528) te Gorinchem een vredesverdrag gesloten. Hierbij werd o.a. het volgende bepaald: Hertog

Karel zou Gelre en Zutfen, benevens Groningen, Coevorden en Drente van den Duitschen Keizer tot zijn dood als leen bezitten, maar zoo hij kwam te overlijden zonder kinderen na te laten, zouden die landen aan den Keizer vervallen. Bovendien zou de Geldersche hertog jaarlijks 16000 gulden uit 's Keizers schatkist ontvangen, voor welke toelage hij zijn leenheer trouw moest dienen en beloven, geen verbond met den Franschen koning te sluiten. Ook kreeg de Hertog de steden Hattem, Elburg en Harderwijk terug.

Meester Occo besloot nu uit Harderwijk te vertrekken en zich in zijn geboorteplaats Emden te vestigen. Ten eerste verlangde hij weer als eerlijk man en zonder bevlekten naam in zijn vaderstad terug te keeren, en ten tweede zag hij zich hiertoe ook gedwongen, wilde hij niet andermaal in handen van den Hertog vallen. Evenwel, het kostte hem en Anna veel, van de geloofsgenooten, en in 't bijzonder van den godvreezenden Rutger, afscheid te nemen.

In Emden aangekomen werd zijn vonnis, dank zij de bewuste verklaring van zijn overleden neef Onno, alsmede door de tusschenkomst van graaf Johan, terstond vernietigd. Kort daarna werden hem ook al zijn verbeurdverklaarde goederen teruggegeven.

Meester Occo sloot zich nu in zijn vaderstad aan bij de Zwinglianen en genoot steeds heerlijk, als hij op den dag des Heeren met de zijnen ongehinderd in de Gasthuiskerk het Woord Gods mocht hooren verkondigen.

Noemde men in dien tijd en later de stad Emden ‘die herberge van Gods verdrukte gemeente’, dan kon Occo's woning wel een kleine herberg voor die gemeente geheeten worden. Velen van de vervolgden om het geloof toch, die uit de gewesten, waarover keizer Karel en hertog Karel regeerden, naar het protestantsche Oost-Friesland vluchtten en hier zoo hartelijk door hun geloofsgenooten werden ont-

vangen, maakten meer of min met de gastvrije woning van den Emder droogscheerder kennis, waar men altijd zoo bereidwillig was om hulp, steun en troost te bieden.

Als meester Occo later van de wreede vervolgingen hoorde en ook van de velen, die hun standvastigheid in het geloof met hun bloed bezegelden, dan dankte hij telkens weer den Heere, die hem met de zijnen deed leven in een land, waar zij Hem konden dienen naar den lust van hun hart. Biddende voor de broeders in de vervolging, zong hij vaak in den geloove ook het heerlijke lied van Luther, dat deze met het oog op de martelaren in ons vaderland dichtte:

Hun asch gloeit voort en laat niet af,
Maar stuift van land tot lande;
Hier helpt geen kloof, geen kuil, geen graf,
Den vijand baart zij schande.
Zij, die, bij 't leven, door den moord
Tot zwijgen zijn gedwongen,
Zij spreken thans in ieder oord,
En door veel duizend tongen
Wordt blij hun lof gezongen.

Den eerwaarden prediker Resius is meester Occo levenslang dankbaar gebleven. Gaarne had hij het gezien, dat deze zich in Emden als predikant had gevestigd; dit geschiedde evenwel niet, want de vurige prediker wilde Norden, waar hem het eerst 't predikambt was opgedragen, niet verlaten. Over en weer bezochten beiden elkander nu en dan, en bij zulke gelegenheden schonk ‘de Norder Evangelist’, zooals Resius wel genoemd werd, den meester vaak een exemplaar van een der verschillende godsdienstige geschriften, die hij tot stichting zijner gemeente vervaardigde; en eens aan Siebe een afdruk van het innige gezang, 't welk hij voor het Heilig Avondmaal dichtte en dat ook

in de kerk gezongen werd, aanvangende met dezen versregel: ‘O Christ, wij danken dijner goed.’

Tegelijk met de droogscheerdersfamilie waren ook vrouw Marijke en haar zoon Cornelis naar Emden getrokken. Na de ramp, haar in Harderwijk overkomen, herstelde Marijke langzamerhand wel in zooverre, dat zij weder eenig huiswerk kon verrichten, doch de oude van vroeger werd zij niet meer. Maar ook nog in een ander opzicht verschilde zij thans veel van voorheen: zij was een ware Christin geworden: haar berouw was niet oppervlakkig geweest, maar had een onberouwelijke bekeering tot zaligheid gewerkt.

In Emden gekomen werd zij door meester Occo in staat gesteld, wederom een kleine nering te beginnen. Niet lang meer toefde zij echter in heur aardsche vaderland. Toen in 't volgende jaar een gevreesde epidemie, Engelsch zweet genoemd, die reeds voor de vierde maal Europa teisterde en duizenden slachtoffers eischte, van Engeland naar Holland en Oost-Friesland overkwam, werd ook Marijke aangetast. Haar verzwakte lichaam kon aan de hevige ziekte weinig weerstand bieden, en na enkele dagen overleed zij in de volle verzekerdheid, dat zij heenging naar het hemelsche Vaderland.

Cornelis was lang ontroostbaar. Gelukkig werd de kleine gezel niet aan zijn lot overgelaten. Meester Occo nam hem in zijn huis op en beschouwde hem als zijn tweeden zoon.

Siebe was eveneens bij zijn ouders gebleven. Wel had Resius er meermalen bij hem op aangedrongen, dat hij predikant zou worden, doch de jonge man weigerde: hij had het zich tot levenstaak gesteld, zijn ouders op hun ouden dag tot steun te zijn, en van dat besluit was hij door niemand en niets af te brengen. En hoe kon hij hen beter steunen, dan door zijn vader in diens handwerk bij te staan? Daarom leerde hij het droogscheren en

werkte als een gewoon gezel met de andere gezellen mede.

Toch kon hij zijn lust tot lezen en onderzoeken niet geheel onderdrukken: in zijn vrije uren zag men hem vaak in een boek verdiept; meestal was dit boek de groote Liesveldtsche[1)] Bijbel. Soms ook vervaardigde hij nog wel eens een enkel geestelijk liedeke, doch later zijn al deze dichtproeven verloren gegaan.

Jaren gingen voorbij. De droogscheerdersfamilie noch Cornelis zag of hoorde iets meer van den hertogelijken nar. Ook was elke poging ijdel om door tusschenkomst van handelaren uit Gelre en Holland iets van hem te weten te komen. Ten laatste waande men hem dood.

Op een buiïgen dag in den winter van 1538 verscheen echter onverwachts de doodgewaande nar in meester Occo's woning. Met ongeveinsde vreugde werd hij er door allen begroet, inzonderheid door zijn halfbroer Cornelis.

Het geestige manneke van vroeger was het evenwel niet meer: hij leek ineengekrompen; zijn oogen hadden niets meer van het guitige en vroolijke van voorheen, maar keken, als hij niet werd toegesproken, dof, ja, droevig en als naar binnen gekeerd.

'De groote zot is ad patres, dood,' zei hij somber, terwijl nog een flauw glimlachje droevig om zijn lippen speelde. 'Ik ben tot het laatste oogenblik bij hem gebleven. Die zwarte gal heeft 't hem ten laatste gedaan. Nu is mijn gal ook zoo geel niet meer, Kees.'

'Maar blijf dan voor goed bij ons,' zei zijn broer hartelijk; 'dan wordt je gal zeker weer heelemaal geel, net als van ons allen hier, zoo geel als goud, dat zeg ik. Je kunt voorloopig bij mij in 't kamertje slapen en je zult behan-

1) Dat 'Oude ende dat Nieuwe Testament,' in 1526 gedrukt te Antwerpen bij Jacob van Liesveldt, die later ter oorzake van deze uitgave den marteldood stierf.

deld worden, bijlo! als de graaf zelf, of 't niet waar is! En.... en.... meester Occo heeft 't me zelf gezeid: die wil voor ons beiden een huis laten bouwen, uit dankbaarheid, omdat jij....'

'Eilacy, Kees, dat gaat niet, m'n jongen, 't kan niet. Nu neef Karel dood is, heb ik nergens rust meer. 'k Moet seffens weer op de pelgrimage. Eerst een bedevaart naar Arnhem. In de Eusebiuskerk, daar ligt hij. In een mooi praalgraf, och ja. En dan....'

Toen zweeg hij, hoofschuddend, en glimlachte weer zóó droevig, dat de wonderlijke oogen van Cornelis als verschrikt in de uiterste ooghoeken gingen staan en er vochtig van werden. En ook de kleine gezel schudde tegelijk zijn groot hoofd en glimlachte daarbij eveneens, maar - o zoo pijnlijk.

Een paar dagen nog genoot Ogeüs meester Occo's gastvrijheid, toen verdween het manneke weer even onverwacht, als hij gekomen was, voor Cornelis een buidel goudguldens - een deel zijner spaarpenningen - achterlatende.

Cornelis was bitter bedroefd.

'Wacharme!' zuchtte hij meermalen. 'Die goeie broer, die goeie broer! Hij meent het zoo best, al zeg ik het zelf! - Neen, 'k vergeet hem niet, och, 'k kan het ook niet, dat zeg ik!'